

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020

Dél-Alföld / Kalocsai-Sárköz
ÉPÍTÉSZETI-TÁJEGYSÉGI ARCULATI KÉZIKÖNYV 2019.

Dél-Alföld / Kalocsa-Sárköz

Építészeti-Tájegységi Arculati Kézikönyv
2019

5. rész:

*A KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15-2016-00037 azonosító számú projekt
keretében Építészeti-Tájegységi Arculati Kézikönyv készítése - Dél-Alföld*

TARTALOM

	01. BEVEZETŐ.....	4
	02. A KALOCSAI-SÁRKÖZ	14
	03. ATYÁINK ÖRÖKSÉGE	30
	04. SÁRKÖZI MOZAIK: HOL, MIT ÉPÍTSÜNK?	62
	05. KÖZÖSSÉGÜNK TEREI, KERETEI	138
	06. KÖVETENDŐ ÚTIRÁNY.....	178
	07. A KALOCSAI-SÁRKÖZ JÖVŐJE	198

01.

BEVEZETŐ

*“Kalocsai szőlőhőgyön szüretőnek,
Kalocsai hírös lányok férjhez
mönnek. Gyere kicsi csárdás
kisangyalom, Szüret után
möglösz a nagy lakodalom.”*

(népdal)

A Kalocsai-Sárcöz világot talán kevesen ismerik, sokan nem is jártak erre. Aki nem volt itt, nem tudja, hogyan magasodik ki a tájból a székesegyház két tornya; aki nem sétált el a hajósi pincék között, nem látott még semmit. Aki nem lógatta a lábát a kies Duna-parton, vagy a horgászbotját a Szelidi-tóban, az nem érezte azt a különleges nyugodt hangulatot, amitől ez a táj olyan kedves mindazoknak, akik évszázadok óta itt élnek mindennapjaikat.

Ugyanakkor határainkon túl is jól tudják, milyen a kalocsai paprika íze, milyen a kalocsai minta, s talán már hajósi vörösbort is kóstoltak.

Hazánk egy különlegesen ízes tájegysége ez az ország közepén: ahol sokan még ő-zve beszélnek, ahol az asszonyok még pingálják a falat, ahol ősszel a paprika vöröse lepi el a mezőket, s ahol dunai halak vagy szakmári sziki ponty gyakran kerülnek az asztalra.

Ismerjük meg, szépítsük és szeressük Magyarország Szívét!

Az építészek dolga nem egyszerű, ha az építettöben felmerülő igényeket a települések kialakult építészeti arculatába igyekeznek beilleszteni új építés vagy felújítás formájában. Hogy mitől jó egy épület, azt nem csak a tömegek, formák, színek, felhasznált anyagok és egyéb paraméterek, hanem az épület tágabb környezete, a település karaktere is meghatározza. Könnyen megesik, hogy egy modern, a hagyományos építészeti megoldásoknál előremutatóbb épület nem illeszkedik az adott település utcaképebe.

Az építés helyszínének kiválasztása előtt az adott tájegység megismerésén, építészeti arculatának feltérképezésén túl az adott/tervezett funkciójú épület elvárt építészeti megoldásaira ad az útmutató javaslatokat. A kézikönyv koncepciója szerint áttekinti a bel- és külterületi építészeti karakterterületeit, és azokra tájegységi szinten egységesen vagy településre jellemzően fogalmaz meg elvárásokat.

Az építészeti-tájegységi útmutató céljai:

- bemutatni a Kalocsai-Sárköz táji és építészeti örökségét,
- megismertetni a hagyományos tájhasználatot és egységes településképet,
- jellemezni az itt kialakult építészeti karaktert,
- javaslatokat tenni a tervezőknek, építkezőknek, felújítóknak, jó példákkal ösztönözni a tájegységen élőket.

Az építészeti-tájegységi arculati kézikönyv nem váltja ki a településekre elkészült településképi arculati kézikönyveket. A tájegység egységét szem előtt tartva, a tájhasználat különböző formáira részletesen kitérve és a meghatározott építészeti karakterek általános vonásaira támaszkodva válogatja ki az értékeket és vázol fel jó példákat.

A Kalocsai-Sárközre készülő Építészeti Tájegységi Arculati Kézikönyv a tájegységbe sorolt 18 település építészeti jellemzőit tekinti át.

A kézikönyv a következő településekkel foglalkozik:

Bátya, Drágszél, Dunapataj, Dunaszentbenedek, Dusnok, Fajsz, Foktő, Géderlak, Hajós, Harta, Homokmégy, Kalocsa, Miske, Ordas, Öregcsertő, Szakmár, Uszód és Újtelek.

KIHÍVÁSOK

Miért van szükség arculati kézikönyvre?

Az elmúlt években, évtizedekben teljesen megváltozott társadalmunk, világunk, a világhoz való kapcsolódásunk, szemléletmódunk, mely gyermekeink esetében még jobban érzékelhető. A táj, ahol élünk, településeink, épületeink a XXI. században számos kihívással néznek szembe, melyhez alkalmazkodnunk kell.

Klímaváltozás, elvándorlás, elöregedés, munkaerőhiány - mind olyan kifejezés, amikkel két évtizede még alig találkoztunk, ma pedig áthatják mindennapjainkat. Mindeközben életünk „elvárosiasul”, ami érinti szabadidőeltöltésünket, közlekedési, étkezési és vásárlási szokásunkat, s természetesen építési elképzeléseinket, valamint a ház- és kerthasználatot is.

01

Településeinken egyre kevesebben élnek

A Kalocsai-Sárközben a rendszerváltás óta 10 ezer fővel csökkent a lakosok száma, ma már alig 40 ezren élnek itt.

03

Alig építünk új házakat

20 év alatt kevesebb mint 700 ház épült a tájegységben, ez csupán a teljes lakásállomány 3%-a.

05

Egyre több a nem lakott ház

A Kalocsai-Sárközben a rendszerváltás óta duplájára nőtt az állandó lakos nélküli lakások száma.

07

Kevesebb embernek tudunk munkát adni

A Kalocsai-Sárközben 7 ezerrel kevesebb munkahely van, mint a rendszerváltáskor.

09

A hagyományos kertgazdálkodás veszít jelentőségéből

A Kalocsai-Sárközben ma már nem éri el a száz hektárt sem a konyhakertek területe, holott az ezredfordulón ennek még a négyszerese volt.

02

Egyre kevesebb a fiatal, egyre több az időskorú

A tájegységben több mint kétszer annyi idős van, mint gyermek, pedig az ezredfordulón számuk alig különbözött.

04

Az épületállomány egyre idősebb

Épületeink átlagéletkora a rendszerváltás óta 10 évvel nőtt.

06

Közterületeink használata átalakul, egyre több a burkolt felület

A tájegységben 4 ezerrel több autó van, mint az ezredfordulón.

08

Az állattenyésztés súlya jelentősen csökkent, különösen a háztáji gazdálkodásban

A tájegységben tartott sertések száma 2000 óta negyedére esett vissza.

10

Átalakul éghajlatunk, időjárásunk

Az elmúlt tíz év a valaha mért legforróbb és legszárazabb volt, a csapadék egyre kiszámíthatatlanabb, több a vihar és az özvízszerű eső.

AZ ÉPÍTÉSZETI-TÁJEGYSÉGI ARCULATI KÉZIKÖNYV KÜLDETÉSE

MŰLT ÉS JELEN

A Kalocsai-Sárköz mint tájegység mozaikos építészeti arculattal rendelkezik, amelyet alapvetően meghatároznak a korábbi, tájegységre jellemző gazdálkodási hagyományok, kiemelten a zöldségtermesztés, a szőlészet-borászat, illetve a halászat, valamint az ezek révén felhalmozott vagyonnal való gazdálkodás. Mindemellett a térség életében Kalocsa, mint egyházi és világi központ súlya, ehhez illeszkedően emblemikus és értékes épületállománya, valamint gazdaság- és térszervező szerepe mindig fontos szerepet töltött be.

Részben a korábbi anyaghasználat (vályog, nád stb.) miatt is, de az 1960-70-es évektől a települések épületállománya számottevően megújult, s ma az épületállomány zömét már az 1945 után épült házak adják. Mivel a tájegység iparosodottsága alacsony maradt, így a települések nagy része nem fejlődött dinamikusan, s ez a rendszerváltást követően még inkább szembe tűnt.

A mezőgazdaság szerepe továbbra is meghatározó, de az elmúlt időszakban a tájegységre jellemző kertészet jelentősen visszafejlődött, holott ez biztosított magasabb jövedelmet a térségben. Felerősödött az elvándorlás, nagyarányú az elöregedés, egyre nagyobb gond az épületállomány fenntartása, megújítása, nő az üresen álló épületek száma, új építés alig van.

Mindeközben alapvetően átalakult a tájhasználat: egyre inkább a nagytáblás szántóföldi termelés (kukorica, búza, olajos magvak) válik meghatározóvá, amely a mezőgazdasági területek mozaikosságát is megváltoztatja. Megváltozott a kerthasználat is, a falusi kerthasználat eltűnőben, s a városi, elővárosi kertépítés válik meghatározóvá, urbanizálódnak a kisebb falvak is.

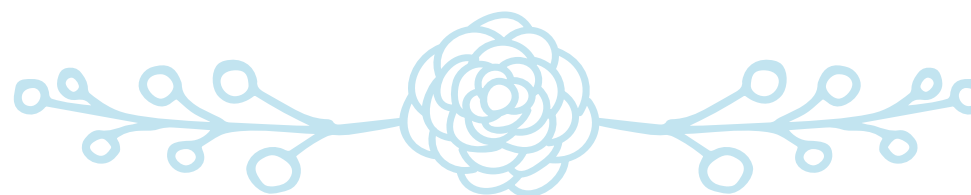
A tájegység életében a Kalocsa-Paks közötti híd megépítése, a paksi beru-
házások kapcsán megjelenő lakhatási, szolgáltatási igények és munkahelykínálat
biztosíthat fejlődési lehetőséget, amiben több település is kitörési pontot lát
(az elmúlt időszakban a települések megújításában az – európai uniós pályáza-
tok mellett - a paksi Jövönk Energiája Térségfejlesztési Alapítvány (JETA) for-
rásainak volt fontos szerepük). Ez a települések arculati átalakulását is okozza,
pontoszerűen, akár régi épületek megújításával, akár új építésekkel. Ugyanakkor
már most is zajlanak beköltözések a térségbe: egyrészt külföldről, akik közül
többen az értékes épületállomány megújításában, fenntartásában is élen járnak,
másrészt belföldről, ahonnan viszont sokszor szegényebb rétegek keresnek
maguknak itt lakhatást, akiknek nincs elegendő forrásuk meglévő lakóházuk
megfelelő karbantartására, felújítására.

Az Építészeti-Tájegységi Arculati Kézikönyvnek ezekre a folyamatokra épülve kell
megfogalmaznia azokat az iránymutatásokat, hogy a kevés új építés esetében milyen
irány lenne követendő, s a sokkal gyakoribb felújítások milyen jó példák mentén
lehetnek előremutatóak. Fontos megfogalmazni a fenntartható tájhasználat és
tájképi arculat irányait, tudván, hogy ezt a külső gazdasági hatások erőteljesen
befolyásolják. Meg kell őrizni, be kell mutatni az egyedi építészeti, táji és kulturális
értékeket a tájegység egyik jövőbeli gazdasági alapját jelentő turisztikai ágazat
fejlesztésével, amelyben a vízi-, a bor-, a zarándok- és a falusi turizmus egyaránt
fontos elem lehet.

Misszióink

- Érvényesítsük a közösség érdekét az egyén felett, formáljuk a közízlést!
- Hozzunk létre minőségi, fenntartható építészeti alkotásokat!
- Fejlesszük a településeink és táji környezetük, valamint az épületek és környezetük kapcsolatát, váljunk érzékenyebb környezetünk iránt!
- Alakítsunk ki humánusabb épített környezetet a modern technológiára és a hagyományok tiszteletére alapozva!

HAGYOMÁNYŐRZŐ

Használjuk a tájegységre jellemző, a múlthoz, a helyi értékrendhez illeszkedő formákat, arányokat, anyagokat, színeket. Őrizzük meg, s használjuk a régit, találjuk meg a funkcióját.

Tiszteljük a hely szellemét, a táj karakterét, atyáink örökségét!

HARMONIZÁLÓ

Egy épület, építmény, egy tér a környezetével együtt lélegzik. Illeszkedünk a környezethez, a szomszédokhoz, az utcaképhez, a tájképbe.

Legyünk alázatosak a helyel szemben!

ÉRTÉKÁLLÓ

Hosszú távra tervezzünk, tartós anyagokat használjunk, a korszerű technológiát a meglévő értékekkel ötvözzük, minőségi környezetet alakítsunk ki. Kerüljük a múltó divathullámokat, építészeti magasszínvonalra törekedjünk. **Teremtünk értéket!**

FENNTARTHATÓ

Építményeinket, zöldfelületeinket több generáció számára alakítjuk ki, évtizedekig használjuk. Ügyeljünk a fenntarthatóság és javíthatóság szempontjaira is. Törekedjünk az olcsó üzemeltetésre, energia- és víztakarékosságra, hatékonyságra, a környezethez való alkalmazkodásra.

Gondolkozzunk hosszú távon!

EGYSZERŰ

Az egyszerűség nemességet és méltóságot kölcsönöz. Ne legyünk harsányak, hivalkodóak, ne bonyolítsuk túl az építményeket. **A kevesebb mindig több!**

Legyünk szerények, mértéktartóak és racionálisak!

TERMÉSZETES

Úgy élhetünk leginkább együtt a környezetünkkel, ha a természetes anyagokat, színeket, technológiákat részesítjük előnyben. Alakítsuk ki építményeink kapcsolatát a zölddel, a vizekkel. **Használjuk ki a természettel való együttélés lehetőségeit!**

ESZTÉTIKUS

Törekedjünk arra, hogy amit alkotunk, ne csak nekünk okozzon örömet, hanem mások számára is szépséget sugalljon, környezetbe illő legyen. **A szép gyönyörködtet! A gazdasági ésszerűség és az esztétika összeegyeztethető!**

ALAPELVEK

Kézikönyvünk alapvető kérdése, hogy milyen legyen a Kalocsai-Sárköz építészeti-tájépítészeti arculata?

A kézikönyv hét szempontot tekint alapvetőnek, melyek figyelembe vétele segíti a tájegység építészeti, kertépítészeti és tájépítészeti minőségi megújítását.

02.

A KALOCSAI-
SÁRKÖZ

A SÁRKÖZ

A Duna két oldalán fekvő, ma már önállóan Tolnai- és Kalocsai-Sárköznek nevezett tájegység két évszázaddal ezelőtt még – Sárköz néven – egy egységet képezett. Az újkori belvízelvezetési és folyószabályozási munkálatok megkezdéséig a Duna, legalábbis ezen szakaszán, korántsem jelentett olyan éles választóvonalat a Dunántúl és az Alföld között, mint napjainkban.

Ekkor még a Duna számos ágra szakadva, széles árterét kisebb-nagyobb, állandó vagy időszakos jellegű vízfolyásokkal, tavakkal, lápokkal, posványokkal, rétekekkel tarkítva szinte teljes egészében kitöltötte. A falvak e vizenyős térszínekből kiemelkedő magasabb hátakra települtek. A Sárköz egyveretű táj volt, amelynek határait nyugaton a Tolnai-dombság, keleten a Duna-Tiszaközi Homokhátság, délkeleten az Észak-Bácskai löszhát képezték.

Történelmileg a dunántúli Madocsa, valamint Paks-Imcs és Bölcse egy része is a Kalocsai-Sárköz része, de a Duna meanderezései és a XIX-XX. századi mederátvágások miatt ezek a Dunántúlra kerültek. A paprikájáról híres Bogyzsló ma a Dunántúlon fekszik, pedig a XIX. század végi folyószabályozások után még egyértelműen a Kalocsai-Sárköz részét képezte. A Kalocsai-Sárközbe tartozó Ordas külterületének tekintélyes része manapság is a Duna jobb partján terül el. Mindezek a hajdani egységes táj emlékét őrzi.

A KALOCSAI-SÁRKÖZ

A Kalocsai-Sárköz a Duna bal partján, a Solti-síkságtól délre, a folyó és a Duna-völgyi főcsatorna közötti mély fekvésű, egykor vízjárta térség. Keleti és délkeleti határa domborzat szempontjából szemmel is jól érzékelhető, hiszen a Kalocsai-Sárköz gyakorlatilag teljesen sík, keletről viszont a Duna-Tisza közti homokhátság, délkeletről az Illancs halmai ölelik körbe. Északi határa átmenetes, a Szelidi-tó és az azt övező rétek határolják el a Solti-síkságtól. Délen a Duna mentén egészen Bajáig elnyúlik, de a kalocsai járáshatáron túl eső sárközi települések (Érsekcsanád, Nemesnádudvar, Sükösd) lakott részei már a Duna-völgyi főcsatorna túloldalán, az Illancs tövében fekszenek.

A Kalocsai-Sárköz földrajzi szerkezete sajátos, mivel a magas ártér közvetlenül a Duna mentén húzódik, míg az alacsony ártér attól távolabb, keleti irányban, a Homokhátság lábánál, széles sávban terül el. Ez utóbbit egészen a XIX. századi folyószabályozásokig nagy kiterjedésű mocsarak borították – köztük is legnagyobbként az Örjeg.

A Kalocsai-Sárköz egyaránt értelmezhető földrajzi, történeti és részben néprajzi egységként is. Földrajzi értelemben a Duna, valamint a Homokhátság előterében hajdan elterült hatalmas mocsár közti térség, történeti értelemben az egykori kalocsai érseki uradalom területe képezi a mai Kalocsai-Sárközt. Néprajzi szempontból meglehetősen változatos térségről beszélhetünk, amelyen belül a híres kalocsai motívumkincs Kalocsa környékére, a városra és egykori szállásterületeire jellemző.

A KEZDETEK

A honfoglalás korában a tájegység mocsaras, szinte folyamatosan elöntéssel fenyegető jellege nem kedvezett a megtelepedésnek. A környező lápok azonban védelmet is jelentettek, s a vízjárta laposokból kiemelkedő háta alkalmasak voltak települések létrehozására. A belvizek és árvizek egyszerre jelentettek átkot és áldást. Az Árpád-korban 131 település volt a térségben, mely jóval meghaladja mai számukat. A nagyobbak – többnyire paticsból (vesszőfonatok közé tapasztott sár) épült – templomokkal is bírtak. Kalocsa az egész Duna-Tisza közének legősibb városa, elmúlt ezer évének történetét meghatározta, hogy Szent István király 1002-ben itt hozta létre az ország második – és e helyezését jelentőség tekintetében máig őrző – érsekségét.

A GAZDÁLKODÁS

A falvakban a lakóépületek a magasabb térszíneken, a gazdasági épületek az alacsonyabb, jóval veszélyeztetettebb területeken kaptak helyet. A településeket kisebb, növénytermesztésre használt parcellák és legeltetésre hasznosított tágas rétek vették körül. Az ár- és belvízmentes térségek szűkösségére vezethető vissza a tájképet a közelmúltig meghatározó kertgazdálkodás elterjedése is. A XIX. századi lecsapolási munkák előtt a kisebb helyigényű, de nagy értéktermelésre alkalmas kertgazdálkodás terjedt el: a hagyma, a káposzta, a sárgarépa, és a XVI. századtól kezdődően a paprika termesztése.

A kalocsai fűszerpaprika elsődleges termőterületei a Kalocsától délre elterülő falvak határában összpontosultak, itt a mai napig megszokott látványt nyújtanak a száradó paprika- és fokhagymafűzések.

3.

A TÖRÖK PUSZTÍTÁS

A török hódoltság – az Alföld legnagyobb részéhez hasonlóan – vízválasztó volt a tájegység történelmében: a települések többsége megszűnt, lakosságuk elpusztult vagy elmenekült. Csak a Duna fő ágának partján, a magasabb, védettebb helyen megtelepült egy-két utcás falvak (Dunapataj, Ordas, Dunaszentbenedek, Uszód, Foktő, Fajsz) maradtak fenn a török hódoltság alatt. Az utcák vonalvezetése követte a domborzati viszonyokat, mindenekelőtt a Duna magaspartjának vonalát, valamint a kisebb vízfolyások, erek partvonalát, ennek megfelelően nyomvonaluk ívelt volt. A falvakhoz tartozó temetők jól láthatóan elkülönültek a lakóterületektől. A lakóterületek körül terültek el a kertek.

A XVIII. század végén Ordas utcahálózata híven követte a domborzati viszonyokat, a Duna magas árterének vonalát.

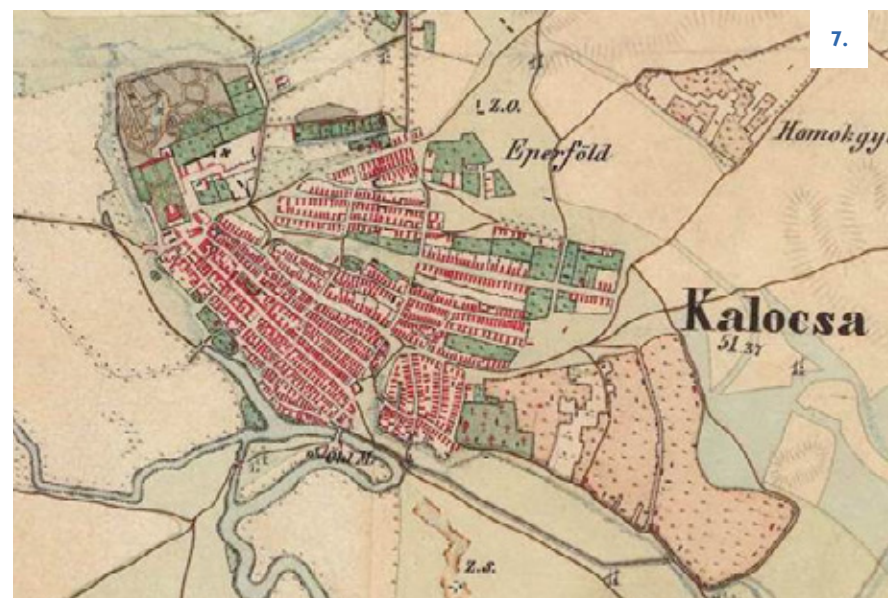
ETNIKAI ÉS VALLÁSI MOZAIK

A Kalocsai-Sárközt a török kiűzése után új lakók népesítették be, a tájegység etnikai és vallási szempontból rendkívül változatosá vált.

A legismertebb népcsoport az ún. poták: római katolikus vallású magyarok, akik eredetileg kalocsaiak voltak, s a környező térséget a városi jobbágság „kirajzása” révén népesítették be. A poták a hordozói a messze földön híres, sajátos motívumkészletű és stilizálású kalocsai népművészetnek.

A Duna melléki falvak nagy részében a magyar lakosság – a Kalocsai Érsekség közelsége ellenére – református vallásúvá lett.

Géderlak megmaradt római katolikusnak, ami elsősorban arra vezethető vissza, hogy lakosságának legnagyobb részét a török hódoltság után északról ide vándoroltak leszármazottjai alkotják. Az Árpádok koráig nyúlik vissza a valószínűleg Árpád egyik unokájának nevét őrző Fajsz története, amely római katolikus vallását megőrizve a későbbiekben jellegzetes kismemesi településsé vált.

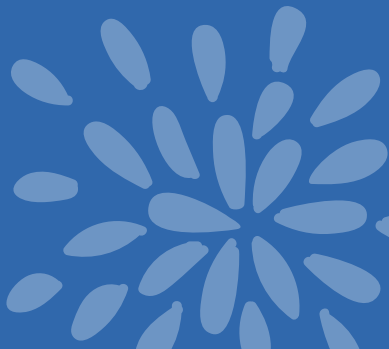

Kalocsa esetében szembeűnő az alacsonyabb térszínek beépülése a XVIII. és XIX. század vége között

A török kiűzését követően a Kalocsai Érsekség, mint a környékbeli földesúri hatalom, magyaránú betelepítési folyamatot indított el, hiszen kiterjedt földterületeinek megműveléséhez emberi kézre volt szüksége.

A kalocsai érsek kedvező feltételekkel letelepedési engedélyeket adott Miske térségében. A település 1724-ben lett kialakítva, az ide települők római katolikus szlovákok, önmaghatározó szóhasználatú tótok voltak. A ma is jellemzően német nemzetiségű és hagyományú Hajóst 1722-ben alapították Csáky Imre kalocsai érsek által Németországból ide telepített lakosok. A betelepülő németeket már az 1700-as években kötelezte a kalocsai érsek a szőlőgazdálkodásra, bortermelésre.

Szintén német eredetű Harta lakossága, amelynek 1720-as évek elején letelepített német eredetű lakossága – Hajóssal ellentétben – evangélikus és református vallású volt.

Sajátos színfoltot jelentett az elmúlt évszázadok Kalocsai-Sárközében Bática és Dusnok önmagát rácnak nevező, ugyanakkor római katolikus vallása miatt vélhetően horvát eredetű lakossága, amely nem szervezett betelepítés keretében, hanem délről északra vándorolva érkezett a Kalocsai-Sárköz területére.

A XIX. században különösen a tájegység központja, Kalocsa fejlődött gyorsan. A város településképe formálásában az Érsekség mellett a nagyszámú zsidó lakosság bizonyult meghatározónak. 1848 előtt nem élhettek e vallási felekezet tagjai a városban, azt követően viszont közel 1000 főnyire duzzadt a létszámuk. A zsidóság épületei – a zsinagógán túlmenően – különösen a Szent István, Hunyady és Tomori utcákban meghatározók. Dunapatajon élt még jelentősebb zsidó népesség.

A SZÁLLÁSOK

Kalocsa közvetlen környékén, a környező vizenyős térségek miatt alig volt megművelhető, vagy akár legeltetésre alkalmas földterület, így a kalocsaiak kénytelenek voltak távolabbi területeken gazdálkodni, ahol kezdetben a férfiak nyári munkák alatti tartózkodására és az állatok átteleltetésére szállásokat hoztak létre a mocsaras, lápos területekből kiemelkedő ún. göröndökön. Később az asszonyok és gyermekek is egyre hosszabb időt töltöttek el, s télre is itt maradtak. A XIX. század folyamán e szállások önállósodtak, elváltak Kalocsától.

A szállások eleinte jórészt egytűcs, vagy tömbszerűen csoportosuló épületekből álló, egymástól egy-két kilométer távolságra elhelyezkedő kis települések voltak. A szállásokat aránylag kis kiterjedésű földművelésre alkalmas területek, valamint belső legelők övezték, amelyektől nagyobb távolságra terültek el a legelők. Az utcakép aztán jelentősen átalakult a XIX. és XX. század fordulóján: az új építésű házak mindinkább egymás mellé tömörültek, lakóik – ahol nem állt templom – kis kápolnákat, haranglábakat építettek, egyre inkább zárt falusi karaktert adva e korábbi tartozéktelepüléseknek. Az egykori szállástelepülések a ma már egyértelműen falusias karakterű törzsterülete mellett máig több, azoktól több kilométeres távolságban elterülő kisebb-nagyobb településrészrel rendelkeznek.

Nem csak Kalocsa bírt ilyen tartozéktelepülésekkel, sőt, a XVIII. században, a szállásrendszer kialakulása idején a törökök által sokkal inkább megkímélt Duna parti települések – Ordas, Uszód, Foktő, kisebb mértékben Fajsz – jártak elől ennek az ideiglenes településtípusnak a kialakításában. A későbbiekben azonban ezek vagy átkerültek Kalocsa tulajdonába, vagy idővel elnéptelenedtek.

A Kalocsa környéki települések építészeti formakincse egységesnek tekinthető. A XIX. – XX. század fordulóján épült, jellemzően vertfalú lakóházak tetőzetét a korábban elterjedt nád helyett már jellemzően cserép fedte, az épület hosszanti síkjában tornác húzódtott. A homlokzatot korábban egy, később egyre inkább két nyílászáró tagolta. Az egész Sárköz leginkább szembeűnő építészeti stílusjegye az 1920-as évektől 1945-ig épült parasztházakon az ívelt, barokkos oromfal, amelyhez részben Kalocsa barokk épületei szolgáltak mintául.

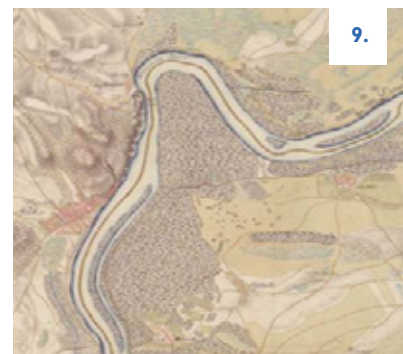
A Kalocsa környéki szállástelepülések jól kirajzolódnak a város körül.

A VÍZRENDEZÉS

A tájegység újkori történetében meghatározó jelentőséggel bírnak a jórészt XIX. században lezajló, ám egészen a XX. század közepéig elhúzódó folyószabályozási és vízlecsapolási munkálatok. A gyakori elöntések miatt már az 1820-as évek közepén megerősítették a dunai töltéseket, majd a harmincas évek végén megkezdték a térség legnagyobb folyókanyarulatainak (imsósi, várszegi, bogyiszlói, galgócnyaki) átvágását. Mindezek következtében a század végére Kalocsa környékén a Duna több mint 70 km-rel rövidebb lett, jelentősen gyorsítva az árvizek levonulását. Szintén az 1800-as években vette kezdetét a belső területek vizeinek lecsapolása a meglévő vízhálózat egyes elemeit (pl. Vajas) is integráló csatornahálózat kialakításával, amely végül a XX. században a Duna-völgyi Főcsatorna megépítésével vált teljeskörűvé.

Mindez teljesen átalakította a táj képét, egyre több földterületet vontak művelés alá, az egykori mocsarak, lápok, üde rétek, legelők helyét jórészt nagytáblás szántóföldek váltották fel. Ezek között azonban mai napig csatornák, néhol vizenyős rétek húzódnak, emlékeztetve a tájegység hajdani képére. A Kalocsai-Sárköz területe bővelkedik egykori Duna-morotvákban, amelyek a lecsapolások következtében ugyan már nem rendelkeznek vízfelülettel, legmélyebb részeit azonban még manapság is nádas, sásos növényzet borítja, és területükön még manapság is csak sűrű csatornahálózat fenntartása mellett lehet gazdálkodni. Egykor Duna-mellékág volt Bács-Kiskun megye egyik legkedveltebb üdülőhelye, a Szelidi-tó is.

A XIX. században lezajlott tájképfőmáló folyamatok közül a Kalocsai-Sárközben nem lehet eltúlozni a Duna-szabályozás, valamint a belvízmentesítési munkálatok jelentőségét. Mindennek hatására fokozatosan ugyan, de teljes mértékben megváltozott a táj képe. A táj egyhangúságát csak néhány út és belvízelvezető csatorna menti fasor, valamint a gát, mint markáns tájképfőmáló elem töri meg. A XIX. század végén készült térképek tanúsága szerint száz év alatt jelentősen lecsökkent az egykor hatalmas Örjeg kiterjedése, a tájegység vízborítottsága ugyanakkor még mindig jelentős volt.

Dunapataj és Dunaszentbenedek között mintegy kétharmadával csökkent a Duna hossza, egyben jól látható a települések kiterjedésének növekedése is a XVIII. és XIX. század második fele között

Az egykor hatalmas Örjegben mintegy 3-3,5 m vastag tőzeg halmozódott fel, amelynek kitermelése a XX. század elején vette kezdetét, fénykorát az 1950-es években élte, de még napjainkban is zajlik. A tőzegbányászat jelentős volumenét mutatja, hogy még kisvasút is épült Kecel felé a tőzeg elszállítására. A kezdetben tüzelőanyagként, később talajjavítási célból kitermelt tőzeg helyén ismét nyílt vízfelületek jelentek meg, amelyek a környező vizenyős területekkel napjainkban értékes növény- és állatfajok élőhelyei.

AZ ELMARADT IPARI FORRADALOM

A XIX. század második felének történelmére az ország egészét tekintve az iparosodás nyomta rá a bélyegét. Kalocsa ugyanakkor kimaradt a gazdasági fellendülésből, amiben kulcsszerepet játszott, hogy a város későn, csak a század végén, és mindössze egy Kiskőrös felé vezető szárnyvonal révén kapcsolódott be a vasúthálózatba. Tekintettel arra, hogy a vasút hiánya mellett a még mindig gyakori áradások és belvizek miatt a közutak rossz állapota is nehezítette a közlekedést, egyértelműen a hajózás minősült a tájegység legkézenfekvőbb szállítási módjának. Ennek kedvezett, hogy 1843-ban megindult a Dunán a rendszeres gőzhajóforgalom.

A Duna menti falvakban kikötők létesültek, amelyek többségében egészen a XX. század második feléig rendszeresen megfordultak személy- és áruszállító hajók, közvetlen kapcsolatot teremtve e falvak és a főváros között, ami az itteni zöldségek piacra juttatása szempontjából akkortájt kulcsfontosságúnak bizonyult. Még az 1970-es években is elterjedtnek számított, hogy a Duna-menti zöldségtermesztők a hajnali hajóval felszállították terményeiket Budapestre, majd az estivel tértek haza.

A XX. század legjelentősebb településképfőmáló folyamatai a század második felében zajlottak le. A német háttérű települések (Hajós, Harta) a II. világháborút követő erőszakos kitelepítések és a Felvidékről ide irányuló betelepítések következtében nemzetiségi arányait tekintve – a németek rovására, illetve a magyarok javára – teljesen átalakultak.

Az 1960-as évek elejéig a tájegység falvait még egységesen jellemző paraszti társadalom, annak jellemző gazdálkodási formáival, területhasználatával, népművészetével és szokásvilágával, gyökeresen átalakult az erőszakos kollektivizálást követően. A korábbi társadalmi berendezkedés felbomlott.

A mezőgazdasági munkalehetőségek beszűkültek, s azzal párhuzamosan Kalocsán és tágabb térségében új ipari és szolgáltatási álláshelyek jöttek létre. Mindennek eredményeként megindult a lakosság elvándorlása, a tájegységbeli falvak többségének lélekszáma a II. világháborút követő években érte el csúcspontját, azóta kezdetben gyorsabb, az 1960-70-es években lassabb, míg az elmúlt évtizedekben ismét intenzívebb a falvak népességvesztése és ezzel párhuzamos elöregedése.

A termelőszövetkezeti rendszer a háztáji gazdálkodással kiegészülve a kezdeti nehézségek után az 1970-es években aránylag stabil megélhetést biztosított a lakosságnak, erre vezethető vissza a múlt század második felében megfigyelt gazdasági fellendülés, amely a hagyományos paraszti puritán szemlélet visszaszorulásának, valamint az egyéni befektetési lehetőségek szűkös és államilag irányított voltaként eredményeként az épületállomány bővülését és átalakulását, a magasabb életszínvonalhoz vezető eszközök, berendezések elterjedését eredményezte.

A táj a nagytáblás szántóföldi művelés elterjedésének hatására tovább vesztett egyediségéből. A mezőgazdasági gépállomány átlagos méretének növekedésével párhuzamosan egyre inkább akadályozó tényezőnek bizonyultak a korábbi vízfolyások, erek mentén még fennmaradt fasávok, mezsgyék, így ezek is egyre gyakrabban áldozatul estek a gazdasági észszerűség oltárán, tovább erősítve a táj látványának egyhangúságát.

A XX. század második felében, a fellendülés idején létesült falusi lakóépületek már nélkülözték a tájegységre jellemző hagyományos építészeti stílusjegyeket és motívumkészletet, ehelyett az országos trendekhez idomultak. Alaprajzuk a korábbi hasábos helyett négyzetes, tetőszerkezetük a nyeregtető helyett sátorformájú, telken belüli elhelyezésük is gyakran eltér a korábbi szokásoktól, hiszen az utca felé gyakran előkerteket alakítottak ki lakóik a ház és a telekhatár között. E tipikus ún. Kádár-kockák részben lebontott egykori házak helyére, másrészt újonnan kialakított utcákban létesültek. A tájegység számos településén több utcából álló, új negyedeket alakítottak ki ebben az időben, amelyek a jellemzően egymásra merőlegesen kialakított utcahálózatokról, a kor stílusát tükröző építészeti elemeket tartalmazó épületekről (ld. Kádár-kockák), valamint nem ritkán a hagyományos településmagtól való elkülönülésükről könnyen felismerhetők.

Lakótelepek csak Kalocsán létesültek, azok kiterjedése a város belterületéhez viszonyítva aránylag kicsi. Mivel azonban az 1960-as évek végén, illetve az azt követő évtizedben létrejött lakótelepek többsége a város egyik fő közlekedési útőerét, az 51. sz. főút Kalocsát átszelő szakaszát övezik, a településképben betöltött szerepük összességében méretüknél meghatározóbb.

Az 1970-es években tetőző építkezési hullámot követően hanyatlani kezdett az új építések száma, egyben változatosabbá vált az újonnan létesülő épületek stílusa.

Mindeközben a Szelidi-tó környékén megélénkült a turizmus, sorra épültek a nyaralók, szállók, pihenőcentrumok.

A Kalocsai-Sárköz területhasználatának speciális elemei a hajdani katonai területek, így a belterület szomszédságában elterülő lőterek, ahhoz tartozó laktanyák, illetve az eredetileg kizárólag katonai célokra létesült, de napjainkban polgári hasznosítású Kalocsai Repülőtér.

12.

13.

NAPJAINKBAN

A rendszerváltozást követően megtorpant a tájegység fejlődése, a termelőszövetkezetek felbomlásával megszűntek a fő foglalkoztatók, az ipari üzemek és a szolgáltatószektor nem volt képes felszívni a munkaerőt, így új lendületet kapott az elvándorlás. Manapság az agráriumban ugyan már inkább a munkaerő hiánya okoz nehézséget, a népesség elöregedése és az agrár munkahelyek népszerűtlensége miatt azonban nem várható a közeljövőben a mezőgazdaság fellendülése és azzal összefüggésben a falvak új életre kelése. A tájegység népességszáma napjainkban is csökkenő tendenciát mutat, a jövőt talán a Paksi Atomerőmű bővítése, valamint a Paks és Kalocsa közötti híd megépülése teheti reménytelivé. Már ma is számos fejlesztés történik a Jövők Energiája Térségfejlesztési Alapítvány (JETA) munkájának köszönhetően, s ez a jövőben is fontos alapja lehet az előrelépésnek. Emellett az új munkaerő és szolgáltatások, esetleg beszállító vállalkozások letelepedése hozhat megújulást, mely új gazdasági épületeket, infrastruktúrákat, s akár új lakóterületeket is eredményezhet. A települések már tudatosan készülnek ezekre a lehetőségekre, a települések vezetői tudják, hogy csak úgy lehet gyümölcsöt szedni, ha nagy energiákat fordítanak a plántálásra és a nevelésre.

A tájegység települései a turizmust is kitörési pontnak tekintik, amelyhez Kalocsa, a Szelidi-tó és Hajós hagyományos vendégforgalma mellett a tájegységen áthaladó EuroVelo 6 kerékpárút, valamint a Magyar Zarándokút utóbbi időben látványosan növekvő forgalma szolgálhat alapul.

14.

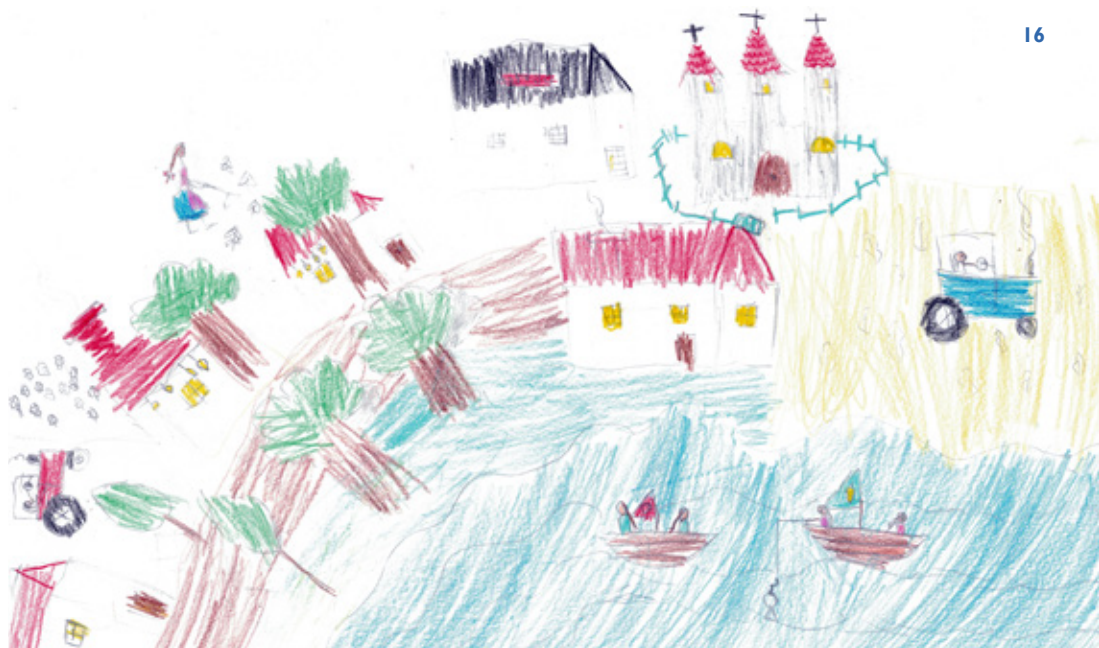

15.

SZEMÜNK TÜKRÉBEN A KALOCSAI-SÁRKÖZ

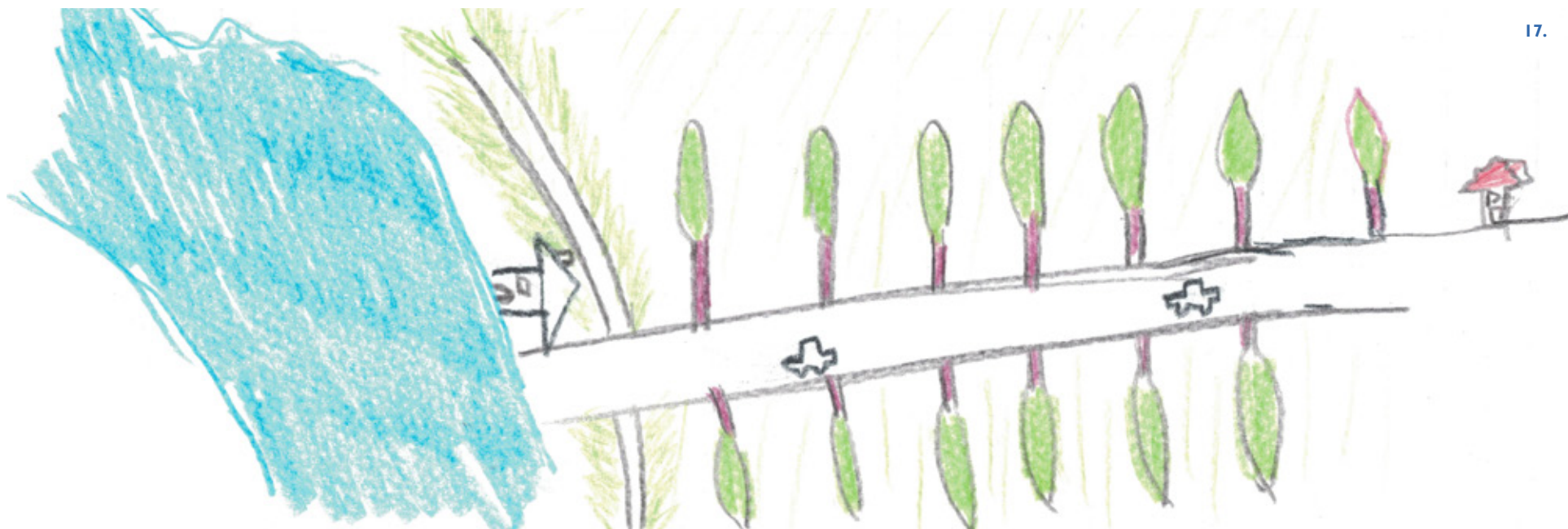
Mit jelent számunkra, gyermekeink számára a táj, ahol élünk? Mik azok az elemek, melyek identitásunk legfőbb hordozói, amelyek igazán fontosak nekünk? Milyenek látjuk környezetünket? Az itt élők jól ismerik az értékeket, már gyermekeink meg tudják fogalmazni miért jó itt élni. Erre a sokszínűségre lehet alapozni a jövőt is.

16

Alapozzuk a jövőt a legfontosabb értékeink fejlesztésére, természeti és kulturális erőforrásainkra.

17.

03.

ATYÁINK
ÖRÖKSÉGE

A Kalocsa-Sárköz műemlékeinek változatossága

A Kalocsa-Sárköz mozgalmas történelmi múltja és az elmúlt másfél évszázad során gyökeresen átalakult értékes természeti környezete szerteágazó, gazdag örökséget hagyott az utókorra. Mind az épített, mind a természeti, táji környezetben, mind a hagyományok terén számos olyan elem van, amelynek megőrzése, illetve a mai társadalmi-gazdasági elvárások, ízlésvilág adta keretek között történő érvényesítése a Kalocsa-Sárköz egyedi arculatának, tájképének megőrzéséhez alapvetően hozzájárul.

ÉPÍTETT KÖRNYEZET

A térség örökségén belül kiemelt szerepet töltenek be a különböző épületek, építmények, amelyek akár önmagukban, akár egy-egy csoportot formálva, nem ritkán a környező zöldterületekkel harmonikus együttest képezve alapvetően befolyásolják a települések arculatát. Az épített környezetben valamennyi emberi kéz által létrehozott alkotás benne foglaltatik, a különböző célú épületek és azok részei éppúgy, mint a köztéri művészeti alkotások. A Kalocsa-Sárköz sokszínű építészeti örökségét jelzi a térkép, mely a tájegység országosan védett műemlékeinek változatosságát mutatja be. Ugyanakkor az is látszik, hogy számos településen a meglévő értékek védelme javítható, ill. a védelmet a helyieknek kell kezükbe venniük.

A Kalocsa-Sárköz épített örökségének nagy része törökdúlás utáni. A Kalocsa-Sárköz területének legmagasabb pontja, a Homokmégy határában álló ún. Halomi-högy térsége az Árpád-kori megtelepedések egyik első helyszíne volt, amelyet gazdag honfoglaláskori leletek, köztük rovásírásos emlékek támasztanak alá.

Hier ruhen
 In Gottselig erntid tojen
Andreas Ahrst
 Geb am 10 Aug 1855
 Gest am 19 Feb 1933
 In der Ehe geteibt 473
 mit
Katharina Schädel
 Geb am 10. Sept 1861
 Gest am 27. Apr 1927

Sie alle meine liebe gute nacht
 Ich lob u. dank es ill solbracht

Hier ruhet
Martina Enis
 geborenden 28. April 1856.
 gestorben den 18. Mai 1921.
 alt 65 1/2 Jahr
 In der Ehe geteibt 43 Jahr mit
Katharina Kall
 geboren den 28. Nov. 1860.
 gestorben den 26 Juli 1946
 alt 86 Jahr
 Ihre ure Eltern liebe Schwolter u.
 Groseltern auf die ihr jezt in dem
 Grabe ruht. Treu von Kummer

u. von Sorgen was eich gemacht wordenher Morgen
 die Jungen Wunden die sich von aus geqangen
 Und die eich jezt so Traur umgeben
 Sie legen sich jezt an euer Seite
 Derassen ist der Schwere Schmerz.
 Gott ich eich jezt die Gute Nacht.
 Der Kinder u. Enkel Liebe sein eich ja.
 Betrauer von Chärla Enis u. Enkel.

Hier ruhet **Christina Enis** alt 22 Jahr.
 geborenden 30. Nov. 1898. gestorben den 21. Sept. 1921.
 alt 22 1/2 Jahr. Sie ist die Tochter von Chärla Enis
 u. Katharina Schädel. Sie ist die Tochter von Chärla Enis
 u. Katharina Schädel.

Hier ruhet
Martin Frei
 alt 49 Jahr
 gest. 24 Okt. 1922
 seine Gattin
Eliabetha En's
 alt 50 Jahr
 gest. 18 Sept. 1930

Rein Freiz und Leiten
 solbracht
 Liebe Gattin u. Kinder
 werden eich
 Friede sein

Hier ruhen
Peter Schelter
 alt 66 Jahr
 Gest den 8 Sept 1929
 In der Ehe geteibt 45 Jahr mit
Christina Frei
 alt 79 Jahr
 Gest den 27 Okt 1941

Behauet von Gattin u. Kinder
 Enkeln und Geschwolter.
 Friede ihrer Ache

A Hajósi Kastély

KASTÉLYOK

A Kalocsai-Sárköz területén több értékes kastély is található. A négy saroktornyos, emeletes **Hajósi Kastélyt** a kalocsai érsek emelte 1739-ben, vadászkastélynak. Többször átépítették, mire elnyerte mai formáját. A XX. században a kastélyban gyermekotthon működött, 2010 óta látogatható. A kastély az egész tájegység egyik legszebb épülete.

A Hartához tartozó **Állampusztán** a XIX. században létesült épületegyüttes a **Kis- és Nagykastélyt**, valamint az azokhoz tartozó intézői lakást és kápolnát foglalja magában. Bár jelentős építészeti érték, nem tekinthető meg, így érdemben nem befolyásolja a Kalocsai-Sárköz épített örökségéről kialakult képet. Szerényebb méretű a térség legfiatalabb kastélya, az 1920-as években főúri laknak épült, eredetileg egyemeletes, saroktornyos, később kibővített **Szelidi-kastély**.

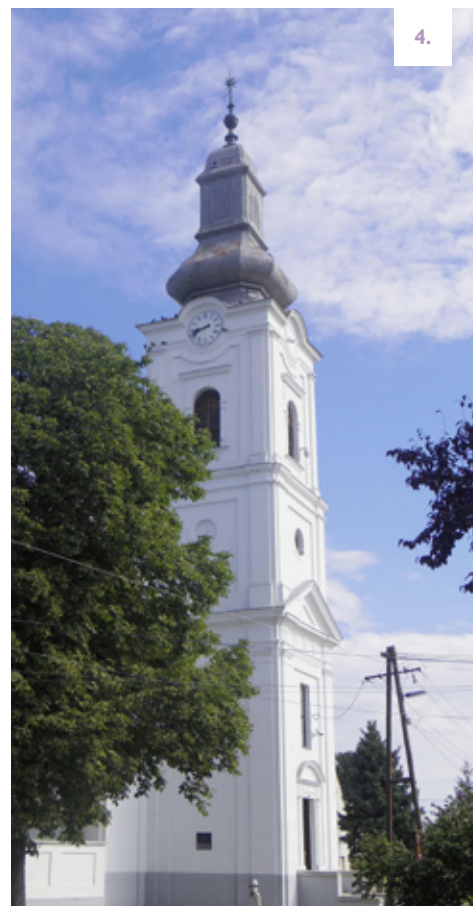
EGYHÁZI ÉPÍTÉSZETI EMLÉKEK

Az egyházi építészet emlékei nem csupán az egyes települések, hanem az egész táj arculatának, látványának alakulásában meghatározó jelentőséggel bírnak. A templomok sziluettjei – a síkságot betöltő hatalmas növénytakaró felett – messziről jelzik a körülöttük elterülő települések jelenlétét, a településközpontok helyét, s a városokon, falvakon belül is alapvető igazodási pontok, településképfarmálók. A templomok mellett a kápolnák, fészületek és Mária-emlékek a múlt gazdag egyházi épített örökségének részei.

Templomok és környezetük

A Kalocsai-Sárköz sajátossága, hogy aránylag kis kiterjedésű területén öt történelmi felekezet – római katolikus, református, evangélikus, unitárius, zsidó – imaháza is megtalálható, döntő többségük ugyanakkor az előbbi kettőhöz tartozik. A térség ma is fennálló legkorábbi templomait – nem ritkán elődjeik romjain – a XVIII. század végén emelték a török pusztítások után éledező, vagy éppen újonnan alapított települések lakói, legtöbbször azonban a XIX. században épült. Az ebben az időszakban épült templomok külső megjelenése kevéssé tér el egymástól, a kor ízlésének megfelelően – az ország többi részéhez hasonlóan – többnyire barokk, az idő előrehaladtával egyre inkább klasszicizáló, a XIX. században jellemzően klasszicista stílusban épültek. A jellegzetes korabeli sárközi falusi templomok többnyire egy hajósak, szentélyük félköríves záródású, a torony a nyugati homlokzat felé magasodik, tetőszerkezetük kontyolt nyeregtető. Az utcáról tekintve a tornyot lezáró kereszt, illetve buzogány mellett a templomok közvetlen környezete, mégpedig a fészületek jelenléte vagy hiánya árulkodik a templom felekezeti hovatartozásáról.

A XIX. században Kalocsa környékén is – mindenképp Fajszon, Kalocsán és Dunaszentbenedeken – megjelent a neoromán és romantikus formakincs, míg a XX. századtól kezdődően egyre inkább a historizáló stílus került előtérbe a tájegység templomépítészetében.

4.

5.

Településképi szempontból a templomok gyakran szűkebb környezetükkel – mindenképp a sok esetben közvetlenül mellettük megbúvó parókiával, plébániával – együttesen alkotnak harmonikus, megőrzésre feltétlenül érdemes látványt. Fajszon a római katolikus templom és a mellette álló községháza azonos stílusban épült, impozáns megjelenésű - melyek meghatározzák a település főterét.

Egyedisége miatt különleges Dunapataj fatornyú, négy fióktornyos, Felső-Tisza-vidéki és erdélyi stíuselemeket mutató unitárius temploma, amely ma múzeum.

6.

7.

8.

9.

A Kalocsai-Sárköz legmonumentálisabb egyházi épületegyüttesét a kalocsai Érseki Főszékesegyház, a szomszédságában épült Érseki Palota, valamint a vele átellenben elhelyezkedő egykori Kanonoki Palota képezi. A XVIII. század végén emelt, barokk stílusú, két tornyos, oldalkápolnákkal szegélyezett, gazdag homlokzati díszítésű templom harmonikus összképet alkot a korábbi erődített vár helyén épült, szintén barokk, de klasszicista elemeket is hordozó, kétemeletes, impozáns érseki palotával, valamint az egyemeletes, kontyolt nyeregtető, későbarokk volt kanonoki palotával. A templom, az Érseki Palota és azok környezetének látványa, formakincse példaként szolgálhatott a környék korabeli templomépítkezései számára is.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

Kápolnák, feszületek, máriafülkék

A Kalocsai-Sárbköz katolikus vallású településein, különösen, ahol aránylag későn, a XIX. század végén alakultak önálló plébániák, és létesültek azzal párhuzamosan az első templomok, széles körben elterjedt a szerényebb forrásigényű kápolnák, máriafülkék építésének szokása. A sáttortetős, tornyos, díszes ráccsal lezárt egyetlen belső teret rejtő kápolnák, valamint az ugyancsak fedett, oszlopos előtérrel rendelkező, de mindössze egy Mária-szobor elhelyezésére szolgáló máriafülkék többsége a XIX. században épült. Szintén a hajdan igen elterjedt Mária-tisztelet emlékét őrzik egyes településeken az épületek homlokzatán elhelyezett Mária-szobrocskák.

Az ország többi részéhez hasonlóan a Kalocsai-Sárbköz területén is számos szobrot állítottak Nepomuki Szent János tiszteletére.

A többnyire kőből, ritkábban fából faragott feszületek a Kalocsai-Sárbköz katolikus falvaiban mindenhol elterjedtek. Többségüket fogadalomból, vagy éppen hálából magánemberek rendelték, rendszerint környékbeli, estenként távolabbi kőfaragóktól. Ennek megfelelően művészi értékük is eltérő, a településekben betöltött szerepük ugyanakkor vitathatatlan.

22.

23.

Kálváriák

A katolikus vallású településeinken a kálváriák megkapó látványt nyújtanak. A gondozott növényzet alkotta zöld háttérből kiemelkedő stációk az időtlenség és a harmónia érzetét keltik. Különösen szép, XIX. században létesült kálváriák találhatók Bátyán és Hajóson.

Temetők

Hajdan széles körben elterjedt szokás szerint a lakosság temetkezőhelye egy faluhoz közeli magaslaton kapott helyet, ennek emlékeként a temető még manapság is gyakran elkülönül a település belterületének központi részeitől. A temetők összképét még napjainkban is erősen meghatározza, hogy milyen felekezeti lakosság lakja az adott falut vagy várost: katolikus többségű településeken kőből faragott fészületek, kálváriák uralják a temetőkeretek látványát, míg a református sírkertekben ilyenek nemigen találhatók.

24.

25.

26.

NÉPI LAKÓHÁZAK, TÁJHÁZAK

A Kalocsai-Sárköz tájegységének népi építészeti formakincse – a térség színes etnikai és vallási összetétele ellenére – jórészt egységesnek tekinthető. A máig fennmaradt legkorábbi épületek a XIX. század utolsó évtizedeiből származnak, éppen ezért ennek a kornak a motívumkincsét, anyaghasználatát, tömegképzési szokásait tükrözik. A fennmaradt épületek hasábalaprajzúak, oldalhatáron állók, hosszanti faluk mentén gyakran tornác húzódik. Falazatuk vályog, amely a XIX. század végére már jórészt felváltotta a korábban széles körben elterjedt paticsfalat. A jellegzetes nyeregtetőt néhol még a hagyományos nád, míg számos helyen már cserép fedte.

Az oromfal kiképzésére különösen nagy gondot fordítottak az itt élők. Deszkából kialakított oromfalakon – a deszkák elfordítása, vagy utólagos festés eredményeképpen – gyakran számított, és néhol máig megőrződött a napsugaras díszítőmotívum. Az 1920-1945 közötti időszakban épült lakóházakon az egész térség leginkább szembetűnő jellegzetessége az ívelt, barokkos oromfal, amelyet az itt élők egészen a II. világháborúig kedveltek és építettek, s ez a mára népi építészeti emlékek számító hajdani lakóépületeken sokhelyütt megfigyelhető. Valamennyi oromfal képéhez egyértelműen hozzátartozik az azt megtörő egy, vagy két szellőzőnyílás is.

Népi lakóházak manapság is szép számmal találhatók a Kalocsai-Sárköz egész területén. Egy részük ugyan az építésük óta eltelt hosszú évtizedek alatt részben átépült, vagy éppen kibővült, egykori formaviláguk azonban szerencsére megőrződött, és ily módon máig meghatározó és dekoratív elemei a településeknek. Az idő vasfoga, a pénzhiány, valamint a kihalt, vagy elköltöző régiak helyére érkező új tulajdonosok igényei, elképzelései és ízlésvilága gyakran nem kedveznek a régi építészeti értékek fennmaradásának, éppen ezért a térség számos településének közössége felismerte, hogy érdemes tájházak formájában megőrizni azt az utókor számára. A jellemzően önkormányzati fenntartásban üzemelő, részben bemutatóhelyként, részben közösségi térként is funkcionáló, példaértékű módon felújított egykori lakóházak a hagyományos építészeti formakincs megőrzése mellett hozzájárulnak a települési identitás megerősítéséhez, valamint mintaként szolgálnak az esetleges új építkezésekhez, valamint épületfelújításokhoz is.

DUNASZENTBENEDEK

A XIX. század első felében épült tájházat 2007-ben nyitották meg. A három osztatú, hosszú házhoz kamra, pince, szín, istálló, különálló disznóól és kút tartozik. 2016-ban megkapta „Az év tájháza” címet.

BÁTYA

A bátyai tájházon az oromzaton a padlás szellőzőnyílása szépen kidolgozott kereszt formájú, fölötté, az oromzat tetején napsugaras minta található.

28.

30.

29.

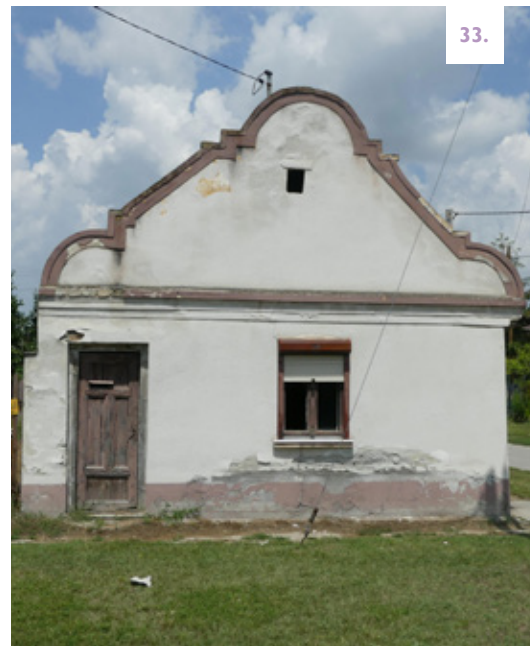
31.

GÉDERLAK

A 2013-ban átadott géderlaci tájházat parasztkorok homlokzata teszi különlegessé.

DUNAPATAJ

Az 1804-ben épült lakóház, a Fogas-ház a Pataji Múzeum első épülete, első látogatója 1962-ben Kodály Zoltán volt. Nyeregteteje felvert zsúppal fedett. Kovácműhely is kapcsolódik hozzá.

A paraszti életformához a gazdasági épületek is nélkülözhetetlenek voltak. Máiig fennmaradtak az utcaképet is formáló paprikaszárítók – sokszor csak nyárikonyhaként. A kukoricagórék is több településen a kerítésbe építettek - célszerűen az ólak fölött vannak - így azok is a településkép hangulatos részei.

37.

38.

39.

POLGÁRHÁZAK

A XIX. század végén, XX. század elején a széles körben elterjedt, hagyományos parasztházak mellett a tájegység valamennyi településén, a kisebb falvakban is egyre több polgári ízlésvilágot tükröző ház épült. Egy részüket, döntően a nagyobb lélekszámú, városiasabb településeken: pl. Kalocsán, Hartán, Dunapatajon, Hajóson, kereskedők, iparosok, szellemi foglalkozású városi lakosok építették maguknak, másik részüket azonban nem a hagyományos polgári réteg képviselői, hanem módosabb parasztagdák emelték. A polgári ízlésű lakóházak már telken belüli elhelyezésükben is eltérnek a hagyományoktól, hiszen hossz tengelyük nem merőleges, hanem párhuzamos az utcafronttal, ezáltal markánsabb térfalat képeznek, mint a térségre jellemző parasztházak. Több, egymás mellett álló módosabb gazdaház még olyan falvakban is kisvárosias miliőt teremt, amelyekben a megélhetés forrása szinte kizárólagosan a mezőgazdaság volt.

A polgárházak homlokzatképzése, díszítése is jelentősen eltér az egyszerűbb parasztházakétól. Homlokzatuk jellemzően vízszintesen tagolt, az egyes részeket oszlopokat imitáló vakolatdíszek, vagy homlokzatsíkból kiálló téglapillérek választják el egymástól. A legtöbbször négy, de nagyméretű házak esetében akár annál is több, többosztású ablakot gyakran vízszintes és íves homlokzatsíkok emelik ki. A méltóságteljes megjelenést tovább fokozzák a különböző gipszdíszítések, a ház homlokzatán végig futó rizalitok. Több településen (pl. Bácsa, Ordas, Hajós) kimutatható a szecesszió hatása is, ami talán Kecskemét közelségével is összefüggésbe hozható.

KÖZÉPÜLETEK

A középületek kialakításánál a történelem során mindvégig hangsúlyosan érvényesítendő szempontnak számított az épületek központi, kiemelt szerepének alátámasztása építészeti eszközökkel is. Éppen ezért a középületeket az egyszerű lakóépületekénél jellemzően minőségibb anyaghasználat, fokozottabb díszítettség, monumentálisabb, méltóságteljesebb kialakítás jellemezte. A középületek közül különösen számos város- és községháza valamint oktatási intézmény méltán a tájegység építészeti örökségének kimagasló részei.

Polgármesteri Hivatalok

A Kalocsai-Sárköz legértékesebb, legszebb város- és községházai (pl. Kalocsa, Hajós, Dusnok, Fajszy) a XIX. századból maradtak ránk. Stílusukat tekintve változatosak: klasszicista, eklektikus, neoromán egyaránt megtalálható köztük, egységesek azonban a tekintetben, hogy impozáns megjelenésük kihangsúlyozza középület funkciójukat. A kisebb lélekszámú települések községházai szerényebb díszítésűek, összképük visszafogottabb, ugyanakkor a környező lakóházak közül egyértelműen kitűnnek nagyobb méretűvel, méltóságteljesebb kialakításukkal. Bácskány községháza egyedinek tekinthető abból a szempontból, hogy egy hajdani villa épületében működik.

DUNAPATAJI MŰVELŐDÉSI HÁZ

A Kalocsai-Sárközön belül egyedi építészeti értéket képvisel az 1960-as években emelt dunapataji Kodály Zoltán Művelődési Központ, amelynek mind az alapkövetésén, mind az avatásán maga a névadó is részt vett. Bács-Kiskun megye egyik legnagyobb művelődési központját impozáns tömege, jellegzetes 1960-as évekbeli stílusvilága, a környező parkkal és sportpályákkal együttesen alkotott településképfarmáló szerepe avatja a térség egyik fontos építészeti emlékévé.

Óvodák, iskolák

Az oktatási intézmények többsége építészeti szempontból nem túlságosan figyelemre méltó, a funkcionális szempontokat előtérbe helyező, XX. század második felében emelt épületekben működik, közülük néhány azonban valódi értéknek tekinthető. A dunapataji általános iskola, a hartai zeneiskola, a hajósi volt leányelemi, a fajszi iskola, az ordasi óvoda és Kalocsa számos iskolaépülete arányos megjelenésükkel harmonikus látványt nyújtanak.

HAJÓSI PINCESOR

Egyedi értéket képvisel a messze földön híres, az Illancs lankáira felkúszó Hajósi Pincesor, amely mintegy 1200 löszbe vájt borospincéjével egyedülálló népi építészeti látnivaló. A Pincefalu szabályos utcákból áll, amelyeket a présházak és az alattuk elhelyezkedő löszbevájt alsópincék alkotnak. Egész Európában ez a legnagyobb egybefüggő pincefalu. Kialakulása egyidős a várossal, hiszen a XVIII. században ide telepített németek teremtették meg a szőlőtermesztés és borkészítés hagyományát, amely a mai napig jelentős szerepet tölt be a helyi lakosok életében.

MALMOK, GAZDASÁGI ÉPÜLETEK

A gabona őrlése egészen a XX. század második feléig nem nagyüzemi keretek között, hanem kisebb méretű, néhány települést, esetleg egy-egy városkörnyéket ellátó malmokban zajlott. A Kalocsai-Sárközben több, jellemzően a XIX. és XX. század fordulója környékén létesült malomépület is fennmaradt (pl. Géderlak, Miske, Harta, Öregcsertő). E monumentális látványt nyújtó, téglafalazatú, emeletes, gyakran félköríves záródású nyílászárókkal díszített, nyeregtetős épületek manapság is magukra vonják a tekintetet és ezáltal uralják az érintett településperemek látványát. Külön említést érdemel Bácsa hajdani paprikamalma, amely építésekor, a XIX. század végén a legnagyobb volt Közép-Európa területén. A Dunán egykor számos hajómalom is működött.

KÖZTÉRI MŰVÉSZETI ALKOTÁSOK

Az épített környezet képét az épületek – valamint zöldterületek, növényssávok, virágágyások mellett – jelentősen befolyásolják a köztéri művészeti alkotások is. Valamennyi sárközi településen állnak szobrok, feszületek, emlékművek, amelyek amellet, hogy emlékezésre, elmélyedésre sarkallnak, egyben az utcák térfalát megtörve, vagy a parkosított területeken a zöld háttér előtt kontrasztot nyújtva vonzzák a tekintetet.

A Kalocsai-Sárköz egyedi köztéri alkotásokban is bővelkedik. Így pl. Dusnokon és Géderlakon számos fából faragott szobor, székelykapu, emlékmű áll, Fajszt határában, a Magyar Zarándokút négy ágának csatlakozásánál, 14 szobor alkotta zarándok szoborcsoport, míg Ordason a hajdani Rákóczi-fa helyén egészen különleges hangulatú emlékhely van.

MAGYAR ZARÁNDOKÚT

A 2000-es évtized végén, a híres compostelai El Camino mintájára kialakított Magyar Zarándokút egyre nagyobb vonzerővel bír.

A Magyar Zarándokút hazai szent helyeket érintve, Esztergomból vezet Máriagyúdre. Különböző történelmi utakat (római út, Árpád-kori utak, jeruzsálemi zarándokút, keresztes hadjáratok útja, Szent Jakab út stb.) fedve, érintve halad északról déli irányba.

A zarándokút teljes hossza 431 km, kitérőkkel együtt közel 600 km. Évről-évre egyre többen húznak bakancsot, vagy pattannak kerékpárra, hogy végighaladjanak a maguk számára kijelölt úton. A hagyományokra alapulóan tervezett útvonal többnyire földutakon, turista ösvényeken a természetben vezet, de a közbeeső települések belterületeit érinti. A Magyar Zarándokút Hartától Kalocsán át egészen Hajósig végighúzódik a Kalocsai-Sárköz területén, Kalocsától délre két útvonal közül is választhatnak a zarándokok, vagy Bátyán át Fajszra, vagy Homokmégyet és Császártöltést érintve Hajószra juthatnak. A zarándokút mentén napi járóföldnyi távolságokra zarándokszállások várják a vándorokat, valamint az út több pontján is egyedi kialakítású kortárs művészi alkotások, építmények épültek.

Nemcsak a Kalocsai-Sárköz, hanem Magyarország kuriózuma a kalocsai buszpályaudvar mellett magasodó Chronos-8 installáció. A Schöffner Miklós szobrászművész tervei alapján 1982-ben felépített fénytorony képes érzékelni a forgalom lüktetését, az azon elhelyezkedő tükrök a forgalom ritmusában mozognak. Az acélépítmény este „életre kel”, és állandóan változó fényjátékot képes varázsolni.

A Kalocsai-Sárköz öröksége messze túlmutat az épített környezet megóvandó értékein, hiszen számos olyan szokás, művészi kifejezőmód, gazdálkodási forma maradt fenn, amely Kalocsa tágabb térségének egyedi karaktert kölcsönöz, és amelyek összessége önálló arculatú tájjá varázsolja a Kalocsai-Sárközt a Dél-Alföld hatalmas térségén belül.

NÉPMŰVÉSZET, NÉPSZOKÁSOK

Kalocsai népművészet, írás, hímzés, pingálás

Kalocsa város neve szorosan összeforrott a térségében kialakult sajátos népművészeti motívumkincssel, amely élénk színeivel, virágos mintáival, rendkívül gazdag díszítettségével egészen különleges, csak e térségre jellemző látványvilágot eredményez. A hungarikumnak számító kalocsai írás, hímzés és pingálás a Kalocsa környéki szállásfalvak (Drágszél, Homokméggy, Öregcsertő, Szakmár, Újtelek) ún. pota népességének körében, a XIX. század végén alakult ki mai formájában, széles körű elterjesztésében nagy szerepet játszott a XX. század első felében kibontakozott, népművészeti árutermelést megalapozó Gyöngyösbokréta-mozgalom. Az említett falvak identitásában napjainkban is komoly szerepet játszó művészeti formakincs fennmaradását különböző hagyományőrző egyesületek, mozgalmak segítik elő.

Dusnoki Rác Fonó és Rác Pünkösd

A térség egykori színes nemzetiségi összetételének emlékét különösen a rácok és svábok leszármazottjai őrzik. Dusnokon a rendszerváltást követően merült fel az igény a helyi rác lakosság részéről a rác hagyományok őrzésére, a rác népdalok, népzene felelevenítésére, amelynek hosszú évek óta a Rác Pünkösd és a Rác Fonó ad keretet.

Sváb hagyományok őrzése Hajóson és Hartán

Kalocsa tágabb térségén belül az északi Harta és a déli Hajós hagyományait határozzák meg a „sváb” gyökerek, hiszen mindkettő történetében meghatározó a német földről érkezők XVIII. századi betelepítése. Hartán a német asztalosok által meghonosított, eredetileg barna alapszínű, de a XX. század elejétől kezdve egyre szín-
pompásabb, gazdag motívumkincsű, festett-virágos bútorkészítés számít egyedinek. Mind Harta, mind Hajós életében jelentős szerepet játszanak a különböző civil egyesületek által szervezett sváb hagyományőrző foglalkozások és programok.

ATÁJRA JELLEMZŐ HAGYOMÁNYOS GAZDÁLKODÁSI FORMÁK ŐRZÉSE

A Kalocsai-Sárközre jellemző hagyományos gazdálkodás szorosan összefügg a tájegység egykori természeti adottságaival, a mérhetetlen vízbőséggel és a földművelésre alkalmas területek szűkösségével, ami az állattartás mellett a halászat és az aránylag kis helyigényű kertgazdálkodás elterjedésének is kedvezett.

Kalocsai fűszerpaprika őrlemény

A hungarikumnak számító mélyvörös, bársonyos hatású, kellemes, fűszeres aromájú kalocsai fűszerpaprika őrlemény termőkörzete Kalocsa szűkebb körzetében, mindenekelőtt a várostól délre és keletre elterülő településeken összpontosul. A paprika helyi identitásképző erejét és jelentőségét tükrözi, hogy a paprikakultúra megőrzésének érdekében a 2000-es évek elején még lovagrend is alakult Kalocsa városában Kalocsai Szent István Paprika Lovagrend néven.

Hagyományos halászat megőrzése Fajszon

A halászat jelentősége az egész Kalocsai-Sárközben meghatározó volt az elmúlt évszázadok során, a folyami halászat, mint szakma, mint megélhetési forrás, mint életmód azonban mára gyakorlatilag eltűnt. Fajszon és néhány szomszédos településen ugyanakkor komoly erőfeszítések zajlanak az ősi, kisszerszámos, élővízi halászati hagyomány megőrzésére tanfolyamok, rendezvények szervezése, kiállítások tartása és nem utolsósorban egyesületi keretek között végzett halászat révén.

TERMÉSZETI-TÁJI ÉRTÉKEK

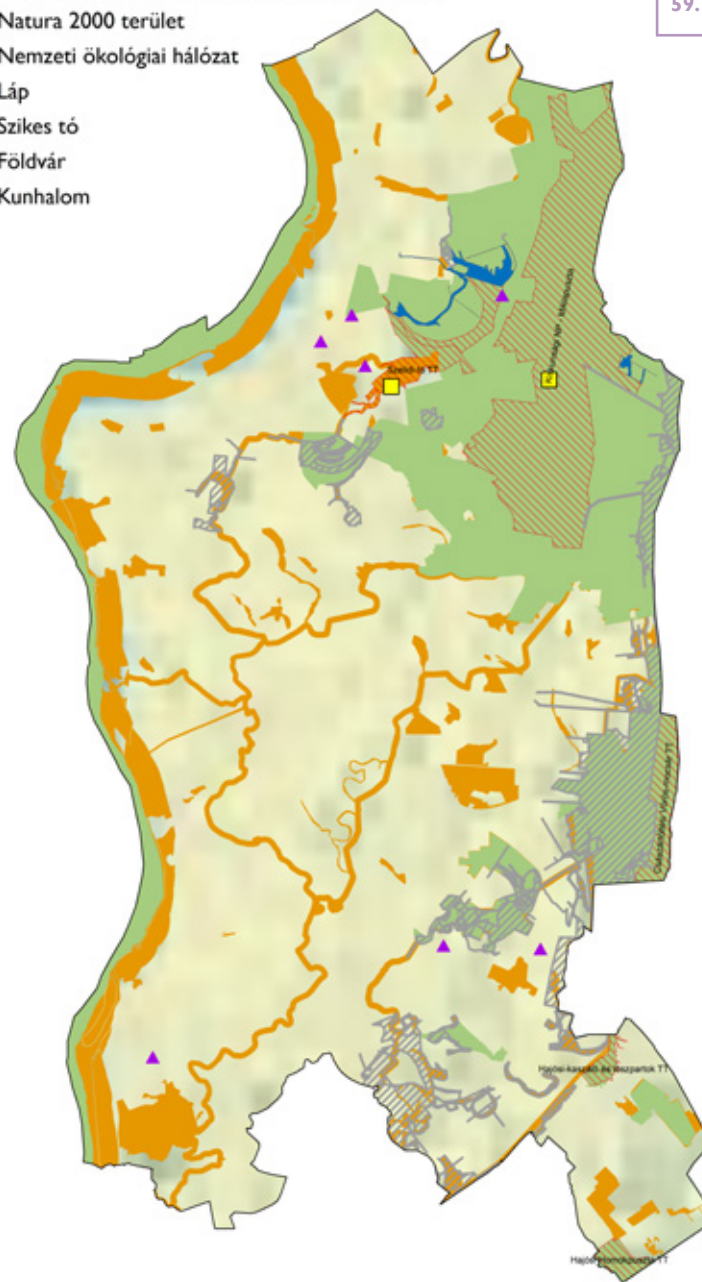
Az átutazó számára talán egyhangú, homogén tájnak tűnhet a Kalocsai-Sárköz, ám közelről megismerve számtalan értékes részletet rejt. Ezek többsége a hajdan itt elterülő hatalmas vízvilág emlékei, amely napjainkra apró foltokra húzódott vissza.

A térség természeti-táji értékekben igen gazdag, amelyek közül kiemelkednek a legszigorúbb védelem alá eső országos jelentőségű védett természeti területek: a Szelidi-tó, Miklapuszta, a Császár-töltési Vörös-mocsár, a Hajósi-kaszáló és löszpartok és a Hajósi Homokpuszta természetvédelmi terület. A terület legmeghatározóbb táji eleme a Duna, part menti sávja európai védettséget élvező Natura 2000 terület, s a Nemzeti ökológiai hálózat része. A természetvédelmi törvény védi a lápok, szikes tavakat és a földvárakat, kunhalmokat is.

A Kalocsai-Sárköz képe valamennyi értékes táji örökségi elem ellenére napjainkban meglehetősen homogén, ugyanakkor éppen a végtelen síkság, a hatalmas szántóföldek, a tág égbolt teremtenek időtlen, fenséges hangulatot e tájban. A végtelenség érzetét a templomok messziről felsejlő tornyai mellett elsősorban a kisebb-nagyobb erdőfoltok és az út menti fasorok törlik meg. A Kalocsai-Sárköz erdei – az ártéri növényzetet leszámítva – többnyire kis kiterjedésűek, állományai természetvédelmi szempontból kevésbé értékesek. Kivételt képez a Dusnok mellett elterülő Lenesi-erdő, amely tekintélyes mérete mellett a vadászható fajok gazdaságáról is ismert. Az út menti fasorok közül szépségét tekintve messze kiemelkedik a Kalocsáról a Meszesi Dunapartra vezető, több kilométer hosszú, impozáns látványt nyújtó jegenyefasor.

- Országos jelentőségű védett természeti terület
- Natura 2000 terület
- Nemzeti ökológiai hálózat
- Láp
- Szikes tó
- Földvár
- Kunhalom

59.

DUNA-PART, DUNA-ÁRTÉR

A XIX. század végi folyószabályozások, nagy kanyarulat-átvágások óta a Duna ártere a folyó menti szűk sávra szorult össze. Noha sokat veszített egykori változatosságából, ma is figyelemreméltó az itteni növény- és állatvilág sokfélesége, a térség látványa a kis szigetekkel, az azokat közrefogó apró folyóággal, vagy holtágakkal. A buja növényzet még mai formájában is megkapó látványt nyújt.

A Duna mindig is vonzotta az itteni lakosságot, egykor elsősorban halászok, révészek, kereskedők járták a folyót, manapság viszont vízitúrázók és a kikapcsolódásra vágyó környékbeliek fedezték fel maguknak. Ennek megfelelően a Duna-menti falvak szinte mindegyike esztétikus, rendezett, padokkal, asztalokkal kiegészített pihenőhelyeket, néhol vendéglátóhelyeket alakított ki a folyó parton. A Duna-mentén végig húzódó töltés, a gát markáns tájképfőformáló eleme a Kalocsai-Sárköz Duna-menti térségének. A gát véd és elválaszt, és nem utolsósorban remek adottságokkal bír kerékpárút kialakításához. Az EuroVelo 6 kerékpárút hosszú szakaszon a gáton vezet.

MOROTVÁK, CSATORNÁK

A folyószabályozási és vízmentesítési munkálatok előtt a térséget keresztül-kasul behálózták a Duna kisebb-nagyobb medrei, az azokat összekötő csatornák, erek. Ma néhány kiterjedtebb vizenyős réten és a számtalan csatornán kívül más alig emlékeztet az egykori vízbőségre. A belvízelvezető és öntözőcsatornáként funkcionáló csatornák többsége egykori medrek, fokok mentén, azok egyes szakaszainak összekötésével lett kialakítva. A nagyobb csatornák, köztük a dús növényzettel, hosszú szakaszokon galéria-erdőkkel övezett Sárközi I. főcsatorna – helyi nevén Vajas – természetes vízfolyás benyomását kelti. A Vajas nem csak a táj, hanem néhány település arculatának alakításában is meghatározó (pl. Foktő, Dusnok).

A Duna hajdani lefűződött medermaradványai, az ún. morotvák közül egyedülként a Szelidi-tó maradt fenn egész évben nyílt vízűként. A 4 km hosszan, 150-200 méter szélességben elterülő Szelidi-tó bársonyos tapintású vize erősen sós, sajátos sóösszetétele, magas jódtartalma gyógyhatású. A tó természetvédelmi szempontból kiemelkedő értékű vízhatású területekkel, illetve a strandok és nyaralóépületek által alkotott üdülőövezettel körülvéve az ember és természet harmonikus együttesét tükröző tájképet alkot.

EGYKORI VÍZÁLLÁSOS TERÜLETEK NYOMAI A TÁJBAN

A Kalocsai-Sárköz bővelkedett állandó vagy időszakos, teljesen nyílt, vagy többé-kevésbé feltöltődött állóvizekben is. A mélyebb fekvésű, egykor víz-állásos területek nyomai vizenyős, nádas, kákás, nagy esőzések után akár nyílt vízfelületek formájában mutatkoznak meg.

A Kalocsai-Sárköz hajdan legnagyobb kiterjedésű mocsárvilága az Örjeg részleteiben máig őriz valamit a táj egykori hangulatából.

A Duna-völgyi Főcsatorna által lecsapolt mocsárvilág helyén fellendülő tőzegkitermelés eredményeképpen újra megjelentek kisebb-nagyobb nyílt vízfelületek. A környező, értékes növény és állat – mindenekelőtt madár – fajoknak otthont adó vizenyős területek még mai formájában is emlékeztetnek a Kalocsai-Sárköz egykori képére.

A Kalocsai Sárköz jellegzetes felszínformái a kobolyák. E rendszerint kör alakú, 30-50 méter átmérőjű, akár több méter mély gödröket az áradások során a gáton átbukó víz mosta ki.

PUSZTÁK

A Kalocsai-Sárköz tájképének változatosságát mutatja, hogy a hajdani vízbőség emlékei mellett értékes, szárazsághoz alkalmazkodott tájakkal is büszkélkedhet. Persze ezek kialakulása is legalább részben a vízhez kötődik, mint minden az ország e szegletében. A belvízlecsapolási munkák következtében kiszáradó térségek egy része ugyanis elszikeseedett, alkalmatlanná vált bármiféle mezőgazdasági művelésre, ugyanakkor értékes, szárazságtűrő sziki növényzet alakult ki rajtuk.

A Kalocsai-Sárköz szikes pusztái közül a legnagyobb kiterjedésű, két évtizede nemzeti parki területet alkotó Miklapusztát a sókiválások miatt vakítóan fehér, magasabb padkákkal tördelt területek jellemzik.

Szikes rétek és mocsarak váltogatják egymást mozaikosan, igen jelentős a terület madárvilága is.

A Kalocsai-Sárköz keleti peremén magasodó Homokhátság itt-ott benyúlik a Kalocsai-Sárköz területére is, különösen a Hajós környékén elterülő homokpuszták bírnak jelentős tájképi és természetvédelmi értékkel. A lankásabb helyeken a zárt homoki sztyeppré, míg a dombok meredek oldalain a nyílt homokpuszta-gyepék a jellemzők.

ATÁJI ÉRTÉKEK MEGISMERÉSE

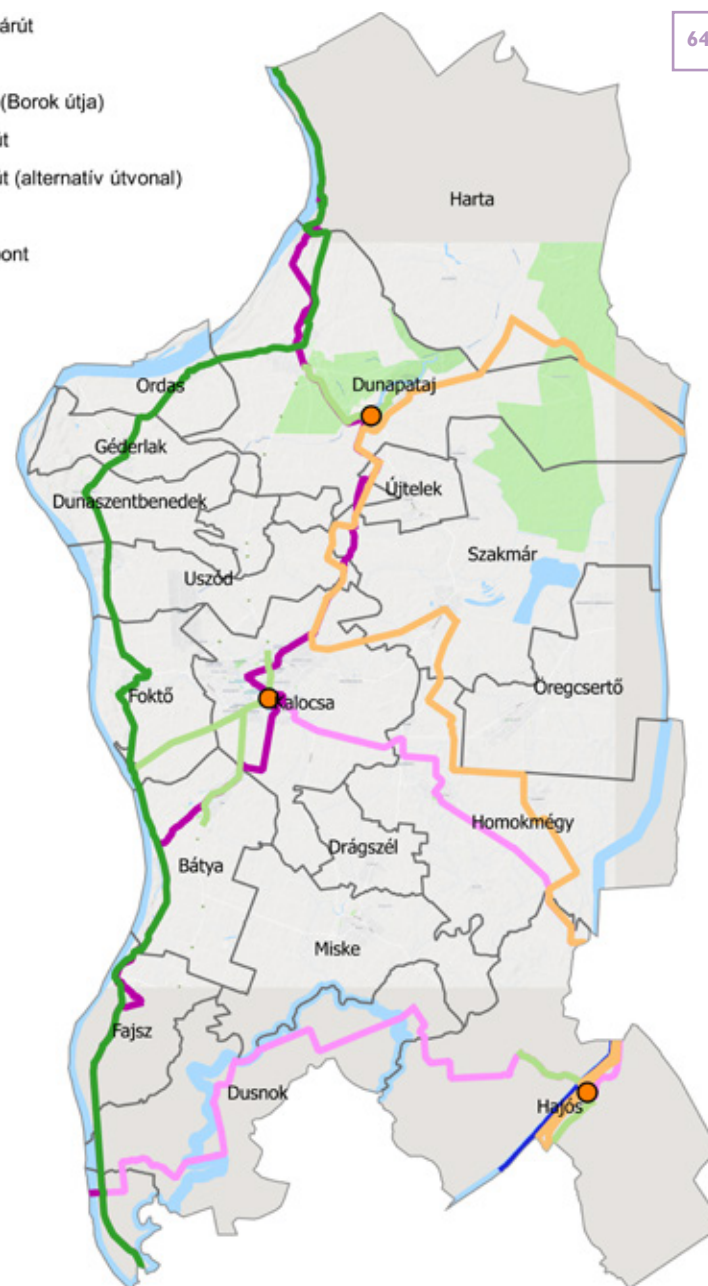
Növekvő az igény a táji-természeti értékek megismerésére, a települések fogságából való kitörésre. Egyre több olyan lehetőség nyílik, mely hosszabb időtöltésre is alkalmas, ha gyalog, kerékpáron, esetleg lóháton indulnánk a nyugalom, a felüdülés, a mindennapok felpörgött ritmusából való kikapcsolódás elérésére. Tegyük le az autót, azzal csak átrohanunk a tájon, nem tudjuk meglátni az apró részleteket, finomságokat, nem tudjuk beszívni a sárközi levegőt.

Ma már a tájegységet behálózzák a különböző útvonalak. Egy részük az ország nagy területére kiterjed, s érinti a Kalocsai-Sárköz vidékét is, másokat a környékbeli összefogás teremtett meg, mellyel változatos étlapot kínálnak az ideérkezők számára. Aki Kalocsára, a Szelidi-tóhoz vagy akár a hajósi borokért jön, az ezernyi más hangulatot, kincset is megismerhet bejárva ezen ösvényeket. Élvezheti ugyanúgy a csendet, mint a madarak csicsergését. A napfény íze, a hús pincék aromája, a kereszték magánya, a Duna menti erdők susogása mind-mind felüdítik a lelket.

A Kalocsai-Sárköz megannyi kis sziget, fedezzük fel, akár itt lakunk, akár csak egy-két napot erre felé kalandozunk.

Használjuk a kiépített, kitéblázott útvonalakat!

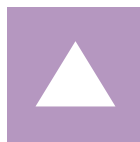
- EuroVelo 6 kerékpárút
- Kerékpárút
- Lovas túraútvonal (Borok útja)
- Magyar Zarándokút
- Magyar Zarándokút (alternatív útvonal)
- Országos Kéktúra
- Turisztikai csomópont

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

A tájegység hagyományai alapvetően a **helyi tájhasználathoz** kapcsolódnak, ha azt nem őrizzük meg, a térség lelkevész el. Törekedjünk a táji mozaikosság fenntartására, a parcellák tagoltságának, az erdősávok és vízpartok látványának megtartására.

Építéseink során igyekezzünk egyszerű, kis területű, szolid építményeket kialakítani.

Mind a természeti-táji értékek s azok környezete, mind az azok megismerését segítő infrastruktúrák csak akkor lesznek hosszú távon is vonzóak, ha gondot fordítunk **fenntartásukra**.

Az ember kapcsolata maradjon **harmonikus** a táji értékekkel, kerüljük a beépítetlen területek felé történő terjeszkedést.

A természeti-táji értékekkel való együttélés ill. azok bemutatása során törekedjünk a **természetes anyagok** és színek használatára: az építmények, utcabútorok, táblák harmonizáljanak a környezettel.

A természeti-táji értékek csak akkor lesznek igazán fontosak a helyi lakosok és az ide látogatók számára, ha kialakítjuk azokat a lehetőségeket, akár infrastruktúrákat, akár más jellegű formákat, amelyen keresztül jobban **megismerhetők** lesznek a helybéli kincsek.

Kerüljük a tájba nem illő építmények elhelyezését, melyek rontják a táj képét, zavarják **hagyományos, természetes arculatát**. A szín- és anyaghasználat során kiemelt figyelmet fordítsunk a tájbaillesztésre.

04.

SÁRKÖZI MOZAIK:
HOL, MIT ÉPÍTSÜNK?

2.

ÚJ HÁZAT, LAKÁST SZERETNÉNK? MIRE FIGYELJÜNK?

A harmonikus településképhez az épületek „öltözéke” és az épület homlokzatának „arca” is hozzátartozik. Egy jól megtervezett ház arányaiban, méreteiben, alkalmazott anyaghasználatában és apró részleteiben is **illeszkedik** a már kialakult utcaképhez, ugyanakkor funkcionalitásában, belső kialakításában megfelel használója igényeinek.

Nemcsak a településképet formálja az új épület, hanem a településsel együtt annak tájképi megjelenését is befolyásolja. Az épített és természeti környezet összhangjának megteremtése érdekében törekedjünk az **egyszerűsége**, visszafogottságra. Egy letisztult tömegarányú, nem hivalkodó épület **eleganciát** és méltóságot sugároz. Építményeink legyenek **mértéktartóak**, ésszerű kialakításúak és **alkalmazkodjanak** környezetükhöz. Az **ésszerűség** és az esztétikum nem egymást kizáró tényezők.

A ház élethossza több, mint egy emberöltő. Egy **idő- és értékálló** ház titka a jó telepítésben, a méretek és arányok harmóniájában, az ésszerű alaprajzi elrendezésben, valamint az átgondolt, minőségi anyaghasználatban és a fenntarthatóságban rejlik. A ház is öregszik, jobb erre felkészülni. Használjunk tartós, hosszú élettartamú és szépen patinásodó anyagokat.

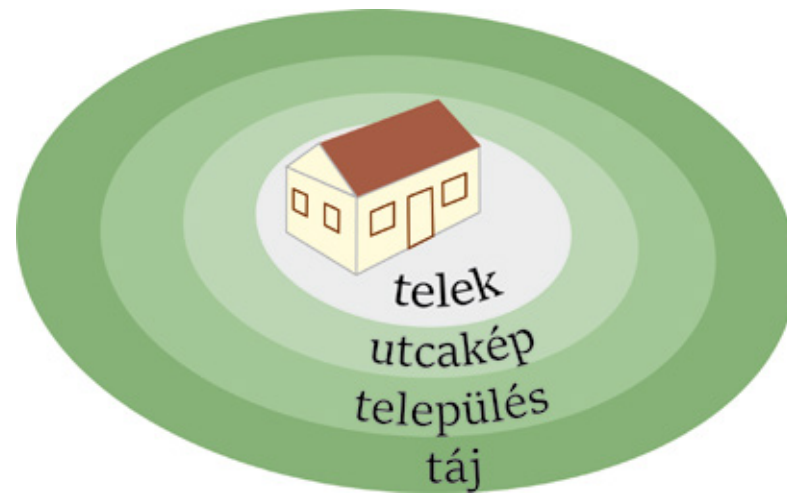
A **fenntarthatóság** az alacsony költségű üzemeltetésben, az energia- és víztakarékosságban is rejlik. Ma már az építészeti technológiák segítségével az emberi élet minőségének javítása mellett nagyon sokat tehetünk élőhelyünk védelméért is.

3.

Az életmódunknak, stílusunknak megfelelően válasszuk meg a környezetet, ahol lakni szeretnénk. Ismerjük meg a környező utcákat, beszélgessünk a környéken lakókkal, figyeljük meg házaikat, kertjeiket, gyűjtsünk jó példákat. A környékhez, a tájhoz alakítsuk új házunkat, vagy ha régi házat vásárolunk, fontoljuk meg, milyen módon lehet megőrizni annak értékeit a felújítás során, hogy az utcakép, a hely szelleme ne csorbuljon. A házunk esztétikus kialakítása nem csak nekünk fontos, a látványban osztozik az utca, a környék. Ne próbáljuk felülmúlni a többi házat, a kevesebb sokszor több. Törekedjünk az egyszerűsége, természetesen a legjobb műszaki megoldásokkal.

Ahhoz, hogy élhető házunk, lakásunk legyen, számos fontos döntést kell meghoznunk. Ehhez tisztában kell lennünk a szükségleteinkkel, igényeinkkel és nem utolsó sorban a lehetőségeinkkel is. Egy kellő körültekintéssel kiválasztott, gondolkodásunkkal azonosulni tudó építész segíthet összehangolni az összes szempontot és azonosulni az álmainkkal a realitás talaján maradvá.

Ne feledjük: Az általunk megálmodott lakóház nem önmagában fog létezni, hanem a tájnak, a településnek szerves része, az utcaképnek meghatározó eleme lesz!

TEREPIVSZONYOK

A telkek kiválasztásakor nem csak a méretek, hanem a domborzati viszonyok is meghatározóak. Lejtős telkek esetén mindig mérlegelni kell a szükséges terepmunka – feltöltés vagy kiemelés – mértékét. A szükségesnél nagyobb mértékű felszínalakítás egyrészt jelentősen megdrágítja az építkezést, másrészt a mesterséges felszín létrehozásával a táj sziluettjét is megváltoztatjuk.

- A túlságosan lejtős terep a vízvezetés szempontjából is kihívást jelent.
- Az épület terepszintből való indokolatlan kiemelése vagy besüllyesztése elszakítja a házat a közvetlen környezetétől.
- A terepalakítás megváltoztatja a látványt, a táj és az épület összhangját.

TÁJOLÁS

A tájolás révén javíthatjuk otthonunk energiahatékonyágát, komfortérzetét. Vegyük figyelembe az uralkodó szélirányt és a benapozást a terek megtervezésekor. A benapozás-árnyékolás jótékony hatásainak érvényesítése érdekében fontos szerepet játszik a növényzet. Különböző építészeti megoldásokkal is javíthatunk épületünk energiahatékonyágán.

- Az északi tájolású telkek benapozás szempontjából kedvezőtlenebb elhelyezkedésűek, ezért az épület építési helyen belüli elhelyezésére, valamint a szobák, terek elrendezésére nagyobb hangsúlyt kell fektetni.
- A déli tájolású telkek benapozása kedvező, azonban itt nagyobb hangsúlyt kell fektetni a napsugárzás által okozott túlzó hőmérsékletnövekedésre.
- Kerüljük a napos homlokzat örökzöldekkel történő árnyékolását, hogy a téli időszakban csökkentsük a fűtési költségeket.
- Csökkentsük a hűtésre fordított energiát a ház árnyékolásával, amelyet növényzet telepítésével, tornác, fedett terasz, pergola, stb. kialakításával érhetünk el.
- Kedvezőtlen széliránnyal szemben védjük az épületet növényzet telepítésével, megfelelő növényfajták használatával, illetve az érintett homlokzatra kevesebb nyílás kerüljön!

TELEPÍTÉS

Ne feledjük: az épület elhelyezésénél egyúttal a melléképületeket és a kertünket is meghatározzuk. Fontos, hogy a keletkező tereket szerves egységként kezeljük.

- Az épület és a melléképületek elhelyezésénél törekedjük arra, hogy ne aprózódjon fel a telek, maradjon olyan zöldfelület, amelyen nagyobb, egybefüggő kert alakítható ki, mely nemcsak a vízvezetést segíti, de egyben a talaj hőmérsékletét is jelentősen csökkenthetjük!
- Vegyük figyelembe az utcánkban kialakult előkerti méreteket és alkalmazkodjunk ezekhez.
- Vegyük figyelembe a szomszéd telek beépítését is, annak árnyékoló, kilátást befolyásoló tényezőit és az esetleges áthallást, átlátást.
- A többszintű növényzet és annak telepítési technikája árnyékolja az épületet és a burkolt felületeket, felfogja a kedvezőtlen szelet, segíti a párolgást és gátolja a talaj kiszáradását.

MELLÉKÉPÜLETEK

- A gazdasági épületet úgy helyezzük el, hogy azt a lakóépület takarja el az utca irányából.
- Amennyiben erre nincs lehetőségünk, többszintű növényzettel is elérhetjük az épület, építmény takarását.
- Kerüljük a melléképítmény önálló, utcafronti elhelyezését.
- Ügyeljünk arra, hogy a melléképítmény magasságában és méretében ne lépje túl a főépületünket, kerüljük a túl magas, túl széles melléképületet.
- Az épület anyaghasználatának kiválasztása során alkalmazzuk a főépület jellemző anyagait.

Az új ház és a táj, a tájképi környezet kapcsolatát úgy is megvalósíthatjuk, hogy megtartjuk a telken lévő növényzetet, illetve pótlásukra a tájegységben meghatározó, őshonos fajokat ültetünk.

A melléképületek elhelyezésénél előnyös, ha azok a lakóépületek mögött kapnak helyet.

SZÍN- ÉS ANYAGHASZNÁLAT

Az épület külső megjelenésében elsősorban természetes, szépen öregedő anyagokat alkalmazzunk. Kerülendő a túl sok anyagfajta használata, mert azok gyengíthetik egymás hatását. Sem a homlokzaton, sem a lábazaton nem ajánlott az idővel értéküket és szépségüket veszítő, nem javítható, műantikolt, múltó divatokat képviselő anyagok, műkövek, csempe- vagy tapétaszzerűen ragasztott utántzatok használata.

A színek tekintetében a fehér, tört fehér, a homok- és agyag szín, a pasztell földszínek, valamint természetes építőanyagok esetén azok természetes színei javasoltak. Ajánlatos a lábazatot elkülöníteni más anyag- vagy színhasználattal, ami megtöri a homlokzat egyszínűségét, s segíti, hogy a felcsapódó csapadékvíz miatt ne kelljen állandóan festeni a falakat. Célszerű egyszerű világosszürke lábazati vakolatot választani, amelyen nem látszik az elpiszkolódás. Ha szükséges – mert nedves a fal – légáteresztő, de párazáró lábazati vakolatrendszert kell alkalmazni. Kerüljük a harsány, élénk és a nagyon sötét színeket a homlokzat, tető, kerítés színezésekor!

A tetőhéjalás során részesítsük előnyben a terrakotta vöröst és árnyalatait, a sík égetett cserepet. Műanyag hullámlemez, alumínium trapézlemez, mesterséges pala, bitumenes zsindelel, hullámpala alkalmazása még a melléképületeken sem javasolt!

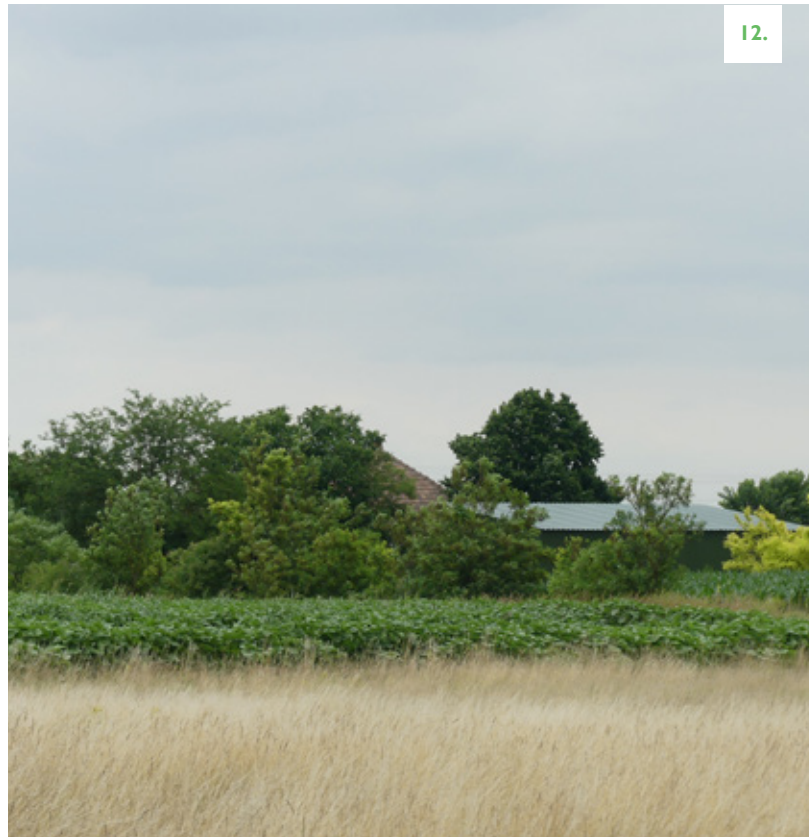

Háromnál több anyagféleséget lehetőség szerint ne használjunk, és a színezésnél is a háromnál több: sok.

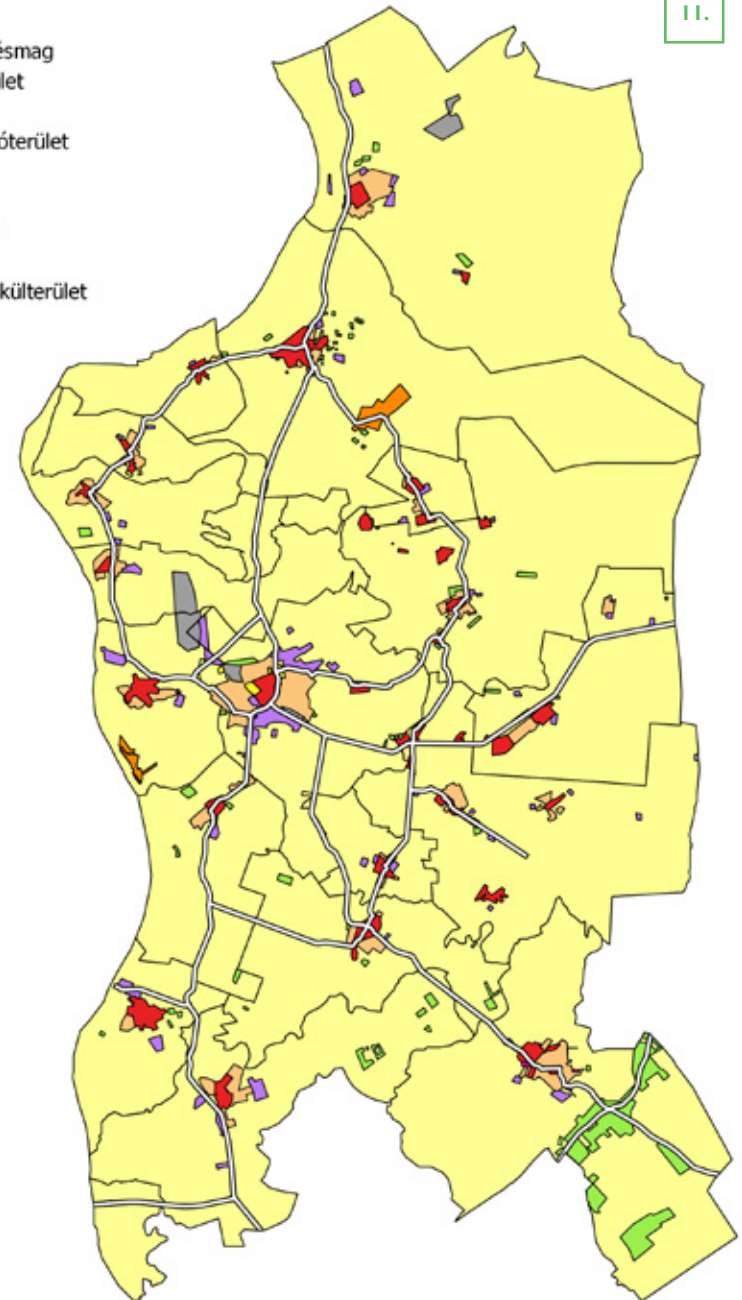

A TÁJEGYSÉG JELLEMZŐ TELEPÜLÉS- ÉS TÁJKARAKTEREI

A Kalocsai-Sárköz területén a településképi megjelenés, a történetiség, a területhasználat és a tájszerkezet alapján kilenc, egyedi jellemzőkkel bíró karakterterület különül el. Ezekén a területeken különbözőképpen kell és szabad beavatkozni, más-más szempontokat kell figyelembe venni.

- Hagyományos településmag
- Családi házas lakóterület
- Új lakóterület
- Intenzív beépítésű lakóterület
- Gazdasági terület
- Üdülőterület
- Szőlőművelés területe
- Különleges terület
- Beépítésre nem szánt külterület
- Úthálózat

HAGYOMÁNYOS TELEPÜLÉSMAG

A hagyományos településmag már a XIX. században kialakult. Elhelyezkedés szempontjából a települések központi területeit öleli fel, de sok település esetében magukba foglalják a külterületi lakott helyeket is. A települések magja általában megtartotta központi szerepkörét, a központképző létesítményeknek a mai napig a legősibb utcák-terek adnak helyet.

Az **utcaszerkezet** tekintetében mind a szabályos, mind a szabálytalan, halmazos elrendeződés megtalálható.

Az ún. halmazos elrendezésnél a szabálytalanság az összes fontos településszerkezetet meghatározó elemet (utcahálózat, telekfelosztás, a házak telkeken belüli elrendezése) meghatározza. Tulajdonképpen házak rendszertelen halmaza, amelyek között a közlekedési útvonalak egy része idővel utcává formálódott. Klasszikus halmaztelepülések általában szabad, sík területen jöttek – spontán – létre, ahol a települések „szétterülését” nem korlátozta földrajzi domborzat, szűk völgy, vagy folyó.

Úszód halmazos településközpontja

Géderlak főutcára szerveződött központja

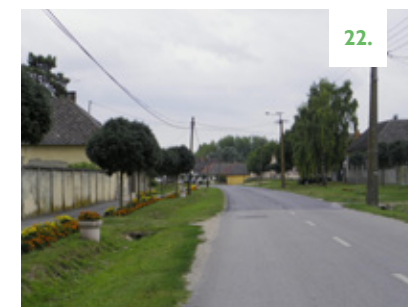

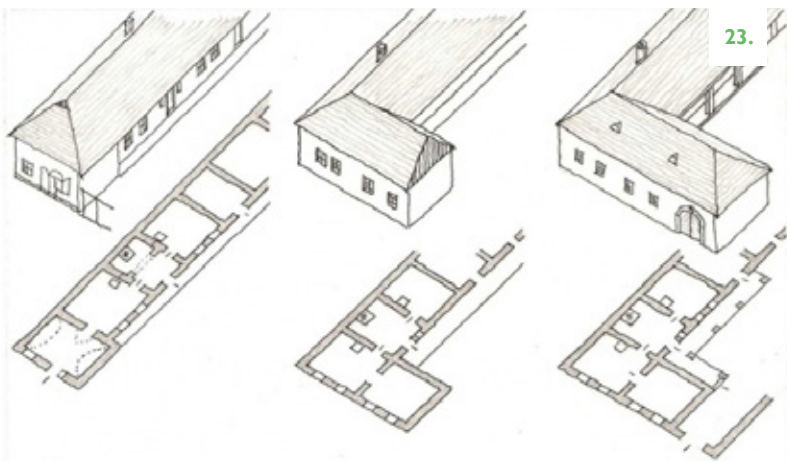
Harta szabályos, többutcás településmagja

A hagyományos településmag beépítési módja a nagyobb településeken gyakran előkert nélküli, máshol előkertes, fésűs elrendezésű, oldalhatáron álló. Halmazos vagy halmazos jellegű elrendezésnél az utcahálózat, a telekfelosztás, a házak telken belüli elrendezése szabálytalan formát követ, és a telkek mérete is eltérő. Ahol a hosszanti telekhatár és az utca vonala nem merőleges, ott gyakran fűrészfogas beépítési vonal jött létre.

A legtöbb történelmi településmagban mind a mai napig fennmaradt a térségre jellemző, oldalhatáron álló, egytraktusos beépítési mód. A polgárosodási folyamatok a korábban klasszikus utcaképet néhány helyen átalakították. A nagyobb települések központi területein megjelentek a kisvárosokra jellemző zárt sorú beépítések. Több helyen a széles utcák, a jelentősebb épületek előtti kiteresedések, a nagyobb, összefüggő zöldterületek ma már meghatározó településképi jellemzők.

A hagyományos településmagok alapvetően megőrizték a XIX. század végi – XX. század eleji építészeti karakterüket, de több helyen a foghíjbeépítések során újabb – jellemzően 1960-as, 1970-es évekbeli – lakóházak jelentek meg, amelyek eltérő tömegükkel megtörik a korábbi rendet.

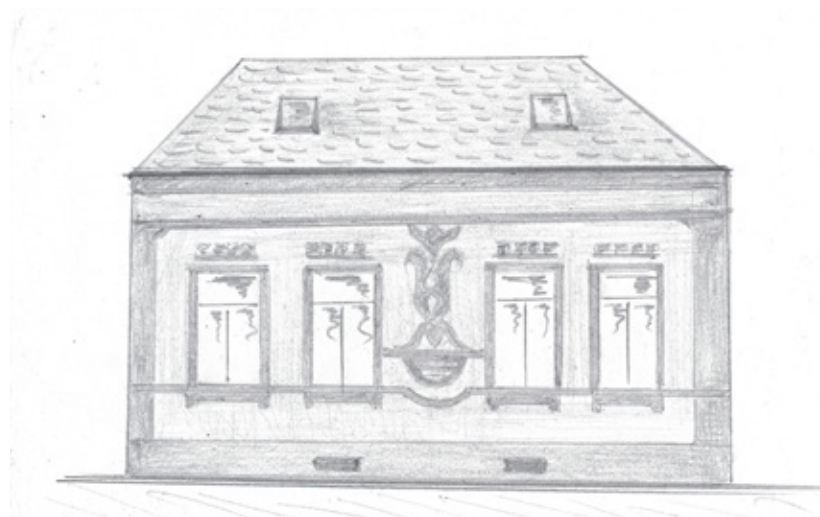

A polgárházak – zárt sorú beépítést alkotva - a települések központi területein jelentek meg. Jellegetességük az utcával párhuzamos nyeregtető. Az udvarokra díszesen faragott kapukon keresztül lehet bejutni. Az épületek utcai homlokzatai rizalit nélküliek, egyszerű nyílásrenddel, ugyanakkor a kereskedelmi funkciójú épületeknél nagyobb méretű nyílásokat is kialakítottak. A homlokzatokat falazott párkányzat zárja le, a felületeket ablakkeretezés, lizénák, parapet- és szemöldökpárkányok díszítik.

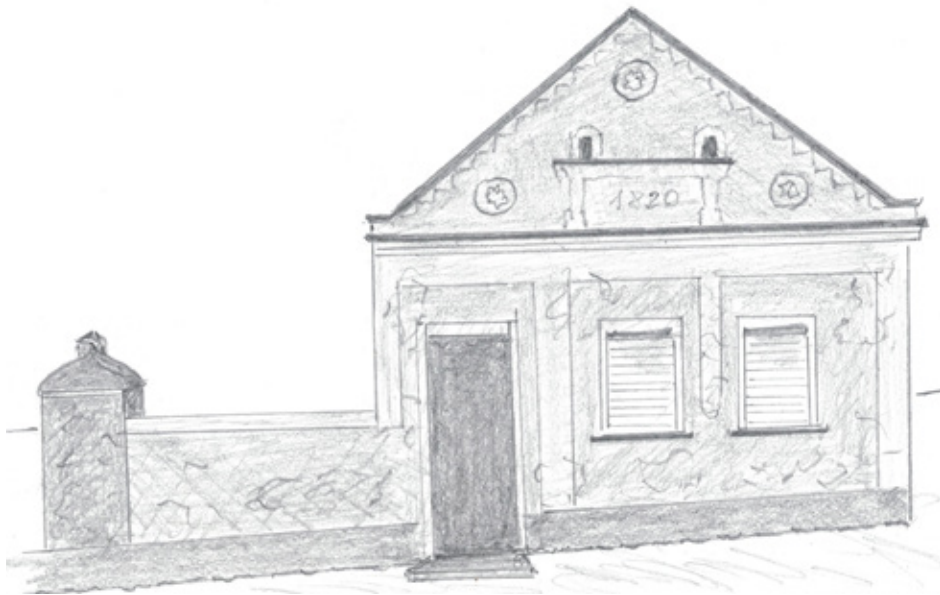
A lakóházak tekintetében a hagyományos háromhelyiség (háromosztatú) – szoba, pitvaros konyha, kamra – alaprajzi rendszer a XVIII-XIX. század folyamán alakult ki. Egy ilyen háromosztatú alföldi háztípus vályogfallal épült, gerendás födeme volt, kicsi nyílászárókkal rendelkezett és ágasfás-szelemenes tetőszerkezetét nádtető fedte. A mezővárosi polgárház is ebből fejlődött, bővült tovább, kézenfekvő módon úgy, hogy az utcavonalon még egy szobát építettek. Ennek az alaprajznak a zárt, utcavonalas beépítés felé tett megoldása a fedett kapu, általában díszes kőkerettel. Ebben már a kisvárosok jellemző homlokzatait is felismerjük. Amikor pedig mindez emeletes formát öltött, véglegessé lett a városi utcakép.

(Istvánfi Gyula)

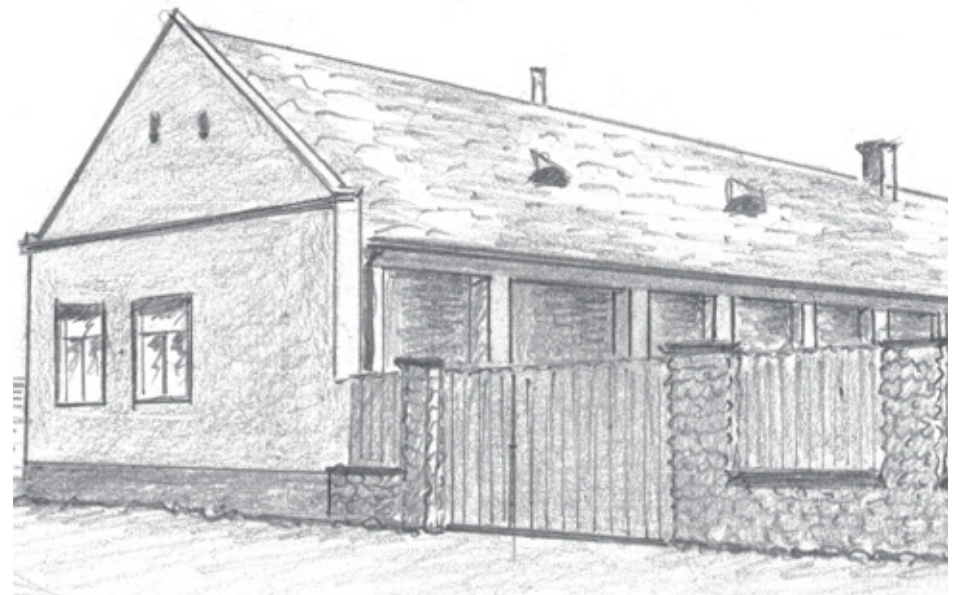

A rizalit az épület homlokzatának kiszőkellése, amellyel a hosszú, egyhangú homlokzatot függőlegesen tagolják, élénkítik. A kiugrás nem nagy – általában 8-30 cm volt –, hogy ne vessen nagy árnyékot, ne zavarja az összhangot. A lizéna a falpillérnél kisebb kiülésű, pillért utánozó vakolatsáv.

A hagyományos településrag jellegzetes épülettípusa az utcára merőleges, oromfalas oldaltornác lakóház, melynek több fajtájával is találkozhatunk. A tornác az utcáfronton sokszor ablakkal vagy ajtóval lezárt, falazott pillérsoros. A tájegység legszebb kincsei az ún. parasztkorok lakóházak. A településrészen elsősorban a meglévő épületek felújítása javasolható. Új építésnél vegyük figyelembe a tájegység, az utcakép jellegzetességeit.

A települések hagyományos településmagjai sok helyen még őrzik a hagyományos településkarakteret, amelyhez alkalmazkodni kell a minél egységesebb településképp érdekében. A kialakult történeti utcaképet indokolatlanul figyelmen kívül hagyó telepítés megbontja a kialakult rendet! Őrizzük meg a régi épületeket, méltó módon felújítva, ragaszkodva a hagyományos formákhoz, színekhez és anyagokhoz!

A hagyományos településmag épületein a nyílászárók szerkezete, kiosztása, mérete; a tornácoszlopok színvilága harmonizált egymással! Az azonos magasságú, tömegű épületek alkotnak egységes utcaképet.

A hagyományos építészetben jellemző volt a mives, díszített vakolatok alkalmazása. A mai épületek ezeket a hagyományos díszítőelemeket már ritkán használják. Törekedjünk az értékálló, a helyhez és a hagyományokhoz kötődő, minőségi építészeti részletek megőrzésére ill. kialakítására, amely anyaghasználattal, felületképzésekkel, arányrendszerekkel valósulhat meg!

A meglévő lakóépületek felújításánál fontos cél a XXI. századi igényeknek, elvárásoknak való megfelelés, ennek érdekében hosszú távon is fenntartható megoldásokat kell alkalmazni a technológiák és az anyaghasználat tekintetében is!

A hagyományos településmag hangulatának megőrzése érdekében emberléptékű, egyszerű, nyugodt formákat alkalmazunk, kerüljük a településkaraktertől eltérő, idegen megoldásokat!

A kert a ház szerves része, azzal együttesen jelenik meg a tájban. A kertek, zöldfelületek kialakításánál az őshonos növényfajtákat és természetes megoldásokat kell előnyben részesíteni!

Homlokzaton és a tetőfelületeken használjunk a hagyományos településmagra jellemző színeket, amely esztétikus megjelenést kölcsönöz a településrésznek!

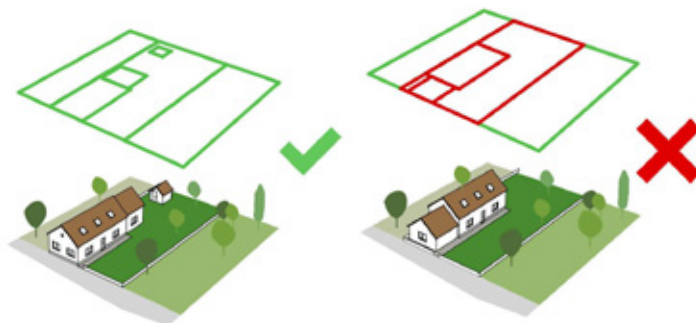
TELEPÜLÉSMAG

A településrészen elsősorban a meglévő épületek felújítása javasolható. Új építésnél vegyük figyelembe a tájegység, az utcakép jellegzetességeit.

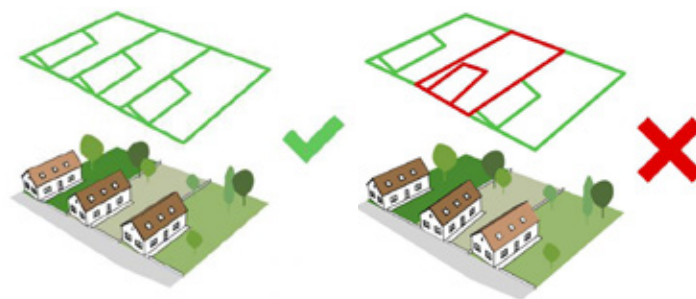
TELEPÍTÉS

A keskeny telkek optimális kihasználása miatt az oldalhatáron álló beépítés alakult ki, ahol a házak az utca vonalában sorakoztak. A kialakult településkép védelme érdekében tartjuk ezt a beépítési módot. A területen nem javasolt a szabadon álló - telek közepén elhelyezett - illetve a telken nagymértékben hátrahúzott beépítés, az utcára nyíló gazdasági vagy tároló épület.

Ott, ahol fűrészfogas beépítés alakult ki, szintén törekedjünk az egyediség megőrzésére.

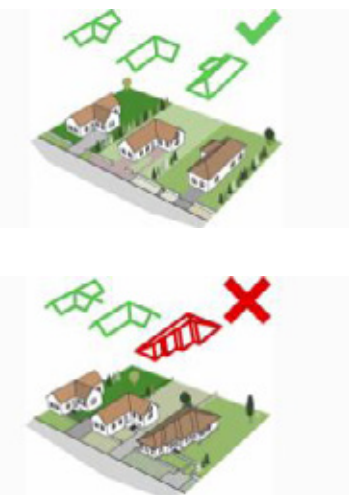
Előkert nélküli, zárt sorú beépítésnél új épület építése vagy meglévő felújítása, átépítése során alkalmazkodjunk a meglévő beépítésekhez az utcával párhuzamos gerincű, nyereg tetős épülettömegegél.
LÉPTÉK, TETŐFORMA

Az újonnan épülő épületeknek az egységesség érdekében a meglévő magasságokhoz, tömegformához kell alkalmazkodni. A szomszédos házak léptékét jelentősen túllépő épületek zavarják az utcaképet. A harmónia szempontjából az azonos

haj-lásszögű és formájú tető is kiemelten fontos. Az összetett tetőzetű épülettömeg létesítése rombolja a kialakult egységes utcaképet. A hagyományos település

hangulatának megőrzése miatt emberléptékű, egyszerű, nyugodt formákat alkalmazunk, és kerüljük a településkaraktertől eltérő, idegen megoldásokat (pl. „alpesi” vagy „mediterrán” jellegű épületek).

ABLAKOK, AJTÓK

A ház külső megjelenésének fontos tényezői a nyílászárók, amelyek anyaga, formája és díszítése emelheti vagy ronthatja a szemlélőre gyakorolt hatást.

Fontos, hogy a régi épületek felújításakor, átalakításakor, lehetőség szerint ne változtassuk meg az eredeti ablakok arányát és osztásrendjét, illetve az utcafronton az eredeti kialakítást és méretet állítsuk vissza.

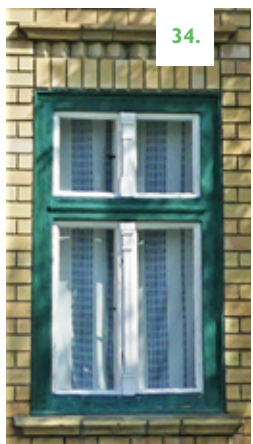
Új épületnél is lehetőleg hagyományos arányrendszerű nyílászárók készüljenek, amelyhez válasszunk fa (ill. fa hatású egyéb) anyagú nyílászárókat. Javasolt a természetes, szépen öregedő anyagok használata, hiszen míg a természetes anyagok felújíthatók, átfesthetők, addig a műanyag idővel nem javítható.

A nyíláskeretek esetében a rikító - elütő színek - helyett javasolt a természetes, világosabb föld színek használata.

Utcai homlokzaton érdemes a redőnyszekrényt beépített, rejtett kivitelben a nyílászáróval megegyező színben kialakítani.

A nyílászárók javasolt színe világos, természetes fa szín, barna vagy olíva zöld, vagy ezek szürkével tört árnyalatai.

KAPUK

A polgárházak vagy a parasztgazdaságok épületeinek nyílászárói a korabeli helyi asztalosipar magas színvonalát mutatják. A sok évtizedes használat, majd az ugyancsak több évtizedes elhanyagoltság azonban jó néhányat megviselt. Így is érzékelhető a részletmegoldások változatossága, az egyedi díszítések, a különböző vasalatok, pántok, fogantyúk alkalmazása.

A kapuknál, bejáratoknál törekedjünk a régi, jellemzően tölgy- és bükkfából készült, meglévő kapuzatok helyreállítására.

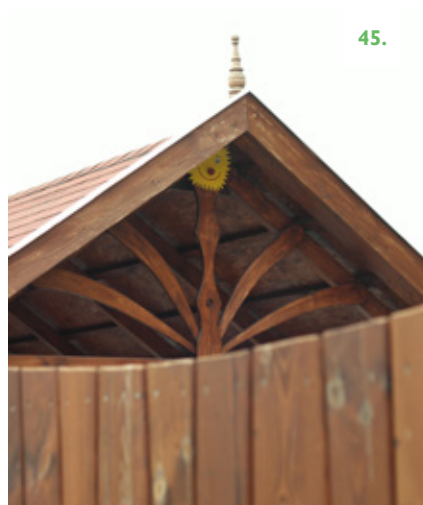

KERÍTÉS

A hagyományos településmag legrégebben beépült részein sokszor zárt kapuk, kerítések jellemzőek. Az egykori deszkakerítéseket már csak elvétve találjuk meg. Gyakran téglával rakott, tömör elemekkel találkozunk, amelyet a kiskapuk-nagykapuk változatossága tör meg.

Egységes megjelenést alakíthatunk ki a kerítések színezésével: alkalmazkodjunk az épületszínekhez, például: a faelemes kerítés színezése harmonizálhat a homlokzati faszervezetek színével.

ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

A homlokzaton megjelenő részlet-megoldások, mint a homlokzati vakolatdíszek, a tetők díszes oszlopai, a részletgazdag bádogos munkák gazdagítják és egyedivé teszik épületeinket. Igyekezünk a meglévő díszeket, vakolathámokat helyreállítani. Kerüljük a műkövek, csempe- vagy tapétaszzerűen ragasztott utánzatok használatát.

CSALÁDI HÁZAS LAKÓTERÜLET

A családi házas lakóterület az egykori településközpontok terjeszkedésével, jellemzően az 1950-es-1970-es évektől az ezredfordulóig kiépülő településrészeket jelenti. Elsődlegesen lakófunkciót töltenek be, tájegységi-településképi jelentőségüket az utcák mentén húzódó zöldfelületek, előkertek adják.

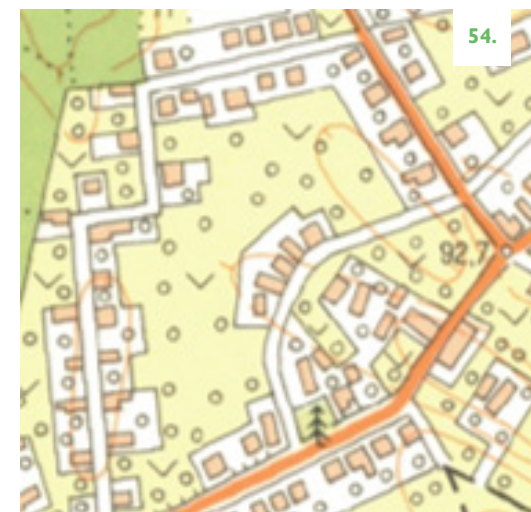
Az utcaszerkezet döntően szabályos, sakktableszerű elrendezést követ, de néhány településen a szabálytalanabb vonalvezetés is megfigyelhető, melyek a korábban beépítetlen, – több esetben - alacsonyabban fekvő területeken, tömbbelsőikben nyitott új utcák építése során alakultak ki.

Az beépítési mód rendszerint oldalhatáros, de némely településen az ikres vagy a szabadon álló beépítés is megjelenik.

A mérnöki tervezés eredményeként teljesen szabályos, ún. sakktableszerű utcahálózat jött létre. A jellemzően derékszögben egymást keresztező utcák szabályos telektömböket fognak össze. Szabadonálló beépítés esetén a lakó- vagy főépület minden oldala felől teleksáv (előkert, oldalkert, hátsó kert) alakul ki. Az ikres beépítési mód a családi házas területeken alakult ki telektakarékossági okokból. A két szomszédos épület itt is a telekhatárra épül, de – ellentétben az oldalhatáros beépítéssel - azonos telekhatárra, ahol az épületek egymáshoz csatlakoznak, és látványra egy épületet képét mutatják.

Szabályos, sakktable-rendszerű lakóterület Dúsnokon

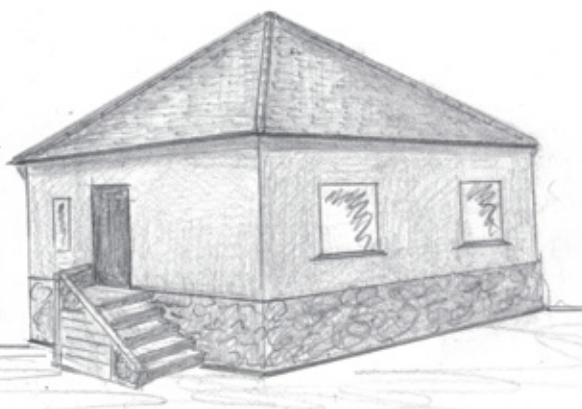

Kevésbé szabályos telekosztás Dunaszentbenedeken

A családi házas terület legmeghatározóbb épülettípusa a 70-100 m² körüli alapterületű ún. Kádár-kocka.

„Az a nagy ellenszenv, ami a 70-es évektől kezdve egyre szélesebb körben kibontakozott a kockaházak építésével kapcsolatban, valójában nem ennek az alaptípusnak az elvetését jelentette. Önmagában a négyzetes alaprajz igen racionális területkihasználást tesz lehetővé, s a korszerűség igényével könnyen párosítható. A városszéli villasorban - ahol ez a típus kialakult – a sátortető nem zavaró, de annál inkább bántó, ha szalagtelken, a tűzfalas, esetleg kontyolt, hosszúházas épületek közé ékelődik be.”

(Barabás Jenő)

Az 1950-70 közötti időszak legjellegzetesebb népi épülete a sátortetős kockaház. Habár nem egységes típustervek alapján jöttek létre, a telekosztás, a szabályozások (előkert, oldalkert, utcai homlokzat megjelenése) gyakorlatilag ellehetlenítették minden más formát, különösen a hagyományos, korábbi hosszú házformát. A 8-9 méteres utcai homlokzaton szimmetrikusan megjelenő két háromszárnyú ablak és a fatakarékos sátortető, a vakolat-, vagy ritkábban csempedíszítés, valamint a (lándzsás vagy íves-indás) vaskerítés teszi teljessé a képet.

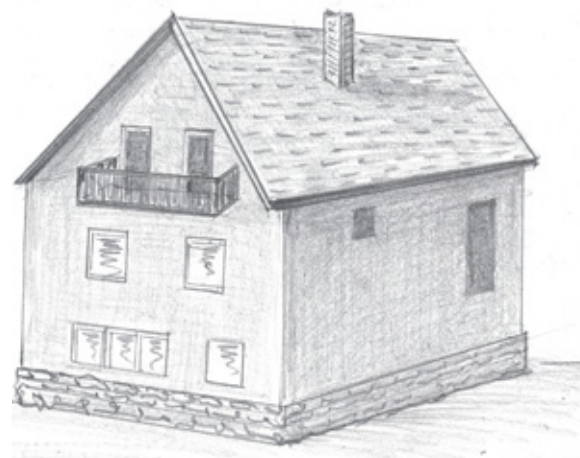
Az 1970-1980-as években megindult egyes kockaházak átalakítása: a tetőtér beépítésével, újabb helyiségek hozzátoldásával igyekeztek nagyobb méretű lakott tereket kialakítani.

Az 1980-as évek második felétől új építkezésmód terjedt el, amely méreteivel igyekezett magasabbra emelkedni, a szomszéd épületek fölé.

A kockaházak átalakításával párhuzamosan újfajta háztípus is elterjedt. Ez a ma már többgenerációs családi háznak nevezett lakóépület szakított a hagyományos, emberközeli méretekkel, és mind magasságában és „mélységében”, mind fesz-távolságában a korábbiaknál terjedősebb kialakítást eredményezett.

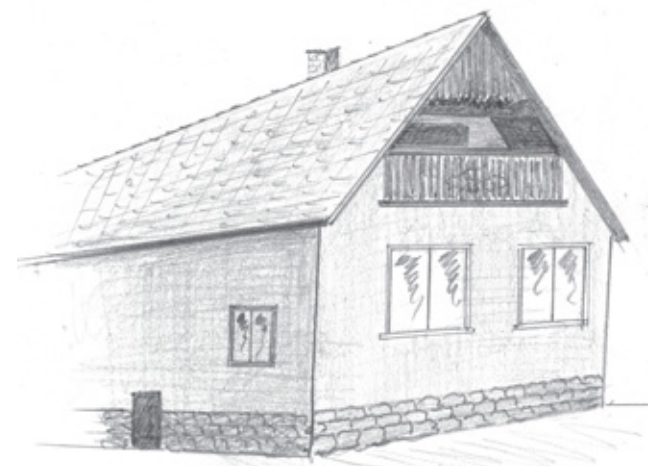
A pincszinten rendszerint műhely, garázs, esetleg üzlet kapott helyet, a lakótér – nappali, konyha, fürdőszoba – e fölé helyezkedett el, míg a tetőtérben a hálószobákat alakították ki. Az ilyen típusú lakóház mellé volt az utcafront felé kialakított erkély vagy lodzsa.

57.

Az erkély az épület homlokzati síkjától kinyúló konzolos, függesztett vagy pontszerűen alátámasztott külső tartózkodó tér, amely oldal irányban legalább félig nyitott.

A lodzsa ugyanakkor nem lóg ki, belesimul a ház homlokzatába: oldalról falak határolják, felülről is födém zárja le, a homlokzat síkjára eső oldala felől korláttal vagy mellvéddel határolt.

Kockaházak által meghatározott utcakép

Kétgenerációs családi házak sora

A területen elsősorban a meglévő épületek felújítása, átalakítása várható, de új épület építése is előfordulhat.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

A hagyományokat nélkülöző, az ország egészére nézve szinte csak a színükben és homlokzati díszítésükben különböző házaknak egyedi arcot adhatunk a táji jellegzetességeket figyelembe vevő építészeti megoldásokkal.

A családi házas lakóterületek formavilágában az egyszerűség, funkcionalitás mindig hangsúlyos volt, ennek megőrzése fontos feladat. A tervezett átalakítás legyen egyszerű és célszerű, hozzunk létre árnyékos fedett verandát, tornácot, ha szükséges hasznosítsuk a tetőtereket. A városi, elővárosi funkcionalista építészeti idegenül hathat a falvakban.

A meglévő lakóépületek felújításánál az egyik legfontosabb cél a XXI. századi igényeknek, elvárásoknak való megfelelés. Ennek érdekében hosszú távon is fenntartható megoldásokat kell alkalmazni a technológiák, az anyaghasználat és az épületek színezése tekintetében!

Az új építések sokszor megbontották a családi házas lakóterület harmóniáját, igyekezzünk elkerülni a kirívó megoldásokat, s tartasuk fontosnak az utcaképbbe való illesztést, a telepítést, beépítést, tömegarányokat, szín- és anyaghasználatot tekintve egyaránt. Bármennyire is igényes lakóházat építünk, ha az túlságosan kilóg a környezetéből: disszonanciát teremt.

Az épületek a közvetlen környezetükkel együtt alkotnak egy egységet és ezáltal természetes hatást is keltenek. Kerüljük a környezetéből kirívó, mesterséges vagy archaizáló hatást keltő, túlzó díszítéseket, építészeti megoldásokat!

Az épületek átalakításánál vagy új építésénél helyi, természetes, szépen öregedő anyagokat használjunk! A helyhez és a hagyományokhoz kötődő, értékálló építészeti megoldások – például anyaghasználat, felületképzés, arányrendszerek – méltóságot kölcsönöznek épületünknek. Mivel egy-egy külső felújítás 20-30 évre is meghatározza épületünk külsőjét, alaposan gondoljuk át, hogy milyen megoldásokat alkalmazunk.

Homlokzaton és a tetőfelületeken használjunk szolid, visszafogott színeket, amely esztétikus megjelenést kölcsönöz a településrésznek! Több szín használatával izgalmassá, karakteressé tehetjük a homlokzatot.

TELEPÍTÉS

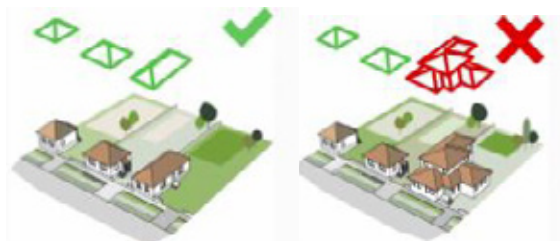
Új épület építésénél, vagy meglévő bővítésénél fontos, hogy a már kialakult utcaképhez igazodjunk. Ha van előkert, akkor zöldfelületi elemekben is gondolkodjunk! Az előkert kialakításakor fontos, hogy az összefüggő zöldfelületi rendszert ne szakítsuk meg. Térkövek, burkolt felületek helyett a térségre jellemző növényeket részesítsük előnyben!

LÉPTÉK, TETŐFORMA

Egységes jellegű beépítés esetén az épület léptéke mindig a kialakult utcaképhez igazodjon. A szomszédos épületektől eltérő magasságú és tömegarányú ház idegenül hat, megbontja az utca harmóniáját.

Az egyes épületrészek magasságának megválasztásakor mindig vegyük figyelembe a környező házak kilátási-rálátási viszonyait, igyekezzük megóvni a már megépült házak benapozását, ne árnyékoljuk be magas házunkkal a szomszéd telket!

A tetőformáknál törekedjünk az egyszerűsége, azaz lehetőség szerint a hagyományos sátoztetős vagy egyszerű nyeregtetős változatot alkalmazzuk. A túlságosan bonyolult, tördelt tetőforma idegenül hat.

A tetőtér beépítésénél lehetőség szerint tetősíkba épített tetőablakot alkalmazzunk, és kerüljük a kiemelkedő, ún. kutyaólas kialakítást.

67.

ABLAKOK, AJTÓK

A nyílászárók elhelyezkedésükkel, méretükkel a ház fontos ékkövei. Fontos, hogy az ajtók-ablakok méretükben, formájukban, kialakításukban valamilyen szabályrendszer szerint helyezkedjenek el a homlokzaton. A kevert formák (pl. szögletes és íves ablakok), az indokolatlanul aszimmetrikus elrendezés megbontja a homlokzat egységét.

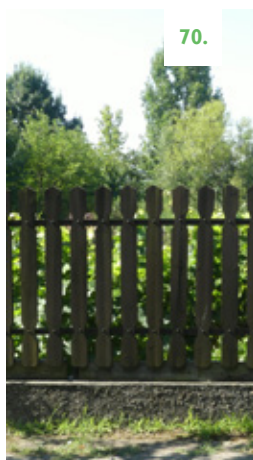
A nyílászárók cseréjénél lehetőség szerint fa vagy fa hatású nyílászárókat válasszunk. Ezek természetes hatást keltenek, szépen öregednek, az idő előrehaladtával javíthatók, átfesthetők – ellentétben az igen elterjedt műanyag ajtókkal, ablakokkal. Egyre elterjedtebb az ablakok, ajtók körüli ún. nyíláskeretek kialakítása. A rikító - elütő színek - helyett javasolt a természetes, világosabb föld színek használata. A műkövek, csempe- vagy tapétaszzerűen ragasztott utánzatok kerülendők.

68.

69.

70.

71.

72.

KERÍTÉS

A kerítés szerves része az utcaképnek, éppen ezért kialakításakor nagy körültekintéssel kell eljárni. Fő szabály szerint a kerítés, a kertkapu és az épület anyag- és színhasználata legyen összhangban!

Áttört, növényzettel kombinált kerítéseket létesítsünk, kő vagy téglalábazattal, áttört, fém vagy fa kerítéselemekkel! Ne alkalmazzunk nád- vagy műanyag hálófedést és kerüljük az előregyártott kerítéselemek alkalmazását is! Jó megoldás lehet a növényesített kerítés is, ha nagyobb takarást szeretnénk biztosítani.

A teljesen tömör kerítésekkel övezett utcák csupán közlekedési csatornává válnak, az épületek elveszítik a közterülettel való kapcsolatukat. Legfeljebb szakaszosan építsünk teljesen tömör kerítésrészeket! A kerítések magassága mindig maradjon emberléptékű!

KOCKAHÁZAK ÁTALAKÍTÁSA

A magyar települések arculatához szervesen hozzátartoznak a kockaházak. Ezek megújítása, átalakítása energetikai és esztétikai szempontból előtérbe került az elmúlt években, évtizedekben.

Nagy hiba volna azonban, ha erre újabb típusterveket és javaslatokat „gyártanánk”, mert minden esetben az egyedi környezet a meghatározó: a hely szeleme, a helyi hagyományok, a szomszédos épületek, a terek és nem utolsósorban a tulajdonos igénye.

Minden esetben olyan építész segítségét kell kérni a feladat megoldására, aki figyelemmel lesz az épületünk környezetbe illesztésére.

01

Törekedjünk a minőségi anyaghasználatra

02

Figyeljünk a környezetbe illeszkedő esztétikus színhasználatra

03

Válasszunk természetes anyagokat

04

Gondoljuk át a nyílászárók rendjét

05

Tartózkodjunk a kirívó, ragasztott keretezések használatától

Új lakóterületi karakterek azokon a településeken alakultak ki, ahol az ezredfordulót követően sem lankadt a lakásépítési kedv. Az ilyen területek elhelyezkedésüket tekintve vagy pontszerűen, a településeken belül egy-két épület formájában jelennek meg – esetenként önálló utcákat is alkotnak – vagy a települési szövetből szinte elkülönülten, önálló településrészként épültek ki. A beépítési mód tekintetében a szabadon álló elhelyezés a domináns, de néhány helyen az oldalhatáros beépítés is megjelenik.

Mit mutat a statisztika?

A térségben 2006 óta összesen 200 db új lakás épült

Újteleken az ezredforduló óta mindössze egy új lakóházat építettek

Hartán 1945 és 1980 között épült a lakások közel kétharmada

Az új építések elsősorban Kalocsára (90 db), Dusnokra (30 db) és Hajósra (20 db) koncentráálódtak

Homokmégy, Ordas és Szakmár lakóházainak fele 1945 előtt épült

Dusnokon az épületállomány 30%-a a nyolcvanas évek után épült.

Az építészetben a mediterrán stílus egy nagyon szűk területre korlátozódik: szinte kizárólag a családi házak és lakóparkok esetében bukkan fel, vagyis csak a lakófunkcióhoz kötődik. Senki nem gondol mediterrán stílusú gyárakra, erőművekre, irodaházakra, benzinkutakra, bevásárlóközpontokra, noha a klasszikus építészeti stílusok az adott kor minden építészeti alkotására hatást gyakoroltak.

Az új lakóterületek legjellemzőbb épületei a köznyelvben mediterrán típusúként ismert, tagolt homlokzatú és tetejű lakóházak, amelyek mindegyik, a karakterterülettel érintett településen megtalálhatók. Az új, kertvárosias jelleget hordozó lakóterületek szélesebb, négyzetes alakú telkein változatosabb épülettömegek és tetőformák jelennek meg.

77.

Egyszerű tömegű, új építésű lakóház. Kevésbé szerencsés a közvetlenül utcáfrontra nyíló garázskapu.

78.

Összetett tetőidomok, tört formák. Ez a kialakítás teljesen idegen a korábbi emberközeli, egyszerű kialakításoktól.

Az utóbbi években a mediterrán stílus helyett megjelent a letisztult, minimál stílus, mely a hagyományos formavilágot is megjeleníti, ez az utcaképbe is jobban illeszkedik.

Az új lakóterületeken természetesen az új építés a hangsúlyosabb. Meglévő lakóház átalakítása leginkább tulajdonosváltás esetén jön szóba.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Az új lakóterületeken kialakított házak körüli kerthasználatban igyekezzünk a tájegységre jellemző módon minimalizálni a burkolt felületek nagyságát, s többszintű növényzetet alkalmazni.

Kerüljük az összetett formák alkalmazását. Az egyszerűség visszafogott eleganciát is sugall.

Az új lakóépületek esetében az egyik legfontosabb cél a XXI. századi igényeknek, elvárásoknak való megfelelés. Ennek érdekében hosszú távon is fenntartható megoldásokat kell alkalmazni mind a technológiák és anyaghasználat, mind az épületek színezése tekintetében!

Új épület építésénél törekedjünk a településsel, tájjal való összhang megteremtésére. A „minél nagyobb - minél színesebb – minél egyedibb” gondolkodásmód alapján létrejött épületek nem tudnak környezetükkel harmóniát teremteni.

Az épületek a közvetlen környezetükkel együtt alkotnak egy egységet és ezáltal természetes hatást is keltenek. Kerüljük a környezetéből kirívó, mesterséges vagy archaizáló hatást keltő, túlzó díszítéseket, építészeti megoldásokat!

Igyekezzünk helyi, természetes, szépen öregedő anyagokat használni! A helyhez és a hagyományokhoz kötődő, értékálló építészeti megoldások – például anyaghasználat, felületképzés, arányrendszerek – méltóságot kölcsönöznek épületünknek.

Homlokzaton és a tetőfelületeken használjunk szolid, visszafogott színeket, amely esztétikus megjelenést kölcsönöz a településrésznek!

TELEPÍTÉS, LÉPTÉK

Új lakóterület kialakítása – különösen, ha az egy teljes utcát, esetleg településrészét érint - az egész településképre hatással van, ezért különös figyelmet igényel a beépítendő terület kiválasztása, a légtér-arányok megtartása, a zsúfoltság elkerülése, a tájidegen anyaghasználat, az épületek homlokzati kialakítása. A fő vezérelv mindig a tájba való illeszkedés legyen! Az épületek magassága változó lehet, általában földszintes, tetőtér beépítéses lakások építése várható, de épülhetnek egyemeletes, magastetős, vagy lapostetős épületek is. A meglévő épületek közé épülő új házaknak illeszkedniük kell a környezetükhöz, hasonló magassággal kell épülniük. A túl magas házak nem illeszkednek az utca képébe.

Mindez nem azt jelenti, hogy csupán archaizáló, a régi épületeket utánzó, a mai kor elvárásainak kevésbé megfelelni képes házakat építhetünk. Ellenkezőleg: lehetőség nyílik, hogy az innovatív, dinamikus formákat a környezetbe illesztve a tájegységre jellemző, egyedi épület születhessen meg!

Az épületet úgy helyezzük el, hogy körülötte használható kertfelületek maradjanak. A szabadon álló beépítés a nyílászárók és a tájolás miatt kedvező, de az épület mellett használhatatlanul keskeny oldalkertek jönnek létre.

Az oldalhatáros beépítési mód takarékosabban bánik a telekkel: nem szabdalja fel a kertfelületet, viszonylag sűrű beépítési mód mellett is nagyobb egybefüggő udvar marad.

KERÍTÉS

A kerítés az utcakép és az épület szerves része, ezért kialakításakor nagy körültekintéssel kell eljárni. Fő szabály szerint a kerítés, a kertkapu és az épület anyag- és színhasználata legyen összhangban!

Áttört, növényzettel kombinált kerítéseket létesítsünk, kő vagy téglalábazattal, áttört, fém vagy fa kerítéselemekkel! Ne alkalmazzunk nád- vagy műanyag hálós fedést és kerüljük az előregyártott kerítéselemek alkalmazását is! Jó megoldás lehet a növényesített kerítés is, ha nagyobb takarást szeretnénk biztosítani.

A teljesen tömör kerítésekkel övezett utcák csupán közlekedési csatornává válnak, az épületek elveszítik a közterülettel való kapcsolatukat. Csak szakaszosan építsünk teljesen tömör kerítésrészeket! A kerítések magassága mindig maradjon emberléptékű!

A tájegységben két város található: Bács-Kiskun megye ötödik legnagyobb városa, Kalocsa, és a megye legkisebb városa, Hajós. Kalocsa városközpontja mind kiterjedésében, mind funkciójában és megjelenésében különbözik a többi település képétől. A hagyományos településmag is számos olyan intézménnyel, épülettel rendelkezik, amely megjelenésében is kiemelkedő a tájegységben. Ugyanakkor a városközpontot körbeölelő területek is urbánusabbak az intenzívebb beépítés miatt. Kalocsán a városközpont körül több korszakban többféle beépítéssel jöttek létre jelentős, társasházakkal jellemezhető településrészek, ahol a lakófunkció mellett zöldterületek, szolgáltatások is jelen vannak. Klasszikus értelemben vett intenzív beépítésű lakóterület – lakótelep - a tájegységen belül egyedül Kalocsán jelenik meg. Kalocsa lakótelepeinek építési ideje a XX. század második feléhez köthető. A hatvanas évek elején kezdett kiépülni a Zrínyi lakótelep, ahol először honvédségi, később civil lakások is épültek. A Széchenyi lakótelep többszintes beépítése 1967-ben kezdődött. (A lakótelep nagy részének terveit és a beépítési tervet Kerényi József Ybl- és Kossuth-díjas építész készítette.) A város legfiatalabb lakónegyede, a repülőtér melletti egykori szovjet katonalakások felújítása nyomán alakult ki. A lakótelep nagyobb része házgári technológiával a hetvenes évek közepén épült. A lakótelepek lapos tetős, négy vagy ötszintes épületeit jelentős zöldfelületek ölelik körbe, növényállományát koros fák és gyepfelületek adják.

Zrínyi lakótelep

Széchenyi lakótelep

Zrínyi lakótelep

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

A hagyományokat nélkülöző beépítést ellensúlyozni az épületek külső homlokzatának minél visszafogottabb felújításával, valamint az épületek közötti területek zöldfelületeinek megtartásával, intenzitásának növelésével tudjuk. A zöldterületek esetében, a tájegységre jellemző módon minimalizáljuk a burkolt felületek nagyságát.

A lakóépületek felújítása esetében az egyszerű letisztult formák alkalmazása javasolt. Mindenképpen kerüljük a tömblakástól idegen, egyénieskedő előtetőket, terasz kialakításokat, a tetők magas hajlásszögű beépítését. Ha rácsot szerelünk fel a földszinti lakásokra, azt is egységesen tegyük.

A felújítások, korszerűsítési feladatok elvégzése során javasolt korszerű, időtálló, szépen öregedő anyagokat használni, hiszen a lakóépületek fenntartása hosszú távon csak így biztosítható.

Az épületek megjelenése, homlokzatszínézése legyen egyszerű, egységes és visszafogott! Használhatunk a településre vagy tájegységre jellemző egyedi, identitást hordozó színeket, elemeket, motívumokat, amelyekkel harmonikus településkép alakulhat ki.

Intenzív beépítésű lakóterületek esetében fontos szerephez jutnak a nagy kiterjedésű zöldfelületek, nagyobb parkok, házak közötti feltáró utak. A fasorok, zöldfelületek növényválasztásánál törekedjünk az őshonos fajták kiválasztására.

A ház homlokzata és az épületbejáratok, előtetők kialakítása jelentősen befolyásolják az utca- és településképet – különösen igaz ez a lakótelepekre. A ház külső megjelenésénél, a homlokzat kialakításánál értékálló, minőségi anyagokat használjunk!

Árnyékolók, egyéb homlokzatokon megjelenő lakberendezési, műszaki kiegészítők beszerzésekor, beépítésekor - egységesen, a többi lakóval egyeztetve - törekedjünk az összképbe illeszkedő, esztétikus megjelenést hordozó anyagok és színek használatára!

A homlokzatok színezése során a nagy felületek esetében kerüljük a harsány és erős színeket. Amennyiben hangsúlyozni szeretnénk pár részletet, arra alkalmazhatunk élénkebb színeket, de vigyázzunk az arányok megtartására. Már a tervezés során kérjük szakember segítségét!

HOMLOKZATKÉPZÉS, SZÍN- ÉS ANYAGHASZNÁLAT

Az intenzív beépítésű lakóterületek épületei jellemzően olyan társasházak beépítései, ahol a közös tulajdont érintő döntések nem szülehetnek a többség jóváhagyása nélkül. Ezeknél az épületeknél pl. a homlokzat-felújítási és korszerűsítési munkálatokat is egy közösen elfogadott, egységes terv alapján, lehetőség szerint egy ütemben kell elkészíteni.

Az energiahatékonyság érdekében elvégzendő feladatok megtervezésében mindig kérjük ki szakember segítségét, mivel itt számos, utólag már nehezen javítható probléma is felmerülhet.

A felújítások korszerűsítési feladatok elvégzése során is javasolt korszerű, időálló, minőségi anyagokat használni, hiszen ezekre a munkálatokra egy több lakásos lakóépület esetében is csak hosszú időközönként kerül sor.

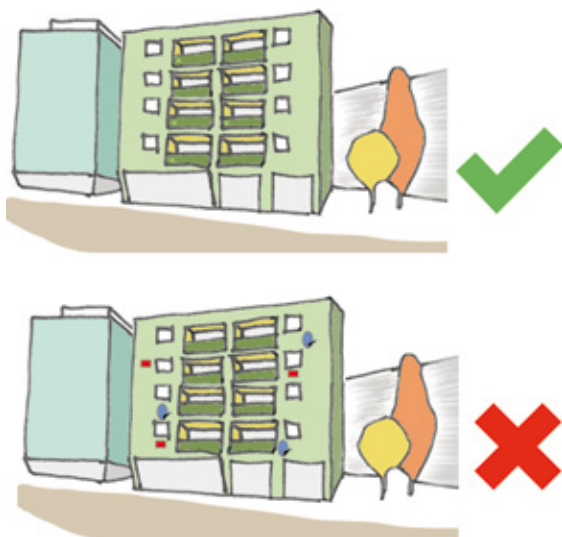
Amennyiben a homlokzaton olyan homlokzatszobor elemek találhatóak, amelyek megőrzése kiemelten fontos feladat, a felújítások során ezt is vegyük figyelembe. Ilyen esetekben a megőrzésen túl, az eredeti állapot visszaállítása a cél.

Az intenzív beépítés általában nagy homlokzati felületeket eredményez. Ezeket a felületeket a nyílászárók meghatározott rendje töri meg, amelyeknek eredeti nagyságát, ritmusát ne változtassuk meg!

MŰSZAKI BERENDEZÉSEK, ZÖLDFELÜLETEK

Számos településen szabályozzák a homlokzaton elhelyezhető gépészeti elemek rendjét, tájékozódjunk a települési elvárásokról! Lehetőség szerint utcai homlokzaton kerüljük a klíma kültéri egység és a parabola antenna elhelyezését. Egy több lakásos társasház esetében ez fokozottan érvényes, hiszen ezek lakásonkénti ötletszerű elhelyezése az utcakép szempontjából rendkívül kaotikus eredményt mutat.

Egyéni átalakítás, felújítás esetén mindig illeszkedjünk a már meglévő homlokzati részletekhez. Figyeljük meg a helyben szokásos anyag és színhasználatot pl. az erkélyek, redőnyök, árnyékolók esetében. Ne „díszítsük” lakásegységünket egyéni ötletek alapján, tartózkodjunk a harsány, anyagában eltérő kiegészítők alkalmazásától.

Amennyiben a földszinten, vagy a házban szolgáltatás, kereskedelmi egység működik, fokozottan figyelni kell arra, hogy a figyelemfelkeltő hirdetések, cégérek ízléses, az arculathoz, környezetükhöz illeszkedő formát kapjanak. Noha a kapcsolódó zöldfelületek alakításában korlátozottak a lehetőségek, az előkertek kiépítésénél meg kell teremteni az egyéni ízlés és közösségi elképzelések közötti kompromisszumot. Tartózkodjunk a gyorsan növé, de folyamatos gondozást igénylő, vagy termését potyogtató növények ültetésétől. Válasszunk igényes, őshonos fajtákat.

GAZDASÁGITERÜLETEK

A Kalocsai-Sárköz alapvetően mezőgazdasági terület, ahol a nagytáblás szántóföldi termelés a kertészet, a szőlő- és gyümölcsstermesztés, az állattartás és a halászat tekinthető hagyományos tevékenységnek.

Az ipar is elsősorban e termékek feldolgozását, illetve a hagyományos kézműipart jelentette. Jelentősebb ipari tevékenység a II. világháború után jött létre elsősorban a nagyobb településeken, de az ipar sosem töltött be jelentős szerepet a tájegység gazdaságában.

A Sárközben a gazdasági területek nem foglalnak el számottevő területet: a települészerkezeti tervek alapján nagyobb méretű gazdasági vagy kereskedelmi-szolgáltató terület található Kalocsa, Dunapataj, Dusnok, Fajsz, Foktő, Harta, Hajós, Homokmégy és Miske településeken.

A jelenlegi helyi építési szabályzatok nem teszik lehetővé nagy zajjal, bűzzel, egyéb környezeti terheléssel járó tevékenység végzését, ezért jellemzően tiszta, rendezett területek alakulhatnak ki, melyek nem csak a fő tevékenység végzését biztosítják, hanem a munkaezőnek is megfelelő környezetet nyújtanak.

87.

A gazdasági területek szükséges részei a településeknek. Tájképi, településképi szempontból a megjelenésüket nehéz szabályozni, hiszen térigényük, kültéri technológiai berendezéseik megjelenése kikerülhetetlen, s a telephelyek kialakításánál a technológiai kívánalmak a meghatározók.

A települések látványában elfoglalt helyzetük általában kedvezőtlen, hiszen a nagyobb üzemek jellemzően a települések kaputérsegeiben jelennek meg (azonban a települések belső szövetét is tarkítják kisebb telephelyek). Ennek megfelelően ezek esetében a látványbeli elkülönülés a legfontosabb szempont, melyet a legegyszerűbb módon kell elérni. A konfliktus elkerülhetetlen, de tompítható.

Ma már jellemző a könnyűszerkezetes, lemeztetővel fedett vázas csarnoképület kialakítása. Az épületek a gyártási technológia által meghatározott rendben, szabadon álló beépítésben helyezkednek el. Az egyes területek zöldfelületi állománya eltérő szintű.

BARNAMEZŐK MEGÚJÍTÁSA

Barnamezőknek nevezzük azokat az egykori termelési, közlekedési, katonai területeket, amelyeket ma már nem, vagy csak részben használunk. Az egykori tevékenységek emlékét őrzik az elhagyatott épületek, épületegyüttesek, nem ápoltságok, melyek rontják a települések, a táj képét. Ezek felszámolása, hasznosítása, új funkcióval való megtöltése kulcsfontosságú feladat. Sok tényező nehezíti a hasznosítást: környezeti, tulajdoni problémák, elhelyezkedés, megközelíthetőség, rossz alaprajz, technológiai avulás. A Kalocsai-Sárközben is vannak

barnamezők, noha itt azért nem jellemzőek azok a rozsdás telephelyek, amelyek az ország más részein problémát okoznak. Ugyanakkor a kihasználatlan laktanyák, katonai objektumok, a már funkció nélküli, elhagyott istállók, gazdasági épületek, magtárak jelzik, hogy van teendő. Emblematikus példái a leromló épületeknek a vasút melletti ingatlanok. A Kiskőrös-Kalocsa szárnyvonalon 2003 óta nincs vasúti közlekedés, ezért az egykori MÁV ingatlanok folyamatos pusztulásra vannak ítélve. Öregcsertőn a vasútállomás épülete egy ilyen hasznosításra váró ingatlan.

A területen elsősorban a meglévő épületek felújítása lenne elvárt, ugyanakkor az új vállalkozások jellemzően a zöldmezős beruházásokat részesítik előnyben. Új építés esetén mindenféleképpen a tájegység jellegzetességeinek figyelembevételével, a táj- és településképet minél kevésbé zavaró telephelyek alakítandók ki.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Használjuk ki a településen megmaradt, használaton kívüli gazdasági épületek, istállók és melléképületek adta lehetőségeket.

Új építésnél törekedjünk a földszintes épületkialakításra, az egyszerű épületszerkezeti megoldások alkalmazására, az épület formai megjelenése során a funkcionális jelleg kifejezésére. Ugyanakkor a gazdasági épületek formai racionalizálása során is igyekezzünk nemes arányokat kialakítani.

Törekedjünk az olcsó üzemeltetésre, energia- és víztakarékosságra, -hatékonyságra, a környezethez való alkalmazkodásra, melynek a vizuális környezetvédelem is fontos része.

A technológiai berendezések, a csarnok jellegű, vagy lapos tetős nagy tömegű épületek esetében az anyaghasználat meghatározó. Az alkalmazott felületek anyagának természetes textúrája, színezése tompítja a tájidegen megjelenést.

Széles zöldsáv, fasorok telepítésével a gazdasági területek látványa jobban illeszthető a tájképbe, s egyben az üzemek zaj-, por- és bűzhatását is csillapítja. A parkolók árnyékolására alkalmas növénytelepítésre is helyezzünk hangsúlyt. Telepítsünk a tájegységre jellemző fákat.

Az épületek megformálása esetén a hagyományos téglarchitektúra, magastetős épületek építése csökkenti a tájsebet. Javasolt az irodafunkciók, a fogadóépület igényesebb kialakítása, természetes anyaghasználattal. A főhomlokzat a cég imázsának része, arról sokat elárul.

Homlokzaton használjunk a környezetbe olvadó, meleg, visszafogott föld színeket. Kerüljük a harsány színhasználatot és a csillogó felületek alkalmazását (a tetőhéjalás során is). Kerüljük a tájba nem illő mobil konténerek, lakókocsik kihelyezését. A grafikai minőségű felirat elvárás.

TELEPÍTÉS, LÉPTÉK

A gazdasági területen létesítendő épületet szabadonálló álló módon helyezzük el. Kerüljük az összeépített, különböző szélességű és a helyi építési szabályzatban meg nem engedett magasságú épületek, építmények kialakítását.

Az épület takarása során a tájra jellemző növényzetet alkalmazzunk, azok változatosságával és elhelyezésével a természetességet erősítsük.

A tájkép megőrzése érdekében az építmények telepítése során a többszintesség, az épületek vízszintes tagolása, valamint a környezetéhez viszonyítva a túlzott építménymagasság kialakítása kerülendő. Az építménymagasság meghatározása során vegyük figyelembe a természeti környezetet, az épületek magassága ne emelkedjen túl a fák lombkorona szintjénél.

ANYAGHASZNÁLAT, FORMAVILÁG

Gazdasági területeken is törekedjünk az esztétikus megjelenésre. Lehetőség szerint magastetőt alakítsunk ki. Iroda- vagy fogadóépületre ne terveztessünk összetett tetőformát. Az épület-tömeg megtörése, a letisztult formavilág, a minőségi anyagok használata a gazdasági telephelyek arculatát javítja.

Külterületen ügyeljünk arra, hogy az épületek illeszkedjenek a táj jellegébe. Kerüljük a feltűnő és rikító színeket! Tetőfedés anyagának elsősorban a piros vagy szürke tetőcserép javasolt.

Kerítések közül az áttört változatok ajánlottak. A kerítés alapja, oszlopainak anyaga lehet terméskő vagy beton. Áttört kerítés mögé a beláthatóság ellen sövényültetés ajánlható.

A Kalocsai-Sárköz területén hosszú évtizedekkel ezelőtt elkezdődött az üdülési, pihenési célt szolgáló zártkertek, kiskertek megjelenése, ahol kisebb-nagyobb üdülőépületek is megjelentek. Ennek máig legjelentősebb, s országszerte ismert szimbóluma, a Szelidi-tó partja, de más településeken is létrejöttek - különösen a vízpartokhoz közel – üdülőterületek. A tájegységben ezek közül kiemelendő a Duna mentén a Kalocsa-Meszesi üdülő és az ezzel határos foktői kiskertek. Kisebb üdülőterületek többfelé találhatók, ahol víkendházak, stégek tarkítják a tájat (pl. a hartai Nagykékesi kopolya).

A tájegység idegenforgalmának egyik legfontosabb bázisa a **Szelidi-tó**. Partján először strandfürdőt létesítettek (Csepeg), az első üdülőt a kalocsai jezsuiták építették 1940-ben. A tó tervszerű, turisztikai célú hasznosítása húsz évvel később indult meg. A tó és az azt övező szikes rétek és legelők 1976 óta védett területek, amelyek a Kiskunsági Nemzeti Parkhoz tartoznak. A Szelidi-tó térségében megjelenik a tervszerű üdülőterületi parcellázás, ahol a telkek mérete nagyobb, az épületek jellemzően egyszintesnél magasabbak, funkciójukat tekintve pedig szálláshelyek vagy vendéglátóhelyek. Ezzel szemben a szőlőhegyi területek kiparcellázásával hosszú, elnyújtott telkek jöttek létre, ahol az újabb üdülőépületek és a régi szőlős épületek váltakoznak.

A **meszesi üdülőterület** főként nyaralófunkciót elégít ki. Kisparcellás kertés terület, mely a II. világháború után alakult ki: klasszikus értelemben vett zártkertek, a lakóterületekhez kapcsolódó kisebb kertként használt telkek, gyümölcsösök, szőlők tarkítják. A főként konyhakertként, veteményesként használt területek telekosztása szabálytalan, a szalagtelkeket idézi. A telkek jellemzően beépítetlenek. A településtől távolabb elhelyezkedő zártkertek telekosztása geometrikus, kisméretű tároló építményekkel, épületekkel.

Az üdülőterületek karaktere, a beépítés, az épületek építészeti megjelenése igen változatos, ezeket a területeket elsősorban fekvésük, funkciójuk, a jelentős zöldterület-használat kapcsolja össze. Az épületek nagy része általában hasonló tömegű, csak néhány nagyobb szálláshely tekinthető kivételnek. Sok helyen épített kerítés sincs, a terepalakulat vagy élő sövény jelzi a telekhatárt. Az épületek gyakran sűrűn fásított, cserjékkel benőtt területen helyezkednek el. A dús növényzet is hozzájárul ahhoz, hogy a területen belüli tájkép változatos, izgalmas.

A ZÁRTKERTEK ÁTALAKULÁSA

Az 1970-es, 80-as években igen népszerűvé vált zártkerti gazdálkodás jelentősége mára lecsökkent, megkezdődött e területek képének átalakulása. A népességcsökkenés, az előregedés, a szabadidőeltöltés változásának folyamatai miatt a zártkertek arculata megváltozott. A gazdálkodás szerepe lecsökkent, egyre több a kevesebb gondozást igénylő „díszkert”, megnőtt az elhagyott, vagy nem kellően karbantartott kertek aránya, miközben megjelent a tartós életvitel folytatása egyes házakban. A zártkertek épületállománya mára lassan átalakul üdülőépületekké.

Gyakoriak a kis méretű telkeken épült, jellemzően előkertes hétvégi házak. Az épületek egy része hagyományos tömőrfalas vagy favázis szerkezetű. A tetők hajlásszöge változó. Az épületállomány, a kerítések vegyes megjelenésűek.

Az épületek mérete, kialakítása általában tájba illeszkedik. A színhasználat vegyes, tetőhéjazatként a lapostető mellett a piros, a barna, a szürke és a zöld árnyalatai egyaránt előfordulnak, de az épületek nagyobb része fehér vagy pasztellszínű.

Vannak egy- vagy kétszintes lapostetős épületek, előkertes vagy szabadon álló elhelyezéssel. A többszintes épületeknél jellemző a lodzsa vagy erkély jelenléte. A 60-as évek kis kockaházait akkoriban modernnek számító fém nyílászárók, nagy üvegfelületek jellemzik.

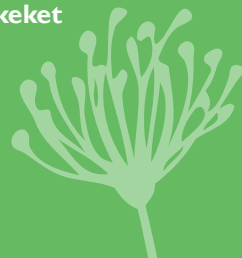
A DUNAPART HASZNÁLATA

A Duna menti települések lakói életében mindig is kulcsfontosságú szerepet töltött be a halászat és a hajózás, amely mára jócskán veszített jelentőségéből. A települések közvetlen part menti területei sok esetben kihasználatlanok, néhány pad és füves terület, esetleg egy-egy étterem kivételével igazából funkció nélküliek. A Duna kiaknázatlan lehetőségek sorát rejtje magában.

A települések utcahálózatát ki kellene nyitni a folyópart felé és szerves összeköttetést létrehozni a településközponttal.

A folyóparton a kikötők közelében a kellemes környezet és a víz egyedi hangulatának kihasználásával olyan rekreációs tereket lehet kialakítani, amelyek a helyi lakosság, az üdülők és az odalátogató turisták számára testi és lelki felüdülést biztosítanak. Ösztönözni kell a kiszolgáló létesítmények megtelepítését.

A kikötőktől távolabb eső területeken, ill. az árvízvédelmi töltéseken a sport célú hasznosítás nyújthat lehetőséget a partmenti területek használatára - vízi (pl. evezős sportok, sporthorgászat) és szárazföldi sportok (pl. futás, kerékpározás) fejlesztése egyaránt megjelenhet. Azokon a területeken, ahol védett természeti értékekkel találkozhatunk, olyan tevékenységek folytatása javasolt, amelyek megőrzik, ugyanakkor a nagyközönség elé tárják a folyó és folyópart menti természeti értékeket (pl. tanösvények kialakítása).

AJÁNLÁSOK – ÜDÜLŐTERÜLETEK

Az üdülőterületen elsősorban a meglévő épületek felújítása javasolható. Új építés esetén a közvetlen környezethez való igazodással, a szomszédos telkeken lévő épületek és a mintaként szolgáló tájegység jellegzetességeinek figyelembevételével tervezendők az épületek.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Az üdülőterületen a zöldfelületek meghatározó szerepet töltenek be, javasolt a telkek nagyobb részén kétszintű zöldfelületet kialakítani (cserje- és lombkoronaszint együttesen).

A legtöbb épület egyszerű formavilágú, ezt igyekezzünk megőrizni.

Ügyeljünk arra, hogy a fenntartás, javítás szempontjából minél észszerűbb legyen az építés. Használjunk szépen öregedő, hosszú élettartamú anyagokat, szerkezeteket, akár házilag is javítható megoldásokat. Törekedjünk az olcsó üzemeltetésre, energia- és víztakarékosságra, -hatékonyságra, a környezethez való alkalmazkodásra.

Az azonos magasságú épületek közé ékelődő, jelentősen magasabb, vagy alacsonyabb épület megbontja a harmóniát. A beépítési magasság ne haladja meg a kialakult szintet. Az üdülőterületi atmoszférába illő, azzal harmonizáló anyagokat használjunk.

Alakítsuk ki építményeink kapcsolatát a zölddel, a vizekkel. Használjuk ki a természettel való együttélés lehetőségeit. Javasolt a kerti építmények, kerítések, árnyékolók növényzettel való befuttatása. Ugyanakkor kerüljük az áttört kerítések nádfonattal való zárását.

Használjunk olyan anyagokat, melyek tartósak, a korszerű technológiát a meglévő értékekkel integráljuk, minőségi környezetet alakítsunk ki. Kerüljük a bódéépítészetre jellemző, szerelt jellegű építőanyagokat (pl. OSB lap, polikarbonát, hullámlemezek).

Kerülendők a harsány, nem hagyományos, természetes anyagokból nem előállítható színek és az utánzat-anyagok.

ILLESZKEDÉS

A meglévő épületek léptékéhez, telepítéséhez, a hagyományos anyaghasználathoz és a meglévő természeti környezethez illeszkedő új épületek épüljenek. Az épületek elhelyezése szabadonálló, ez új építések esetén is megtartandó. Új épület elhelyezése esetén ügyelni kell arra, hogy az épületek egymáshoz igazodva, hangulatos, kellemes utcaképet teremtsenek.

TETŐ

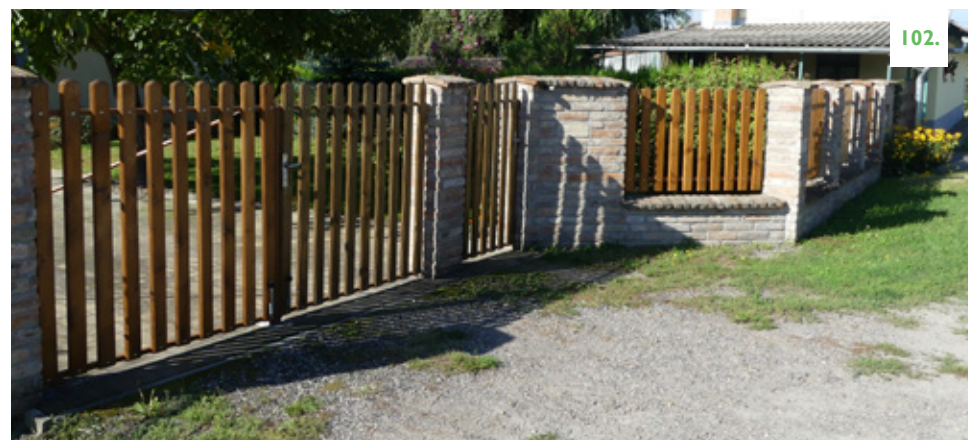
A túlzott épület-fesztáv arányaiban nagy tetőszerkezetet eredményez, nem illeszkedik az utcaképbe. A legtöbb ház nyeregtetős, egyszerű formavilágú, de a 15-60 fok között minden tetőhajlásszög és a lapostető is megtalálható. A harsány színű hullámlemez, fémlemez fedéseket, az épület méretéhez aránytalan méretű, sötét színű nagyeleemes cserepet kerüljük.

KERÍTÉS

Jellemző az alacsony áttört kerítés, sövény alkalmazása, ritka a lábazatos kerítés. Meg kell tartani a kerítések áttörtségét, magasságát, így biztosítható a közterületek és az előkertek közötti zavartalan kapcsolat, mely az utcaképet is meghatározza. A telekhatár jelölésére az alacsony sövény telepítése tájba illő. A beláthatóságot teljesen kizáró, a tető magasságáig felnövő tujasövény vagy onbiztonsági és esztétikai szempontból is kerülendő.

KERTEK

A kertek ápoltságát az üdülési funkció fenntartása céljából a jövőben is ajánlatos megőrizni. Telken belül a növényzet telepítésénél ügyeljünk az illeszkedésre. Javasolt olyan növényeket telepíteni, melyek az ott-tartózkodás alatt virágoznak, teremnek gyümölcsöt. Telken belül csak a bejárást, vagy gépkocsi tárolást szolgáló minimális burkolat – szárazon lerakott térkövek alkalmazásával – javasolt.

104.

A borvidék mai arculata a török uralom után, gróf Csáki Imre kalocsai érsek által betelepített svábok megérkezésével alakult ki, akik magukkal hozták a pinceépítési kultúrát, kialakítva a világon is egyedülálló, 24 szabályos utcából és 1200 pincéből álló hajósi pincefalut. A hajósi pincék többsége löszfalba fúrt prэшázás lyukpince. A pincék átlagosan 20-70 méter hosszúak, a hőmérsékletük évszaktól függetlenül 10-14 Celsius-fok, ezért kiváló borok érlelődnek bennük. A legöregebb pincék több mint 175 évesek. A falutól 3 km-re, a Duna menti löszhátra felfutó pincefalu hangulatát a kacskaringós utcák, az apró prэшázak és a boltíves, téglával kirakott pincék határozzák meg, melyek egyre jobban felkészülnek a vendégfogadásra is, sőt új fogadók is épültek. Az Orbán-napi Borünnep a település legnagyobb ünnepe. Hajós az elsők között lett a „Szőlő és bor nemzetközi városa” Magyarországon.

SZŐLŐMŰVELÉSTERÜLETE

A Kalocsai-Sárcköz térségében a szőlők kevésbé határozták meg a térség arculatát, de a tájegység déli peremvidékén éppen az Illancsra felkapaszkodó szőlők és a jellegzetes pincefalvak, prэшázak jellegzetes karaktert alakítottak ki. A hajósi pincefalu nemzetközi hírű, a Hajós-Bajai borvidék történelmi borvidékünk. A térség klimatikus viszonyai igen kedvezőek: a napfénytartam, a napsugárzás havi és évi összege Magyarországi borvidékeink közül itt a legmagasabb. A szőlők vékony rétegű agyag-, helyenként lösztalajon teremnek, a hirtelen lehulló nagyobb mennyiségű csapadék sem folyik el a területéről, így a vízigényesebb, kiváló minőséget adó fehér borszőlő fajták is termesztethetők, de a térség kiválóan alkalmas a bársonyos, lágy, tüzes vörösborot adó szőlőfajták termesztésére is. A hajósi vörösborok a legjobb hegyvidéki vörösborokkal is felveszik a versenyt, itt termelik az ország legfűszeresebb hazai borait, illetve igazi különlegességeket is (jégbor, édes ürmösbor).

105.

A présházak között sok az egyedi, ízes építészeti érték. A présházak, pincék mellett gyakori a diófák ültetése, melyek egyben a pince árnyékolását is szolgálják. Ezen kívül előfordul más gyümölcsfa, főként csonthéjasok, és cserjék, s természetesen a szőlőtőkék.

A művelés és építés egységét együtt felmutató szőlőhegyen kialakult történeti táj megőrzése természeti és kulturális jelentősége mellett idegenforgalmi és gazdasági érték is. Ugyanakkor a tájfenntartás mellett fontos a szőlőművelő életforma fenntartása, a génmegőrzés, az ismeretterjesztés is. A látványvédelem – amelyben minden tájelem együtt megjelenik – kiemelt fontosságú. Példaértékű a közelmúltban épített, felújított pincék, présházak igényes, kulturált megformálása.

A Pincefaluban néhány nagyobb borászat és szállásépület is megtalálható, amelyek a szűk, klasszikus utcáktól elkülönülve, nagyobb területen helyezkednek el. Ezeknél már egyedi formák is megjelennek, tömegük is nagyobb, de illeszkednek a településrészhez.

Hajós mellett Dunapataj és Harta határában folyik szőlőművelés kisebb területen.

A Hajós-Bajai borvidékbe tartozó 15 település közül a Sárköz peremén fekvő, Hajóssal szomszédos Nemesnádudvar területén 600 pince van, de a faluval egybeépülve, pincesorok formájában.

PRÉSHÁZAK

A présházak két épületrészből állnak: a szőlő feldolgozására szolgáló általában egyszintes, legtöbb esetben egy helyiségből álló nyeregtetős présház és a bor tárolására és érlelésére szolgáló földalatti boltos pince. **Jellemző présház típusok:**

110.

Vannak kétszintes kialakítású présházak. Az emeleti helyiségek kialakítása az éjszakai kinttartózkodást biztosította.

107.

Zárt sorú beépítéssel elhelyezkedő présházak.

111.

A jómódú gazdák présházaira a téglachitektúra jellemző. A nyers téglafalazati felületeket falazott lizénák és párkányzatok díszítik.

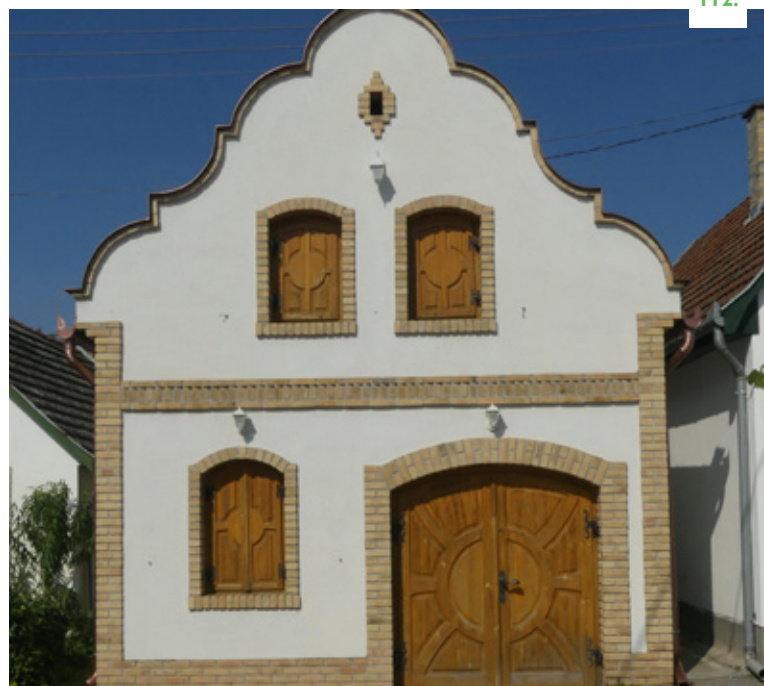
108.

Az egyszerűbb homlokzati kialakítású présházak lábazata vakolt, szürkére meszelt, vagy téglából. Homlokzati felületük vakolt, fehérre meszelt.

109.

A présházak magassága, tömege azonos, vagy majdnem azonos.

112.

Az egyszerű, háromszög alakú oromfal mellett jelen van a díszesebb parasztkorok is.

Hagyományos kopogtatók, kilincsek

Jellemzően nyeregtetős, oromfalas kialakítású présház

Díszesen faragott kapuzatok. A középső kapuzat mellett egy vagy két szimmetrikus kis méretű zsalugáteres, vagy táblás ablakkal

ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

A nyílászárók színezése hagyományosan zöld, barna és sárga, esetleg szürke

AJÁNLÁSOK – SZŐLŐMŰVELÉS TERÜLETEI

A karakterterületen elsősorban a meglévő épületek felújítása javasolható. Új építés esetén a tájegység jellegzetességeinek figyelembevételével tervezendők az új épületek.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Az eredeti anyagokat és színeket megőrizve újítsuk meg a térség emblemikus építészeti értékeit, a préházakat, pincéket.

Törekedjünk a minél egyszerűbb formálásra, a vakolt és téglafelületek alkalmazására.

Igyekezzünk megőrizni, felújítani a meglévő, tömör fa kialakítású nyílászárókat, az egyedi vasalatokat, az ajtódíszeket.

Új pince vagy préház építésénél a meglévő, már kialakult beépítés megtartására törekedjünk, kerüljük a tájidegen anyaghasználatot, ne térjünk el a pincesoron jellemző épületmagasságtól, tetőhajlásszögtől, homlokzati megjelenéstől. Nagyobb borászatok kialakítása során is használjuk a hagyományos anyagokat és formavilágot, mely a tájegységre jellemző hangulatot is visszatükrözi.

A préházaknál használjunk természetes anyagokat, téglát, égetett cserepet. A szőlőknél javasolt a területek beépítetlen jellegének megtartása a már kialakult és értéket képviselő építmények karakterének megővése mellett.

Az utcaképhez illeszkedő, a szomszédos préházak formavilágához hasonló préházakat alakítsunk ki, növelve a Pincefalu értékét!

A természetes fa, barna, zöld, sárga és szürke színeket részesítsük előnyben a nyílászáróknál, ez illeszkedik a Pincefalu hagyományos képéhez. Igyekezzünk megőrizni az eredeti színeket, hiszen a szomszédos pincék különböző, de egymással harmonizáló színezése is hozzátartozik a Pincefalu szépségéhez.

ILLESZKEDÉS

Új pincék kialakításakor ügyeljünk arra, hogy az új építmény szervesen illeszkedjen a pincesorba. Az épülethomlokzatot a kialakult építési vonalra illesztve, az utcaképhez igazodva alakítsuk ki, megőrizve a kialakult ereszvonal-magasságot. Kerülni kell a teljes földbevágást vagy teljes szintkiemelést, célszerű az épület terepre illesztése, legfeljebb részleges bevágása. Formájában, anyagában, színvilágában is hagyományőrző épületet építsünk, illeszkedve a kialakult karakterhez. A javasolt vakolatszín a fehér és a természetes színek. Meg kell őrizni a pincék közlekedési felületekhez való viszonyát.

TETŐ

Tetőhéjalásra ne használjunk bitumenzsindelyt, kerüljük a pala és a hullámlemez használatát, részesítsük előnyben a nem fényes cserépfedést.

VILÁGÍTÁS

A világítás kialakítása során csak lefelé világító megoldásokat alkalmazzunk, csökkentsük az éjszakai fényszennyezést.

118.

119.

120.

NYÍLÁSZÁRÓK

A pincék fontos része az ajtó. Szerepe a megfelelő klimatikus viszonyok megtartása a pincehelyiségben, amely elsősorban a bor érése szempontjából fontos. Általában keményfából készült, masszív, erős szerkezettel készültek, a régi pincéknél, szép, mives kovácsoltvas zárral ellátva, amely nem egyszer a pince díze is. Őrizzük meg ezeket! Faanyagú osztott ablakok beépítése javasolt. A nyílásokat a bejárat magasságvonalaéhoz illesztve, egyenes záródással javasolt kialakítani, az eredeti, illetve a szomszédos, hagyományosan kialakított présházak nyílásrendjének alkalmazásával. Az utcai homlokzaton a spalettát vagy zsalugátert a nyílászáróval megegyező színben javasolt kialakítani. Az épületek – pincék kivételével – csak magas tetővel, a kialakult állapotnak megfelelően létesüljenek, nyeregtetős kialakítással.

ZÖLDFELÜLETEK

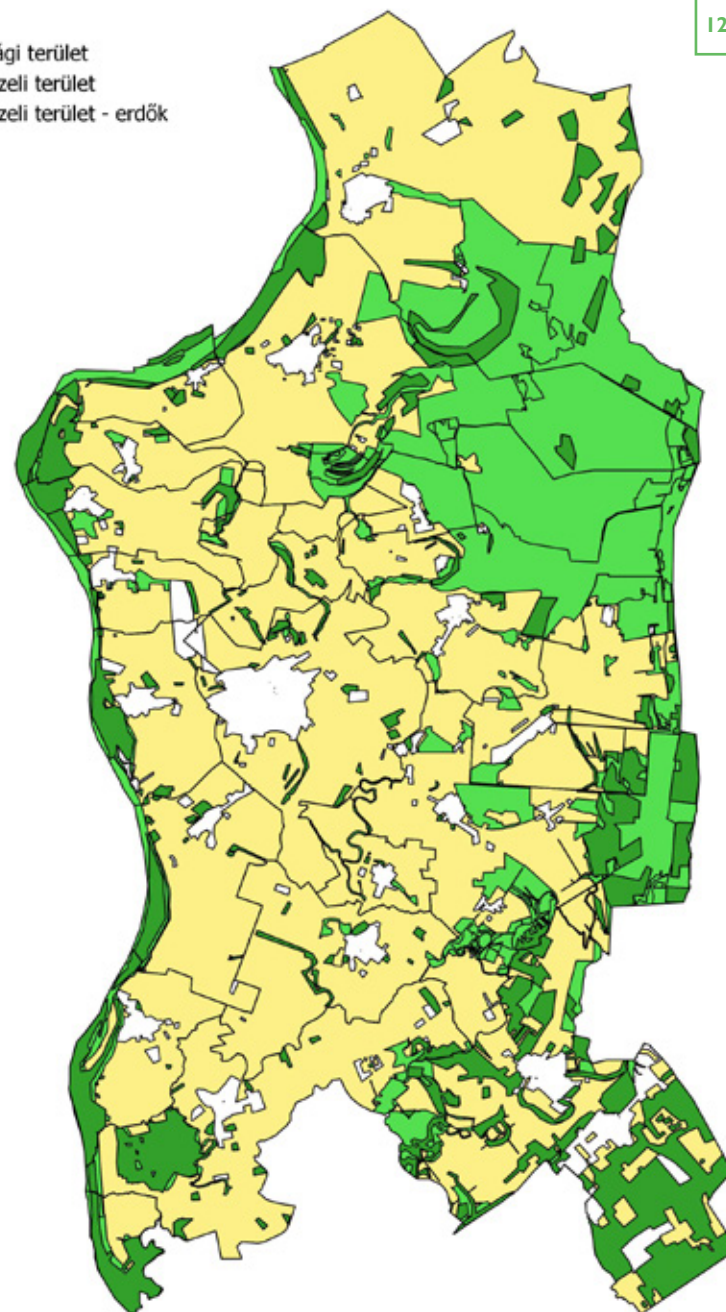
A pincék közötti teresedésekben dió, cseresznye ültetése javasolt. A táj esztétikai megjelenése érdekében a tájképet nem előnyösen formáló szőlőhegyi épületek előtt takarófásítás szükséges. A szőlőhegyek területén a tájidegen fajok (tú- és pikelylevelűek, tuják) ültetése feltétlenül kerülendő. A pincék fölötti területet folyamatosan karban kell tartani, kaszással megakadályozni a becserjésedést. Kerüljük a kerítés kialakítását, legfeljebb sövény, szőlőkordon, s csak a kevésbé védett helyeken az ültetvények védelme érdekében sövényrel takart vadháló alakítható ki.

EGYÉB BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT KÜLTERÜLETEK

A Kalocsai-Sárköz alapvetően sík, hatalmas területein meghatározó szerepet töltenek be a mezőgazdasági területek, amelyeket csak kisebb erdősávok, erdőfoltok tagolnak. Különösen a tájegység peremén azonban számottevő területet foglalnak el a természetközeli területek, amelyek különböző szintű védelemben részesülnek (Natura2000, Nemzeti Park, Természetvédelmi terület stb.).

- Mezőgazdasági terület
- Természetközeli terület
- Természetközeli terület - erdők

MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK

A Kalocsai-Sárköz hagyományos agrártáj, a települések külterületi részein jellemzőek a mezőgazdasági területek. A lecsapolások következtében az eredetileg meghatározó leelő- és kaszálócélú hasznosítást fokozatosan a szántóföldi tájhasználat váltotta fel, s ma is ez az uralkodó. A Kalocsai-Sárközben a tanyák nem jellemzőek, a külterületi beépítés a **majorságok**ban van. A majorságok az elsőtörtan elhelyezkedő, néhány épületegyüttesből álló, nagyobb mezőgazdasági területtel körülölelt külterületek.

E területek is hozzátartoznak a települések, a táj képéhez, meghatározzák arculatát. A végtelenbe nyúló szántók, kertgazdaságok, gyümölcsösök látványukban is kellemes tájformáló elemek. A sík táj egyhangúságát csak a természetes mélyvonulatok és az utamenti fák oldják. A Kalocsai-Sárköz nyugati részének dunai öntéstalajai kiváló szántók, míg a keleti rész szikes területei legeltetésre alkalmasak. Napjainkban a mezőgazdasági művelés alá vont területek nagy részét **nagyüzemi gazdálkodás** keretében művelik (nem ritka a több mint tíz hektár kiterjedésű parcella), s elsősorban gabonát és olajos növényeket, valamint takarmánynövényeket termelnek. A korábban igen jelentős fűszerpaprikát egyre kisebb területen termesztik.

Ösztönözni kell a hagyományos növényi kultúrák termesztését, melyek a táj adottságaihoz leginkább illeszkednek (a hagyományos zöldségtermesztés gyakran a magasabb fekvésű területen folyt). A Kalocsai-Sárköz hagyományosan Magyarország kertje, ezt az imázst meg kell őrizni és fenntartani, mert a térség egyediségének alapja.

A szántók mellett kiterjedt a **gyepterületek** nagysága is, jellemzően a vízfolyásokhoz, szegélyekhez kapcsolódóan helyezkednek el. Arányuk folyamatosan csökken a szántó és a beépített területek javára. A gyepterületek fontos értéke a természetközeli állapot és tájkarakter, amelynek megtartása, javítása kiemelt feladat. A természetesen kialakult és kaszált vagy legeltetett gyepfelületek, rétek, legelők értékes lágyszárú növénytakarmányszerkezeteket őriznek meg, és tartanak fenn ma is, melyekhez sajátos állatvilág is kapcsolódik. A gyepfelületek élővilága a legtermészetesebb ökoszisztémák egyike, ezt őriznünk kell. E területeken épületet elhelyezni csak korlátozásokkal lehet.

TELEPÍTÉS

Mezőgazdasági területen építés csak a helyi építési szabályzat előírásainak megfelelően lehetséges. A mezőgazdasági technológiához közvetlen kapcsolódó építmények (a növénytermesztés, állattenyésztés, továbbá az ezekkel kapcsolatos termékfeldolgozás, és tárolás építményei) létesíthetők. A fóliasátrakat csak a vegetációs időszak elején, júniusig használjuk, aztán szereljük le.

ZÖLDTERÜLETEK

A változatos tájkép és a kedvezőbb ökológiai körülmények biztosítása érdekében javasolt mezővédő erdősávok, tájfasítás, mezsgyék telepítése mezőgazdasági utak, patakok mentén, művelési táblák határain. A patakok mentén őshonos, a termőhelyi adottságoknak megfelelő gyepek, illetve fa- és cserjefajok telepítendőek, a meglévő fás szárú állományok kiegészítendőek (pl.: fűz, nyár, éger, kőris, vadkörte, alma, berkenye fajokkal). Javasolt cserjefajok: galagonya, kökény, csíkos kecskerágó, veresgyűrű som, húsos som, vadrózsa. A vízfolyások mentén az esetleges vízépítési munkálatok során a természetkímélő megoldásokat kell előnyben részesíteni, a természetközeli állapot megőrzése érdekében a feltöltéseket, a patakmeder burkolást meg kell akadályozni. Az utak mentén a fasorok telepítése honos, vagy hagyományos fajokkal történjen (hárs, tölgy, dió).

ILLESZKEDÉS

A tájképileg meghatározó területeken a terület kialakult képének, táji jellegzetességének megtartását figyelembe kell venni. Mezőgazdasági területen épület legfeljebb a sárközi építészeti hagyományokhoz igazodva, hagyományos szerkezettel (téglafal, vagy fa-váz) és homlokzati elemekkel, magas tetővel épüljön. A homlokzat kialakításakor lehetőleg fehérre vakolt falfelületet, nyeregtetőt, kontyolt nyeregtetőt alkalmazzunk. A tető héjazata nem fényes cserép legyen, kerüljük a hullámlemez alkalmazását. Nem elfogadható a feltűnő, kirívó színek használata.

KERÍTÉS

Kerítést csak szükség esetén, a szabályozási tervekben meghatározott anyagból gazdálkodási okok miatt alakítsunk ki, hogy minél kevésbé zavarjuk vele a tájképet. Amennyiben szükséges az egyes földrészleteket elhatárolni huzallal erősített élő sövényvel, illetve maximum 1,8 m magasságú fa vagy drótfonatú kerítéssel tegyük. Gyepterületeken legeltetéses állattartás esetén lehetőleg csak villanypásztorot létesítsünk.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Törekedni kell a helyi tájhasználatra jellemző művelési ágak megtartására és fejlesztésére, a hagyományos tájszerkezet megőrzésére, visszaállítására (pl. zöldséges kertek, gyümölcsösök). Őrizzük meg az útmenti kereszteteket, kápolnákat, gondozzuk környezetüket!

Lehetőség szerint őrizzük meg a mezőgazdasági területek beépítetlen karakterét, a parcellák tagoltságát, a gyp- és a szántóterületek mozaikosságát. Fordítsunk figyelmet a külterületi utak, vízfolyások menti területek gondozására. A kedvező látvány érdekében az építmények elhelyezését javasolt tájképvédelmi szempontból is megvizsgálni.

A szükséges épületállomány majorokba való szervezésével védhető meg legjobban a mezőgazdasági területek értéke, s biztosítható a funkciónak megfelelő hatékony épülettömeg megteremtése.

Építés esetén egyszerű formákra törekedjünk, a lakó- és gazdasági egységek esetében. A földszintes épületkialakítás javasolt, ne épüljenek többszintes illetve túl magas épületek.

A mezőgazdasági területek építményeinél helyezzük előtérbe a téglát, a vályogot, a cserépet és a fahasználatot. Óvjuk meg, illetve létesítsünk mezővédő erdősávokat.

Törekedjünk a természetes szín- és anyaghasználat alkalmazására (fehér és pasztellszínek). Kerüljük a tájba nem illő mobil konténerek, lakókocsok kihelyezését.

A telepített növényzet megválasztásánál a talaj, a vízháztartás és a klíma adottságainak megfelelő, honos növényzet ültetése szükséges, mind a táj egységének megőrzése, mind a növényzet reális fenntartása szempontjából. A növényzet tudatos telepítése egyúttal a tájrehabilitáció egyik fontos eszköze is. Ajánlott a gyenge minőségű szántók visszagyepesítése.

TERMÉSZETKÖZELI TERÜLETEK

A Kalocsai-Sárköz egy része Natura 2000 területi védettséget élvez, a Nemzeti Ökológiai hálózat része. A mezőgazdasági művelés alá nem vont természetes mélyvonalatok jelentős része természeti területként nyilvántartott vizes élőhely. A vízfolyások környezetében természetközeli viszonyok vannak.

A tájegység legkiemelkedőbb természetközeli része a gátak közé szorított védett Duna-ártér, amelynek területén jelentős természeti értéket képviselő növénytársulások (fűz-nyár ligeterdők, zátonyfüzesek, keményfás ligeterdő-foltok, löszpusztagyep-foltok, kékperjés láprétek) találhatók.

A Kalocsai-Sárköz területén igen kis területen találhatók erdők, védett erdők. Az erdős karakterű területek nagy része a vízfolyások és utak mentén található, nagyobb összefüggő erdőterületek csak Dusnok, Harta és Hajós határában találhatók. Rendeltetésüket tekintve elsősorban védelmi, kisebb részben gazdasági erdők. A külterületi erdők nagy része állami tulajdon. A sárközi településeken nincs jelentős szerepe az erdőgazdálkodásnak, illetve az erdők jóléti-rekreációs szerepkörének.

Dusnok határában a több mint 500 hektár kiterjedésű Lenesi erdő tekintélyes vaddisznóállománya mellett arról is nevezetes, hogy itt található az ország egyik legnagyobb fácán törzstelepe, valamint a fogoly visszatelepítési program törzstelepe is.

Védetté nyilvánított természetvédelmi területen bármilyen tevékenység folytatása, épületek, építmények, létesítmények elhelyezése csak a mindenkori természetvédelmi hatóság hozzájárulásával történhet. Védelmi célú erdőterületen épületek nem alakíthatók ki. Védő rendeltetésű erdőterületen fa kizárólag akkor vágható ki, ha azt a fa egészségi állapota, vagy balesetveszély elhárítása teszi szükségessé.

Az erdőterületeken fokozott körültekintéssel kell minden beavatkozást megvalósítani. A védett területeken a kezelési terv az irányadó.

Erdei építményeket, épületeket ajánlott az erdei ökoszisztémában fellelhető anyagokból építeni. A színezésnél törekedjünk az erdő jellegzetes színének utánzására. A faanyag az egyik legidőtállóbb építőanyag, amennyiben megfelelően előkészítjük és kezeljük.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Védett természeti területeken, tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területeken, valamint az erdőterületeken fontos a természeti állapot megtartása, javítása, a településképet, tájképet meghatározó karakter megóvása. Épületet elhelyezni csak indokolt esetben lehet, s csak azokon a területeken, ahol jogszabály nem tiltja.

Építés esetén is törekedjünk a kis méretre.

Kiemelt cél e területek beépítetlen jellegének megtartása, a tájhasználat és területhasználat hosszú távú megőrzése.

Fontos cél a kilátás- és rálátásvédelem megvalósítása. Építés esetén természetes anyagokat alkalmazzunk, ez illik leginkább a tájkarakterhez.

Ökológiai cél a meglévő tájidegen fajok visszaszorítása, őshonos növényzettel való fokozatos átalakítása, különös tekintettel a belterülettel határos területek fajösszetételére. Csak őshonos, a tájra jellemző növényeket javasolt kiültetni.

Külterületi fásítás, erdősítés esetén törekedni kell az egyes erdőrészek létrehozására, a gazdag fajösszetételű gyp-, cserjeszint és erdőszegély kialakítására és kerüljük a homogén nemes nyár ültetvényeket.

Építés esetén természetes anyagokat alkalmazzunk, ez illik leginkább a tájkarakterhez. Az utak, patakok mentén a védősávok kialakítását szorgalmazni kell, mely tagoltabbá teszi a tájat.

A Kalocsai-Sárcső területén számos olyan terület van, amelyek különleges helyzetűek, arculatúak, s meghatározó módon hozzátartoznak a táj képéhez.

Államposztai Országos Büntetésvégrehajtási Intézet

Harta belterületétől 7 km-re, négy hektáros területen elhelyezkedő, részben kockaházás, részben ikerházas épületekből álló intézmény és a környező mezőgazdasági egységek önálló entitást alkotnak. Javasolt a kialakult szerkezet és az értékes épületállomány védelme, korszerű megújítása a funkcióhoz illeszkedve.

Kalocsai laktanyák és gyakorlótér

A Miskei és Foktői úti laktanyák a XX. század közepén jöttek létre, zárt egységet alkotnak. Ma a területek alulhasznosítottak. A terület jelentős zöldfelülettel rendelkezik, alacsony a beépítettség szintje. E területek jelentős fejlesztési potenciállal rendelkeznek.

Egykori katonai repülőtér

Kalocsa, Foktő és Uszód területén 450 hektáros területen helyezkedik el az 1950-es években kiépített reptér. Területét a kifutópálya mellett gyepterület fedi, a telekhatárok mentén némi erdős sávval. Néhány kisebb kiszolgáló épület is található itt, jelenleg elsősorban sport célú használata van. A repülőtér használatát nehezíti, hogy a Paksi Atomerőmű tiltott légtérének közvetlen szomszédságában fekszik.

05.

KÖZÖSSÉGÜNK

TEREI, KERETEI

KÖZTERÜLETEK

A települések közterületeinek, zöldterületeinek minősége, állapota, rendezettsége a tájegység képének fontos része, hiszen ezen keresztül érezzük leginkább a települések hangulatát. Ezek mutatják meg leginkább, hogyan viszonyulnak az ott élő emberek a tájhoz, amelyben élnek.

A lakosság találkozási színtereiként meghatározó szerepet játszanak a közösségi élet kialakításában, ezek a szabadidő eltöltés, a hosszabb idejű tartózkodás színterei, a találkozóponatok, s a látogatók számára a települések fő arcuati elemei, amely alapján véleményt formálunk a helyekről. Megjelenésük és az általuk nyújtott térérzet fontos érték, hozzájárul a közérzetünkhöz.

A közterek általában fontos közlekedési csomópontok, itt sűrűsödnek a közintézmények s ezek a települések reprezentációs helyszínei. Fontos, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű teret biztosítsunk a tevékenységekhez és a közlekedéshez. A különböző funkciójú térrészeket különítsük el, s ne hagyjuk, hogy a gépjármű közlekedés és parkolás élehetlenné tegye a teret. Köztereinken előnyös a növényzet alkalmazása térhatároló elemként. Fontos, hogy a zöldfelület-burkolat arány illeszkedjen a funkcióhoz.

BURKOLATOK

A közterületek településképét nagymértékben meghatározzák a használt burkolatok. Egy burkolat akkor esztétikus, ha harmonikusan illeszkedik környezetébe és nem akarja túlerőltetni, túlhangsúlyozni önmagát. Törekedjünk a harmónia, az egységesség kialakítására. A járdaburkolatok kialakítása, felújítása mindig egységes koncepció alapján történjen. Részesítsük előnyben a természetes, újrarakható, szükség esetén vízáteresztő és jól karbantartható anyagokat. A burkolatok a zöldsávok felé lejtjenek, ezzel is segítve a vízelvezetést. Frekvenciált helyeken használjunk kiselemes burkolatokat. Az elemes térburkolat esztétikus, könnyen javítható és a csapadékvíz-elvezetésre is számos megoldást kínál. Kerüljük a gyorsan idejétmúlttá váló rikító színeket és mintázatokat.

2.

3.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

A jól funkcionáló közösségi terek átláthatóak, a használókat szolgálják ki, kellemes hangulatúak, a település arculatához illeszkednek. Minél sokrétűbbek a közösségi terek, annál élhetőbbek a települések. A tér arányai, a térfalat meghatározó felületek rajzolata, minősége, anyaghasználata a településkép meghatározója. Törekedjünk arra, hogy köztereink ilyenek legyenek!

A kertépítészeti, a növénytelepítés során az építészeti környezet formavilágával harmonizáló zöldfelületek jöjjenek létre. A közterület kialakításában, anyaghasználatában illeszkedjen a környező épületekhez, legyen visszafogott. Jól átlátható, napos, félárnyékos, árnyékos helyek egyaránt legyenek a tereken.

Burkolt felületeinknél válasszunk minőségi anyagokat. Telepítsünk egységes stílusú, tartós utcaburkolatokat. A meglévő fasorok településeink értékei, ezek megőrzése, kiegészítése, pótlása fontos feladat!

A rendezettség érzetét segíti, ha a különböző felületeket (járda, út, parkoló, zöldfelület) határozott vonalak (szegélykövek, burkolatváltások) választják el egymástól, melyek vezetik a tekintetet és tagolják a közterületeket. Kerülni kell az utcakép egységét figyelmen kívül hagyó, diszharmoniót keltő megoldásokat.

A települési zöldfelületek biológiailag aktív felületek, fontos szerepük van a helyi klimatikus viszonyok alakításában. A tájegység arculatához hozzátartozik a minél több zöld: fordítsunk gondot közterületeink zöldítésére. A lombhullató növények nyáron öltöztetik közterületeinket, árnyékot adnak, télen átlátást engednek, átengedik a napfényt, s megnyitják a teret.

Az utcakép harmonikus összképét befolyásolja az út- és járdaburkolat kialakítása, a zöldsáv jellege, a kapubeajtók megjelenése, a csapadékvíz-elvezetés módja, a közvilágítás és energiaszolgáltatás oszlopainak elhelyezése. Figyeljünk ezek esztétikus megjelenésére, egymáshoz való illeszkedésére.

A települések közterületeinek, zöldterületeinek fenntartása, rendszeres gondozása kiemelt feladat. Jól fenntartható, a fokozott használatot bíró növényeket telepítsünk, amelyek hosszú ideig a települések díszei. A rövid ideig szép, gyorsan amortizálódó, nehezen fenntartható növényzet a települések arculatát negatívan befolyásolhatja, ill. hatalmas energiákat és forrásokat emészt fel.

KÖZTERÜLETEK MEGÚJÍTÁSA

A közterületek megújítása során számos elvárásnak kell megfelelni: olyan tereket kell kialakítani, amelyek nemcsak megszépülnek, hanem használják, fenntarthatóak és vonzóak. Közterületeinken kitüntetett helyet foglalnak el a zöldfelületek és a gyalogoszónák. Vissza kell adni tereinket a gyalogosoknak, csökkentve az átmenő forgalmat! Ne tegyük tereinket parkolózónává, de biztosítsuk a jó megközelíthetőséget. A központi funkció megóvása érdekében szolgáltató terek (üzletek, vendéglátó egységek stb.) létrehozását kell ösztönözni.

KALOCSA VÁROSKÖZPONTJÁNAK MEGÚJÍTÁSA

Kalocsa városközpontjának megújítása példaértékű. Sétálóutkákat alakítottak ki, amelynek környékét parkosították. Az autós forgalom elterelésével parkolókat alakítottak ki és újítottak meg, új utcabútorokat telepítettek. A kialakításnál törekedtek a használhatóságra, a karbantarthatóságra és a jól ápolhatóságra. Egy élhető és a helyi lakosság számára szerethető központi tér jött létre a város szívében. Tereink hívogatóbbak egy-egy különlegesség kialakításával (pl. szobor, emblemikus fa, szökőkút).

Őrizzük meg a tér karakterét, s az új funkciókat illesszük a hagyományos építészeti környezetbe.

A különböző felületeket egymástól elválasztó határozott vonalak tagolják a közterületeket.

A közterületek felújítása és kialakítása során különös figyelmet kell fordítani az épületek és a közterületek (utca, járda, parkoló, zöldterület) egymáshoz való kapcsolatára.

A növénytelepítés, a zöldfelületek kialakítása és a parkosítás meghatározó a tér használói számára, figyeljünk erre.

A felújítás során helyezzünk hangsúlyt az épületek és a burkolatok díszítéseire, ez hozzájárul a minőségi környezet létrehozásához.

A felújítással az épületek őrizték meg eredeti karakterüket, ugyanakkor a tér váljon hívogató és elegáns központi helyé, melyet utcabútorokkal csinosíthatunk.

FALTÓL-FALIG

A közterületfelújítások során sajnos anyagi okokból ritkán valósul meg teljeskörű beruházás, holott elvárható lenne, hogy a több évtizedenként előforduló nagyobb beavatkozások átgondoltak, egymásra épülők, s egymással összehangoltak legyenek. A burkolatok (közutak, járda felületek stb.), a zöldfelületek, a vízvezeték-rendszerek, s minden más infrastrukturális elem megújítása lehet időben ütemezett, de történjen egységes koncepció alapján, hiszen ezek egymásra is hatnak, kiépítésük/átépítésük egymást is befolyásolják. Több burkolt felület kevesebb zöldfelületet, a csapadék intenzívebb lefolyását eredményezi, amelyek elvezetésénél más méretezésben kell gondolkodni – mindez átalakítja az utcaképet is. Éppen ezért a közterületeknél minden esetben komplex rendszerekben gondolkodjunk! A kiemelten kezelendő, illetve problémásabb közterületek kapcsán érdemes Közterület Alakítási Tervet készíteni.

5.

ÜDVÖZLŐPONTOK

Városaink, falvaink kaputérsegeinek kialakítása a településről, tájegységről kialakított kép alapeleme. Az első benyomás meghatározó: úgy fogadjuk vendégeinket, a közénk jövőket, hogy az első pillanattól kezdve egy harmonikus, vonzó kép alakuljon ki tájegységünkről. A településeink bevezető útjai mentén, a körforgalmakban és azok környezetében, a kikötőknél, valamint a tömegközlekedési megállók, állomások környezetében nagy hangsúlyt kell helyezni értékeink bemutatására. A rendezett, jól karbantartott, virágos zöldfelületek, a vonzó tájékoztató táblák, utcabútorok, a szép burkolatok kulcstényezők. A tömegközlekedés esetében a buszmegállók elhelyezését úgy kell meghatározni, hogy a gyalogos felületekkel, illetve a kerékpártárolókkal minél jobb kapcsolatot lehessen kialakítani. Mivel a buszról, kompról leszállók egy része gyalog vagy kerékpárral folytatja útját, így figyelmet kell arra fordítani, hogyan tudják a kaputérsegeket mint közlekedési csomópontokat használni és elhagyni.

7.

6.

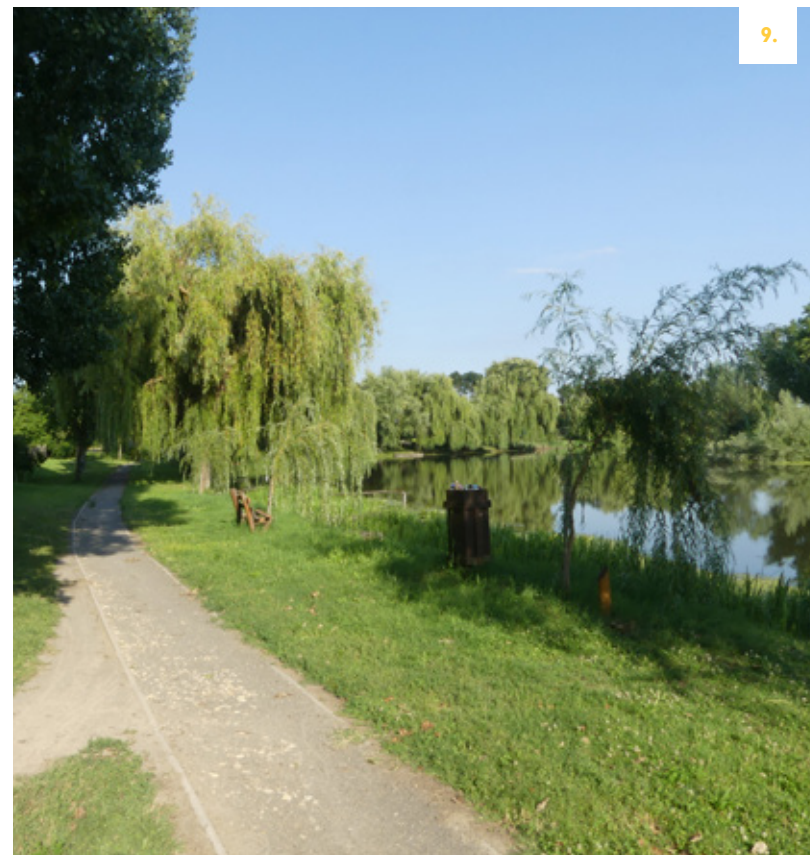

Mindezek eredményeként sorra indultak el köztérfejlesztési programok, s a települések emblemikus pontjai megújulnak. Az infrastrukturális „ráncteljesítés” – pl. térkövezés, új utcabútorok kihelyezése, zöldítés – mellett a terek koncepcionális újragondolása is megkezdődött, amely mind a mai napig tart.

A közösségi találkozóponatok megújításánál, kialakításánál fontos, hogy ne csak terekben, hanem térszerkezetben, településben gondolkodjunk. Térképezzük fel, hogy az adott közösség hogyan használja az adott helyet, milyen funkciók megléte szükséges ahhoz, hogy az emberek jól érezzék magukat a közterületen. Fontos feladat a folyamatos fenntartás, karbantartás: már a terek tervezésekor nagy figyelmet kell fordítani a későbbi működtetésre, annak erőforrás-igényére.

TALÁLKOZÓPONTOK

A közterek, mint találkozási pontok mindig is szerves részét képezték a települési életnek. Az ókorban az agóra, a középkortól a vásártér és a templomtér, majd a XX. században a korzók, parkok szolgálták ki ezeket a közösségi funkciókat. A XX. század végére azonban jelentős változás állt be a köztérhasználatban. A korábban találkozóhelyként működő területeket a közlekedési infrastruktúrák vették birtokba, így a közösségi találkozóponatok átalakítása, rehabilitációja, gazdasági-kulturális fejlesztése, vagy új közterek létrehozása a településfejlesztési szándékok és elképzelések fókuszába került.

KÖZTERÜLETI FÁSÍTÁS, UTCAFÁSÍTÁS, ZÖLDTERÜLETEK

Az utcák zöldfelületei magasabb minőséget kölcsönöznek a településnek, kiemelt szerepük van a településkép alakításában. Hangulatos településkép elképzelhetetlen dús növényzet nélkül. A terek és az utcák a jól kialakított utcabútorozással alkalmat adnak a pihenésre, kikapcsolódásra, de a látványuk is pihentető. A növényzet szerepe esztétikai, ökológiai és éghajlati szempontból is nélkülözhetetlen a települések életében. A gyalogosok, kerékpárosok védelme mellett a jól fenntartott zöldfelületek alkalmasak az előnytelen látvány takarására, a hangsúlyok megváltoztatására, az aránytalanságok kiküszöbölésére.

Az utcai zöldfelületeket jellemzően a nyílt árok és útburkolat közötti, valamint az árok és járda közötti felületek alkotják. A házak előtti zöldsáv fenntartása nagyrészt a tulajdonos feladata. A települések közttereinek állapotát minden ember befolyásolhatja, ha gondozza előkertjét, kaszálja a portája előtti gyepet, tisztítja az árkot, fát, virágot ültet. A fasorok kiemelik a település fő útvonalaival, kellemes ritmust adnak az utcaképnek, irányítják a tekintetet, évszakonként változó látványt nyújtanak, s kondicionáló hatásúak: árnyékolnak, növelik a páratartalmat, felfogják a port.

Nemcsak a településen belüli, hanem a településeket összekötő utak, vízfolyások mentén is fontos tájképfőformáló elemek a fasorok. Ezek tájunk kiemelkedő értékei. Őrizzük meg ezeket!

Utcafásításhoz ajánlott fajok: gyümölcsfák, díszalma, kőris, berkenye, juhar, gyertyán, hárs, vízközelben fűzfa, éger. **Javasolt cserjék, sövények:** rózsza, orgona, gyöngyvessző, borbolya, hibiszkusz, tűztövis, buxus, fagyal. **Ajánlott egynyári növények, évelők:** nefelejcs, mályva, harangvirág, nőszirm, szegfűfélék, füzény, gólyaorr.

Hartán minden újszülöttnek ültetnek egy fát. Mi is széppé, zöldebbé tehetjük környezetünket. Tegyük úgy, mint a hartaiak. **Ültess te is egy fát, zölds a települést!**

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Elsősorban **lombhullató** fajok telepítésére kell törekedni, előtérbe kell helyezni a hagyományos gyümölcsfák telepítését: leginkább ezek illenek a településképhez. Őrizzük meg a többszintű – fákat, cserjéket és lágyszárúakat egyaránt tartalmazó – növényállományt.

Igazodjunk a kialakult utcaképhez: egy utcaszakaszon a telepített fasor egyedei azonos fajokból álljanak.

A fajválasztásnál a **tűrőképesség és a jó regenerálódó képesség** a legfontosabb szempont, mivel a településen élő növények között a fasorokat éri a legtöbb és a legerősebb károsító hatás (sózás, kipufogógázok, taposás, a talaj szárazsága és levegőtlenység).

Az ingatlanok előtti faültetés támogatandó, a közterület **fásított jellege** megőrzendő. A meglévő fasorok pótlásánál a fasor egyedeivel megegyező fafaj telepítése, új fasor telepítése esetén őshonos, a környezethez, a környező növényekhez illeszkedő, nem allergizáló fajok választása ajánlott.

Kerüljük az élénk lombosított növényeket, ne alkalmazzunk invazív fajokat. A nem honos növényeket **cseréljük honos fajokra**, mert előbbieket könnyen elvadulnak, tájidegenek, rombolják a település arculatát (különösen a császárfű, ecetfa, selyemakác, bambusz mellőzése javasolt). Ügyeljünk a telepítési távolságra.

A járda mentén kialakított és rendszeresen gondozott **virágágyások** előnyösen befolyásolják az utcaképet. Az út menti zöldsávok, utcai virágoskertek az előkert meghosszabbításai. A gondozott, növényekkel beültetett kerthez ugyanolyan rendezett, növényzettel borított közterületi szakasz illik.

Olyan fajokat válasszunk, amelyek nem nőnek bele a felsővezetékbe, közművezetékbe és az út fölé (akadályozva a biztonságos közlekedést). A jó fajválasztással és ültetéssel elkerülhető a későbbi csonkolással kialakult fák csúnya látványa. A zöldsávot ne használjuk parkolóhelyként, mert az önkényesen a zöldfelületeket és ezzel az utcaképet is rontja.

VÍZFOLYÁSOK, ÁRKOK, HIDAK

A tájegység és az egyes települések fontos elemei a vízfolyások, árkok, melyek medre gyakran kíséri az utcákat, s ha jól karban tartjuk, akkor hangulatosak és szépek a településekben.

Fontos szempont, hogy a patak partja ne épüljön be, maradjon meg természetes zöldfolyosóként, amely szép látványt nyújt, s klimatikus szempontból is jelentős. Ugyanakkor alakítsunk ki olyan pihenőhelyeket a patakparton, ahol az emberek jól érzik magukat, s közelebb mennek a vízhez. Jó példák erre Dusnokon, a Vajasi zarándokút stációi körül kialakított pihenőpontok. A hidak kialakítása során a funkcionalitás mellett törekedjünk az esztétikai élményre is: a hidak öltöztetik településeinket, akár patakok, akár nyílt árkok felett ívelnek át.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

A víz ott van sok településünkön, körbevesz minket, mégsem foglalkozunk velük megfelelően: a vízpartok mindig is fontos zöldterületek voltak, ezeket ekként gondozzuk, használjuk, s újra népesítsük be.

Minél nagyobb mértékben tegyük lehetővé a **patakpartok közösségi használatát**.

Az útburkolatról és a járdáról összegyűlő csapadékvíz szikkasztásáról vagy elvezetéséről minden esetben gondoskodjunk. A patakpart és a nyílt árok rendszeres karbantartást igényel, erre kiemelt figyelmet kell fordítani.

A közúti, kerékpáros és gyalogos hidak megjelenésükben, anyaghasználatukban, formavilágukban legyenek a településképzésben markáns elemek. Ugyanakkor a gépkocsi **behajtók és hidak egységes kialakítása** is hozzájárul az esztétikus településképhez.

A patakpartra jellemző fajok, cserjék alkalmazásával növelhetjük a **természetközelség** érzetét. Törekedjünk többszintes növényzet kialakítására. Javasolt fűzekkel, égerrel, szilvával, almával és egyéb őshonos vízigényes, illetve pangóvizet is elviselő fajokkal beültetni a patakpartot.

A víz a tájegység legfontosabb értéke: vonzóvá, jobb klímájúvá, környezete zölddebbé teszi településeinket, bel- és külterületüket egyaránt. A medret, a partot és a környező utcákat vagy tájat **egységében** vizsgáljuk és fejlesszük.

A vízpartot jelző növényfajok (pl. fűz, nyárfa, nád, sás, sásliliom) alkalmazásával hangsúlyozzuk a **víz jelenlétét**, mely településeinket szebbé, vonzóbbá teszi.

CSAPADÉKVÍZ-KEZELÉS

A klímaváltozás következtében egyre gyakoribb az intenzív csapadék, amely gondot okoz a településeken. Ezzel párhuzamosan az aszályos időszakok száma és hossza is növekszik, amikor vízpótlásra van szükség a települési zöldfelületek, kertek, parkok fenntartásához. A két időszak közötti víztöbblet és vízhiány kérdését áthidaló megoldásokat kell alkalmaznunk, amely háztartás, település és tájegység szinten is fontos feladat. A víz a legfontosabb érték! Őrizzük meg, de a károkat elözzük meg, s a növényeink számára biztosítjuk a vízpótlást!

A csapadékvizek összegyűjtése, megőrzése és hasznosítása lehetőleg a keletkezés helyén valósuljon meg! A szennyvízcsatorna hálózatok kiépülésével egyre elterjedtebb az a hibás gyakorlat, hogy a csapadékvizet a szennyvízhálózatba vezetik. Ez túlterheli a csatornahálózatot, egyes pontokon akár szennyvíz léphet ki a rendszerből, mely nemcsak bűzhatása miatt káros, hanem egészségi problémákat is okozhat. A tisztítótelepek sem alkalmasak az ilyenkor lökészerűen érkező, nagy mennyiségű, de viszonylag híg szennyvíz kezelésére. Akár hetekig tartó üzemzavar is felléphet, s ebben az időszakban a telep nem képes megfelelően tisztítani a szennyvizet, elszennyezve ezzel a befogadó vízfolyást is. Juttassunk minél kevesebb csapadékvizet a szennyvízhálózatba! A csapadékvíz összegyűjtése és hasznosítása során figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy a létesítmények méretezésekor nem szabad a jelenlegi csapadékmennyiségekből kiindulni, figyelembe kell venni a jövőben várható mennyiségeket is.

A családi házak, kertek esetében megfelelő méretű ciszternák kialakítása javasolható. Az itt összegyűjtött csapadékvíz alkalmazható öntözésre, de akár szűrkevízként a háztartásban is, pl. WC-k öblítővizeként. Ezzel jelentősen csökkenthető a háztartás vízigénye. Amennyiben a tetőfelület és a kert aránya szükségessé teszi, a csapadékvíz szikkasztása is elfogadható, hiszen az így elhelyezett víz helyben, talajvízként hasznosul, és nem terheli a közcsonnát.

A telkeken belül keletkező csapadékvíz mellett gondoskodni kell a közterületen keletkező csapadékvizek összegyűjtéséről és elhelyezéséről is. Erre az út menti vízelvezető, szikkasztó árkok jelentenek megoldást. Az árkok, áttereszek folyamatos karbantartásáról, takarításáról az önkormányzat gondoskodik: ezt rendszeresen meg kell tenni!

A nyílt árkok a települési zöldterületek fontos részei: óvjuk, gondozzuk azokat. Nem hagyhatjuk csak az önkormányzatra a házuk előtti terület karbantartását: a növényzet visszanyírásával, a hulladék kitarításával nemcsak a csapadékvízvezetést segítjük, hanem előkertünket is meghosszabbítjuk. Az önkormányzatnak fel kell lépnie az esetleges illegális betemetések, feltöltések ellen is. Új árkok kialakításakor vagy a meglévő rendszerek kapacitáshiányakor figyelembe kell venni a jövőben várható magasabb terheléseket, és az új, vagy bővített rendszereket is már ezekhez az igényekhez kell méretezni. Ahol lehet, alkalmazzunk növényzettel fedett nyílt árkokat, ezek segítségével a víz szikkasztása mellett a helyi mikroklíma is kedvezően alakítható.

A települések védelméről is gondoskodni kell a környezetükben lehulló nagyobb vízmennyiségek ellen. A patakokon, időszakos vízfolyásokon, a települések „felett” záportározók kialakítására lehet szükség, amennyiben ezek a vízfolyások elöntéseket okoznak a településeken.

A méretezés ebben az esetben is lényeges szempont, figyelemmel arra, hogy ezeknek a létesítményeknek 20-30 év múlva is el kell látniuk feladatukat. Nagy gondossággal alakítsuk ki ezen létesítmények helyét, figyeljünk arra, hogy ezek tájképfomáló hatásúak (ez akár növényzet kialakításával oldható), ügyeljünk arra, hogy ne járjanak túlzott földmunkával.

Egyes településeken elterjedt az a gyakorlat, hogy a házakra hulló csapadékvizet ereszmagasságban a közterületen futó árokba vezetik. Ez esztétikai szempontból is kifogásolható, s az árkok idő előtti feltöltődéséhez is vezethet. Ebből a szempontból is előnyösebb, ha a csapadékvizet a telken belül hasznosítjuk. Ha a lejtésviszonyok vagy más adottságok miatt ez nehezen oldható meg, akkor viszont esztétikusabb megoldást javasolt kialakítani a csapadékvíz árokba vezetésére. Egy-egy járdaszakaszcsoport felújításakor az összes érintett ereszcsoport vizét egy-egy kisátmérőjű ereszcsoport segítségével át kell vezetni a járda alatt, az árokig. Ebben az esetben is gondoskodni kell a folyamatos karbantartásról, tekintve, hogy a vízszintes szakaszok jóval hajlamosabbak a dugulásra.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Kiépített vízvezető árok alkalmazása csak ott ajánlott, ahol a mélyebb fekvés vagy a kötöttebb talaj miatt a csapadékvíz helyi elszikkasztása nehezen megoldható. Településeink látványához elsősorban a növényzettel borított, rendben tartott **nyílt árkok** illenek.

A csapadékvíz minél nagyobb arányban **telken belül hasznosítsuk**.

Az útburkolatról és a járdáról összegyűlő csapadékvíz szikkasztásáról vagy elvezetéséről minden esetben gondoskodjunk. A nyílt árok rendszeres **karbantartást** igényel, erre kiemelt figyelmet kell fordítani. A felhasznált csapadékvíz ivóvízhasználatunkat csökkenti, ezáltal nemcsak a természeti erőforrásokkal, hanem vagyonunkkal is jobban gazdálkodunk.

Utcakép szempontjából nem előnyös, ha különböző szélességű és mélységű szikkasztó árkok váltakoznak a porták előtt, törekedjünk **egységes kialakításra**. Igyekezzünk, hogy az utcaképben a csapadékelvezető berendezések minél kisebb hangsúlyt kapjanak.

Javasolt őshonos vízigényes, illetve **pangóvizet is elviselő fajjal** beültetni az árokpartot.

Az árkokat átszelő gépkocsi **behajtók és hidak egységes kialakítása** hozzájárul az esztétikus településképhez.

A csapadékvíz-elvezető infrastruktúra elemeit ott **hangsúlyozzuk**, ahol zöldfelületi elem. Ahol kialakítása mesterséges, esetleg tájidegen képet mutat, ott minél jobban **fedjük el**.

KERTEK, ELŐKERTEK

A kertek és a zöldfelületek a természetet viszik közel az ember lakóhelyéhez. A természet változása is tetten érhető benne: minden évszakban más-más arcot mutat. A gondozott kert (előkert, hátsókert és a házunk előtti közterület) hozzájárul a rendezett településképhez. Öröm a lakónak és a közösségnek is. A szép kert rendezett, gondozott nyugalmat áraszt, színes, néhány meghatározó fa díszíti, kerti építményei is minőséget képviselnek. Kertünkben megjelenhetnek épített elemek (burkolt kerti utak, játszóeszközök, kutak), de a lehető legkevesebb mesterséges felületre törekedjünk.

Élvezzük kertünket, hiszen annak funkciója elsősorban a kikapcsolódás, pihenés. A telekhasználat tekintetében őrizzük meg, élésszük újra a falusi jelleg pozitív vonásait: az erős zöldfelületi beágyazottságot és a (háztáji) gazdálkodást. A kertek lombhullató fái az épület hűtésében és árnyékolásában is segítenek.

A kert szempontjából a legjobb, ha a délelőtti árnyék a legkevesbé értékes területre esik (előkertre és az oldalkertre), s a jól tájolt napos szobák ablakai előtt a kert nagy része egységben kibontakozik. A telekhatárra ültessük a magasabb növényeket, a gyeppel az alacsonyabb cserjéket és évelőket; az intenzívebb gondozást igénylő növények az épület közelében kapjanak helyet.

ELŐKERTEK

Az előkerteknek az utcakép formálásában is szerepük van. A gondozott előkert a ház díszé. A portánk előtti terület ápolásával, dísznövények vagy jellemző gyümölcsfák telepítésével, díszes kiültetésekkel harmonikus utcaképet teremthetünk. A kisméretű kerteket változatos kiültetéssel lehet feldobni, ebben segítenek a virágzó és a színes lombú cserjék, évelők, de az 1 méternél magasabb növényzet nem javasolt. Kerüljük az átláthatatlan falat képező örökzöldeket, ültessünk alacsonyabb lombhullató fákat, akár díszfákat, s lágyszárúakat.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Kövessük a régi falusi kertek asszimetriáját, kerüljük a hosszú egyenes vonalakat. tartsuk meg a gyümölcsfákat, szőlőket. Ösztönözzük a **hagyományos növényi kultúrák** termesztését. A hagyományos falusi kert növényei jól beilleszthetők a mai modernebb kert-használatba és gasztronómiai felhasználásba is.

Úgy tervezzük a kertet és telepítsük a növényeket, hogy az segítse az épület tájba illeszkedését. Az épület és a kert stílusa, hangulata legyen **harmóniában**. A kert építmények a főépülettel azonos építőanyagokból, vagy azzal harmonizálva készüljenek. Kerüljük az örökzöldek túlsúlyát: egyhangúvá és komorrá teszik a kertet, s mindig ugyanolyan képet mutatnak.

Óvjuk meg a meglévő fás szárú növényzetet, mely nagy kincs, kifejlődésükhöz több évre, évtizedre van szükség! A **változatos növényhasználat**al hozzájárulunk a biológiai sokszínűség fennmaradásához, s a kert minden évszakban más szépségét mutatja. Betegségeknek ellenálló növényfajtákat válasszunk, hogy permetezőszerekkel feleslegesen ne veszélyeztessük az élővilágot.

A természetes **anyaghasználat** (fa, kő alapanyagok) a burkolatokban és a kertészeti megoldásokban is előnyben részesítendő, az egységes burkolat harmonikussá teszi a kertet. Sokszor az egyszerűbb, olcsóbb a szebb.

Kertünkbe a településre jellemző, honos növényfajokat ültessünk – ezek hozzászoktak a helyi éghajlati viszonyokhoz, nem árasztyják el pollenjeikkel, nem terjednek el gyöktörzsükkel és nem uralják el a területet. A jól elhelyezett lombos fákkal csökkenthetjük a besugárzást, természetes árnyékolást adnak, helyet biztosítanak a madarak fészkelésére. Olyan kertet tervezzünk, amely **élővilágot vonz**.

Fordítsunk gondot a kertben lévő **melléképületeink látványvilágára**. Kerüljük a sokszor hulladékanyagból összetákolat, ipari jellegű bódékat. A nem kívánt látványt növényfuttatással vagy keskeny sövények telepítésével takarjuk.

Másként rendezzük be a kertet, ha állandóan a kerttel, a kert élővilágával együtt élünk (inkább hétről-hétre újdonságot jelentő növény összeállítás), s másként, ha csak időnként használjuk (minimális ápolási munkát kívánó megoldások - tömeghatást célzó, tartósan változatlan növénykiültetés). A gyepfelület ne legyen széttagolt, a nagyobb, egybefüggő terek kialakításával megkönnyítjük a **fenntartást**. Használjunk természetes hatást keltő fűmagkeveréket, ami kevesebb kaszálást, locsolást igényel.

Közösségi tereink számos olyan elemből épülnek fel, melyek életünket kényelmesebbé, kellemesebbé, településünket működő egészsé teszik. Ezek funkcióit sokféleképpen ki lehet alakítani, s változó világunk miatt is folyamatosan változtatnunk, fejleszteniük kell. Az új technológiák, az új előírások, az új igények mind-mind beavatkozásokat vonnak maguk után. Törekedjünk arra, hogy fejlesztéseink a településképi és tájképvédelem szempontjait alapul véve készüljenek.

Az infrastruktúraelemek gyakran zavaró településképi elemek, de néha a települések díszei, egységiséget hordozó, akár meghatározó arculati tényezők. A külterületeken lévő elemek a tájat szabdalják, a hagyományos tájképbe „beavatkoznak”. Mivel a jövőben számos infrastrukturális fejlesztés, de akár csak karbantartás-jellegű beavatkozás történik, fontos, hogy megfogalmazott közösségi alapelveinket, értékrendünket ezek tekintetében is érvényesíteni tudjuk.

A **közlekedési létesítmények** településképi szempontból a legmeghatározóbbak közé tartoznak. Egyrészt igen nagy területeket foglalnak el, másrészt funkciójukból adódóan az emberek szükségszerűen igénybe veszik a közlekedési felületeket, létesítményeket. A közlekedési infrastruktúra elemeinek kialakítása, forma- és színvilága jelentős részben jogszabályok által meghatározott, de vannak elemek, ahol az arculatformálásra lehetőség van. Ezért amennyire csak lehet, a közlekedési felületek és kiegészítő elemek stílusukban illeszkedjenek az épületek, a zöldfelületek és az utcabútorok arculatához. Az előírásokhoz alkalmazkodó, illetve korszerű anyagok használata sem zárja ki a településképhez illő megoldások alkalmazását, mind formakincsében, mind színében találhatunk megfelelőt.

A **hálózati infrastruktúra** elemei meghatározzák településeink képét: a mindent átszövő légkábelek, az oszlopok, az adótornyok, a víztornyok és más műtárgyak rontják településeink, tájegységünk képét, de az általuk nyújtott „szolgáltatások” szükségesek mai életszínvonalunk biztosításához. A rendelkezésre álló technológiai és költségkeretek mellett meg kell tenni mindent, hogy ezek vizuális súlya csökkenjen. Településeink számos olyan **egyéb infrastrukturális elemet** tartalmaznak (pl. sport, szabadidőeltöltés, temető stb.), mely jelentős teret foglal, vizuálisan is meghatározó, s a közösség tereként is funkcionál. Ezeket nemcsak önmagukban kell vonzóvá tennünk, hanem településképi szerepüket is érdemes kiemelni akár építészeti kialakításukkal, akár maguk és környezetük kihangsúlyozásával.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Az infrastruktúra a települések, a tájkép meghatározó elemei, általános előírások, szabványok érvényesek rájuk, de egyes elemeibe ötvözhetjük a tájegység építészeti jellegzetességeit. Az infrastruktúra létesítése mindig vonja maga után a táj- és kertépítészeti gondolkozást, **a környezettel való egység kialakítását.**

Az infrastruktúrafejlesztésnél a leghatékonyabb, legegyszerűbb megoldásokat válasszuk, s **kerüljük a túlzott művi beavatkozásokat.**

Fordítsunk nagy gondot infrastrukturális elemeink állapotára, külső képének **megfelelő fenntartására.**

Az infrastruktúra ne uralkodjon a településen, a tájképen, hanem **elemei simuljanak bele** abba, harmóniában a növényzettel.

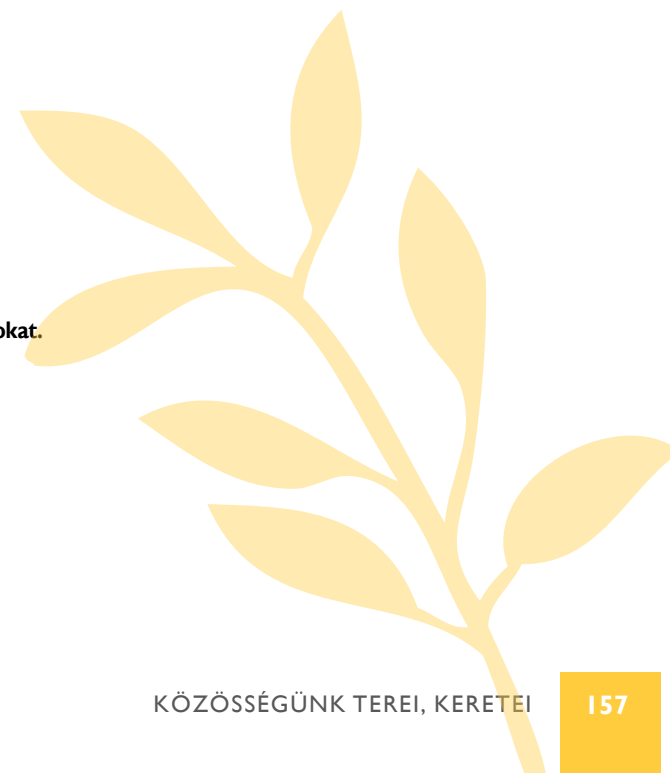
Alkalmazzunk **takaró, árnyékoló növényzetet**, karbantartott gyepterületeket az infrastrukturális elemek környezetében.

Ahol tudunk, **törekedjünk az egyediségre**, a táji jellemzők alkalmazására.

Az infrastrukturális elemek minél kisebb mértékben okozzanak **vizuális konfliktusokat.**

GYALOGOSOKNAK

A gyalogos közlekedés esetében a járdák, terek burkolatának kialakítása a leghangsúlyosabb elem, egyben a leghangosabban alakítható tényező is.

Az anyaghasználatnál fontos szempontnak kell lennie a karbantarthatóságnak, a tisztán tarthatóságnak és a biztonságnak, ezért az aszfalt mellett a nagyobb érdességű térkő, illesztett terméskő megoldások jöhetnek szóba.

A gyakran alkalmazott térkő szabadon variálhatósága sokszor túlzott díszítést eredményez. Alkalmazzuk az egyszerű forma- és színvilágot: a járdák esetében a rakás mintázatát nem javasolt megtörni díszítő elemekkel. A települések reprezentatívabb terein is legfeljebb kétféle színt, és egyféle mintázatot használjunk. A színezés legyen visszafogott, használjunk pasztell árnyalatokat, illetve az épületek vagy kerítések lábazatával harmonizáló, középszürkénél sötétebb szürke, feketés színezést.

Az utcakép – szó szerinti és átvitt értelmű – alapját a burkolatok jelentik, ezért egymással összhangban lévő, szín- és formavilágában illeszkedő megoldásokat válasszunk!

Fordítsunk figyelmet a pihenőhelyek kialakítására. Akár egy pad, egy fedett esőbeálló fontos szerepet tölthet be abban, hogy használjuk a köztereket, népesítsük be. Ha menetközben van lehetőség a megpihenésre, akkor a nehezebben mozgók, az idősebbek is nagyobb távolságokat tudnak megtenni, s szívesebben indulnak el gyalog. Mindezek a szempontok érvényesíthetők a kirándulók, s a tájegység életében egyre nagyobb szerepet játszó zárándokok szükségleteire való odafigyeléssel. A látványosságoknál, találkozóhelyeknél, útelágazásoknál nemcsak a tájékoztatás, az irányjelzés, hanem az elmerengés infrastruktúrája is kialakítható: padokkal, asztalokkal megállíthatjuk a vándort, mely egyben a vendéglátás, a vendégszeretet megnyilatkozása is.

A gyalogosok, kirándulók számára kialakított tájékoztató táblák, festések gyakran szabványok mentén készülnek, ezek nem módosíthatók, de az ettől eltérő irányjelzéseket igyekezzünk a tájegységen belül minél egységesebben és igényesebben kialakítani, különösen a külterületeken.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

A **járdák melletti zöldsávok** hagyományosan a települések arculatának fontos elemei. Alakítsunk ki **virágágyásokat** a járdák mellett, lehetőleg a hagyományos, kertekben is elterjedt fajtákkal ültetve.

A járdákat egyszerű, **mintázatot és eltérő színezést nem alkalmazó** módon építsük ki. A térkőből rakott mintákat, kétféle színezést a reprezentatív helyeken alkalmazzuk.

A járdák fenntarthatóságát jelentősen segíti a **szegély** alkalmazása, amely megakadályozza a járda szélének letöredezését, illetve a befüvesedést is.

Az egy útvonalon vagy településrészen fekvő **járdák** anyagukban, színezésükben **ne térjenek el egymástól**, ezzel is egységes utcaképet kialakítva.

A **padok, asztalok, esőbeállók** anyagául válasszunk időjárásálló, kezelt fát, amely megfelelően illeszkedik a természetes közegbe. Fordítsunk figyelmet a megfelelő árnyékolás kialakítására.

A **padok, gyalogos irányjelző táblák formavilágának letisztultsága** segít abban, hogy az idő múlásával ne veszítsenek frissességükből, továbbra is ékei legyenek a településeknek.

A **kocsibeállók burkolatának anyaga, színe** egyezzen meg a járda anyagával, színével.

KERÉKPÁROSOKNAK

A kerékpáros közlekedés esetében fontos, hogy a legjobb láthatóságot biztosítsuk a kerékpárosok és a többi közlekedő között. Ezért ahol nem szükséges, ne alakítsunk ki az úttesttől elkülönülő kerékpárutat, mert ez a zöldfelületek rovására megy, illetve a kereszteződéseknel a fák, bokrok eltakarják a kerékpárosokat. Külterületen viszont javasolt árnyékoló és szélvédő növényzet telepítése (vagy meghagyása) a kerékpárút mellett. Figyelemmel kell lenni a gyökérzet burkolatfelynyomó hatására; valamint a lombzat formájára, hogy a levelek és termések ne a kerékpárútra hulljanak.

A kerékpáros útirányjelző táblák forma- és színvilága is meghatározott, de ezt össze lehet kapcsolni a térségi gyalogutak irányjelzésével, és akár közös faoszlopokon elhelyezni. A faoszlopok díszíthetők is, utalva közlekedési jellegükre.

A kerékpáros közlekedésnél meghatározó tényező a tárolás, ezért alakítsunk ki közterületi kerékpártárolókat, ezzel is igyekezve visszaadni tereinket a gyalogosoknak, kerékpárosoknak. A tárolók anyaga, színezése, formavilága az utcabútorokhoz illően kerüljön kiválasztásra, ugyanakkor a praktikus szempontok is figyelembe veendőek. A tároló legyen tartós, formája tegye lehetővé, hogy ne a kereket, hanem a vázat lehessen hozzákötni.

A tömegközlekedési csomópontokban, a nagyobb kerékpáros forgalmat vonzó helyeknél fedett kerékpártárolók kialakítása növelheti a kerékpárhasználat arányát. Fordítsunk figyelmet ezek praktikus és esztétikus kialakítására. A kerékpárutak térvilágításánál igyekezzünk a megújuló energiákat alkalmazni, s korszerű, a tájképet kinézetükkel és a bevilágított terület kiterjedésével minél kevésbé zavaró kandelábereket kihelyezni. Erre jó példa a Dunapatajt a Szelidi-tóval összekötő kerékpárút napelemtől táplált közvilágítása.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Az **útirányjelző táblák oszlopain** alkalmazhatunk visszafogott díszítést (pl. a kalocsai tulipánt) akár csúcsdíszként, akár az oszlop több részén (pl. faoszlopon faragványként).

A kerékpárok közterületi tárolására szolgáló támaszok közül a lehető legegyszerűbb, díszítéstől mentes, fordított „U” alakú a legpraktikusabb. Ezek nem sértik meg a kerékpárt és a kerékpárost, ugyanakkor biztonságos rögzítést tesznek lehetővé.

A kerékpárutak fenntarthatóságát leginkább azok **burkolata** határozza meg. A legkönnyebben karbantartható és legtartósabb burkolat az aszfalt, ami egyben a döccenőmentes kerékpározást is biztosítja.

A **kerékpártárolók** (támaszok, tárolók teteje) formavilága, anyaghasználata, színezése harmonizáljon a többi utcabútoréval.

Kerékpárutak mellé telepítendő **növényzet** ne zavarja a kerékpárosok láthatóságát. A talajszinttől számított 50-200 cm közötti magasságban elhelyezkedő lombzat nem elfogadható a kereszteződések környezetében.

A kerékpártárolók kialakításánál fontos szempont a **tartósság**. Ezért időjárásálló anyagokat és festést, illetve a lehető legkevesebb kiálló díszítést kell alkalmazni, hogy normál használat esetén ne használódjon el az infrastruktúra.

Műemléki vagy **településképileg értékes környezetben** a kerékpáros létesítmények burkolatának fajtája, színe alkalmazkodjon a kialakult utcaképhez. Ilyen területeken a nagyméretű kövekből álló, érdesített felületű, de döccenőmentesen illesztett burkolat ajánlott.

AUTÓSOKNAK

A közúti infrastruktúra fejlesztését műszaki előírások, szabványok határozzák meg, az utakat, csomópontokat, jelző- és tájékoztató rendszereket azok szerint kell kialakítani. Ugyanakkor vannak olyan területek, amelyek esetén a település- és tájképi szempontokat kisebb közösségi szinten is jobban lehet érvényesíteni: ez elsősorban a járművek tárolásával, elhelyezésével kapcsolatos elvekben és megoldásokban jelenik meg. Településeinken napról-napra több jármű van, amelyek tárolása egyre kevésbé oldható meg telken belül, ill. zárt garázsokban. Növekszik a közterületi parkolás, melyet fontos lenne rendezett körülmények megoldani, védve ezáltal az utak menti zöldfelületeket.

A telken belüli gépkocsitárolás is gyakran szabad téren történik, de a félig nyitott tárolók, beállók is terjednek. Ezek kialakításakor az anyag- és színhasználatban igyekezzünk az utcaképhez illő, jellemzően magastetős, féltetős megoldásokat kialakítani, minél tartósabb anyagokból. Mivel ezek a tárolók gyakran az előkertben kapnak helyet, így az utcaképet is formáljuk kialakításukkal. Növényekkel barátságosabbá tehetjük ezeket. A telken belüli garázsok kialakítása gyakran az utcahatár mentén történik, s a garázs a homlokzat része lesz. A korszerű technológiák, nyílászárók színhasználata során legyünk visszafogottak, ne emeljük ki a házunk külső képének ezt a részét.

A nagyobb településeken előforduló telken kívüli garázsok, garázssorok meglévő adottságok, ezek felújítására, karbantartására mind a tulajdonosok, mind az önkormányzatok fordítsanak figyelmet, mivel ezek a településképet is – sokszor negatívan – formálják. Az idegenforgalom fejlesztése is növekvő járműforgalommal jár, különösen a turistavonzó területeken fordítsunk gondot a megfelelő számú parkolóhely kialakítására. A gépjárműközlekedés esetén a parkolók elhelyezése, burkolata kevésbé kötött. A parkolók helyének kijelölésénél a zöldfelületek csökkentését kell minimalizálni, illetve árnyékoló fák közelébe érdemes telepíteni, ezért a több, kisebb parkoló kialakítása javasolt. A burkolat színe, anyaga illeszkedjen a környezetéhez, de fontos a fenntarthatóság és tisztán tarthatóság is, ezért a szürkés vagy földszínű térkő javasolható.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Az önálló garázsok esetében a lakóházzal megegyező kialakítású **tető** alkalmazása ajánlott. Ezen belül is a magastetős, 30-45 fokos hajlásszögű, cseréptető fedés javasolt.

A közterületen kialakított **parkolók burkolatmintája** a járdákéhoz hasonlóan egyszerű legyen. Kerüljük az autóvezetők figyelmét elterelő, mozgalmas mintázatot és élénk színeket!

A parkolók fenntartásában nagy szerepet kap a **szegély**, amely megakadályozza a burkolatszél letöredezését, illetve a szomszédos növényzet károsodását.

Nem előnyös a burkolt felületek túlzott növelése, ugyanakkor a növekvő autóállomány megkívánja a parkolási helyzet rendezését. Amennyire lehetséges, a parkolók kialakításánál törekedjünk a “legzöldebb” megoldásokra.

A parkolók használhatóságát nagyban javítja a megfelelő **árnyékolás**. Ezt a legkörnyezetbarátabb módon úgy érhetjük el, ha a parkolók – lehetőség szerint déli – oldala mentén lombos fákat ültetünk.

A garázsok nyílászárói méretüknél fogva meghatározók lehetnek a lakóházak vagy garázsépületek homlokzatának kialakításában. Ügyeljünk arra, hogy a garázskapu formája, anyaga, színe, esetlegesen mintája illeszkedjen a ház többi nyílászárójához, így időtálló együtttestet kapunk.

A **parkolók burkolata** általában nagy felületeket fed le, ezért különösen fontos, hogy a burkolat színe illeszkedjen a környező felületekéhez.

Vizeink használata során a közlekedési szempontok, a megközelíthetőség, a vízi járművek tárolása, a kikötők és környezetük kialakítása egyre fontosabb szempont. A Duna, mint közlekedési folyosó megfelelő használata a tájegység számára egy kiemelkedő, ma még nem kellően kiaknázott potenciál. A víz és a szárazföldi útvonalak találkozási pontjain olyan kikötők jöttek létre, melyek a kompközlekedés visszaesésével mára veszítettek súlyukból, de továbbra is kiemelkedő fejlesztési helyszínek. Akár gazdasági-logisztikai, akár szabadidőeltöltési szerepük hangsúlyosabb, ezek a területek nagy szerepet tölthetnek be a tájegység és a Duna kapcsolatrendszerének kiaknázásában. A dunai kikötőknek még ma is van szerepe a szállításban, de egyre inkább előtérbe kerülnek a szabadidőeltöltés, sportolás tekintetében, hiszen ezek azok a pontok, ahol a Duna a legegyszerűbben megközelíthető.

A kikötők környezete fejlesztésre vár. Ugyan vannak ma is színvonalas vendéglátó-, sport és rekreációs helyek, de ezek attraktivitásának növelése, az igénybe vehető szolgáltatások körének kiterjesztése, s az ehhez szükséges létesítmények kialakítása hozhat jelentősebb fejlődést. A fejlesztések során a környezetre érzékeny, fenntartható megoldásokban kell gondolkodni.

A Dunán és más vízfelületek kapcsán is kardinális kérdés a járművek használata és tárolása. Ennek szabályrendszerét, infrastruktúráját úgy kell kialakítani, hogy ne legyen zavaró sem a környékeliek életére, sem az élővilágra. A tájegységben rengeteg vízfelület alkalmas csónakázásra, vannak fejlesztési tervek is (pl. Dusnokon csónakkikötőt terveznek a Vajason). Használjuk vízfelületeinket rekreációra, a szabadidő hasznos és egészséges eltöltésére. Át kell gondolni a fürdési lehetőségek kialakításának lehetőségeit is, s az ahhoz szükséges infrastruktúra-igényeket. Ma a Szelidi-tó és a Duna a tájegység szimbólumai, fontos vonzerők, miért ne tegyük ezeket a jövőbeni fejlődésünk meghatározó részeivé úgy, hogy legfontosabb értékeit, a természetközelséget, a nyugalmat és a zöldterületeket megőrizve élhetőbb, esztétikusabb kulcshelyeket létesítsünk.

26.

27.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Őseink a vizet tekintették a tájegység legfontosabb értékének, azzal együtt éltek, annak erőforrásait használták. Ez az utóbbi évtizedekben valamelyest háttérbe szorult. Ha a gazdálkodási hagyományokat nem is tudjuk úgy megőrizni, hogy a jövőbeli fejlődést megalapozzák, a vizek, vízpartok más funkciókkal való megtöltése a tájegység gazdasági teljesítményéhez is hozzá tud járulni.

A tájegység és a vízpartok életébe a **lehető legkisebb mértékű beavatkozást** tegyük.

A vízpartok, a vízmenti területek környezet- és természetvédelme nemcsak az értékes természeti környezet miatt fontos, hanem **a csend, a nyugalom, a jó levegő is igazi vonzerő**, ezt igyekezzünk megőrizni a funkciók megfelelő szétosztásával.

Vizeink, vízpartjaink általában védett, védendő természeti területek, **alacsony szintű beépítéssel** jellemezhetők. Ez illik a tájhoz, ezen ne változtassunk, az új funkciók, létesítmények kialakításánál ezt vegyük figyelembe.

A technológiai igényeken túl igyekezzünk az anyag- és színhasználat során a **természetbe legjobban illő megoldásokat** alkalmazni.

A kikötők területén létrehozandó építményeink, épületeink jó minőségben, tartós anyagból, vonzó építészeti kialakítással készüljenek, hiszen megjelenésük az ideérkezők tájegységről alkotott első benyomásait befolyásolja, ill. az itt töltött idő tartósságát és gyakoriságát a kellemes látványvilág erősítheti.

A vízpartokon a természetközelséget **növények telepítésével és karbantartásával** is hangsúlyozzuk, e területek esztétikai élményét a gondozott gyep-területek, az igényes fasorok, a természetes vízparti erdőborítás adják.

MOZGÁSUKBAN, LÁTÁSUKBAN KORLÁTOZOTTAKNAK

A mozgásukban valamilyen módon korlátozott emberek köre igen széles, ideiglenes jelleggel (pl. sérüléseknek köszönhetően) szinte valamennyien átesünk olyan időszakon, amikor mozgásunkban korlátozva vagyunk. Fontos észben tartanunk, hogy a kerekesszékeseken kívül igen sokan számítanak mozgásukban korlátozottaknak, például a bottal, mankóval, vagy anélkül, de nehezen járók, és a babakocsisok is. Ezen kívül a vakok vagy gyengén látók közlekedését is biztosítani kell a közterületeken.

A mozgáskorlátozottak, látássérültek közlekedésének lehetővé tételére, segítésére már vannak előírások, szabványok, ezeket azonban nem mindig, vagy nem következetesen alkalmazzák. Így például kevésbé jellemző a háztól-házig, sőt szobától szobáig való gondolkodás, az egyes beruházások keretében végrehajtott akadálymentesítési beavatkozásoknak „össze kell érniük”. Az akadálymentesítés során egységes koncepciók mentén történő tervezés és kivitelezés kell, amely nem csak az objektumok, épületek, hanem az utcák, illetve az egész település szintjén átgondolja az útvonalakat, pihenőhelyeket.

Az akadálymentesítés településképi szempontból is sokszor meghatározó infrastruktúrát hoz létre, amelyek között néha „elrettentő” megoldásokat is találhatunk. A cél az, hogy az akadálymentesítés során a település, tájegység arculatához illeszkedő létesítmények jöjjenek létre.

A tájegységben a kis szintkülönbségek miatt az akadálymentesség biztosítása alapvetően két területen merül fel: az épületekbe való ki- és bejutásnál, illetve a járdáknál. Egyes esetekben ehhez speciális infrastruktúrákat (pl. megfelelő parkolók, rámpák) is ki kell alakítani. A mozgás- és látássérültek esetében is fontos, hogy az útvonalukba eső akadályokat el kell távolítani, és megfelelő szélességet kell biztosítani a közlekedésükhöz. A mozgásukban korlátozottak számára a közlekedési felületek szintkülönbségeinek legyőzése és a csúszásmentesség a legfontosabb szempont. A látásukban korlátozottak számára pedig a felületekbe épített tapintható jelek, illetve a kontrasztos színezetű felületek segítenek a legtöbbet.

A valamilyen korláttal élők körében is egyre népszerűbb a turizmus, így számukra a táji értékek megközelítését is lehetővé kell tenni. A terület sík jellege lehetőséget kínál arra is, hogy a tájegységben akár célzott turisztikai szolgáltatásokat nyújtván a mozgáskorlátozottak számára önálló idegenforgalmi kínálatot alakítsunk ki.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Az akadálymentességet szolgáló infrastruktúrák egy része (pl. a rámpák) értelemszerűen nem részei az építészeti hagyományoknak. Amennyiben műszaki okok miatt arculatba nem illeszkedő elemeket kell alkalmaznunk, úgy megfelelő eszközökkel (pl. virágládákkal) elrejtethetjük azokat.

Igyekezünk a lehető legegyszerűbben elhelyezni az utcabútorokat, és a kialakított rendszert következetesen végigvinni az egyes útvonalakon. Így a látásukban akadályozottak tudják, hol számíthatnak akadályra vagy éppen pihenőhelyre.

A lépcsők, rámpák melletti korlátok anyagául időjárásálló, könnyen javítható, ugyanakkor csúszásmentes markolatot választunk.

A járdába épített, tapintható (ún. taktilis) jelzések kialakításánál törekedni kell arra, hogy a környezetbe illő anyagból, a tájegységre jellemző módon alakítsák ki.

A babakocsik, kerekesszékek és nehezen járók védelmében a járdák melletti zöldfelületeken csak olyan növényeket ültessünk, melyek nem hullajtanak a kereket kilyukasztó, illetve csúszást okozó termést, levelet.

A lépcsők, rámpák és lejtősebb térszíneken lévő járdák kialakításakor ügyeljünk arra, hogy csúszásmentes, megfelelően érdesített burkolatot alkalmazzunk, amelyek takarítása is könnyű. Így a téli időszakban is biztonságban közlekedhetnek a mozgásukban korlátozottak.

A közintézmények, forgalmasabb helyek (üzletek, közösségi közlekedési megállóhelyek stb.) lépcsőit jól láthatóan kontrasztos színezéssel alakítsuk ki, hogy a látásukban korlátozottak könnyebben észrevegyék a lépcsőfokokat.

A sport a szabadidőeltöltés egyre meghatározóbb formája: még a kisebb településeken is egyre gyakrabban látni kocogókat, kerékpárosokat vagy labdajátékokat űzőket. Gyermkeink a játszótereken, parkokban, közterületeinken töltik szabadidejük jelentős részét. Az egészségesebb társadalom érdekében az idősebbeket, a felnőtteket is rá kellene bírni a gyakoribb mozgásra. Településeinken a sportpályák, sporttermek, játszóterek folyamatosan megújulnak, újak létesülnek, s ezek rányomják bélyegét a települések, közösségi tereink képére is.

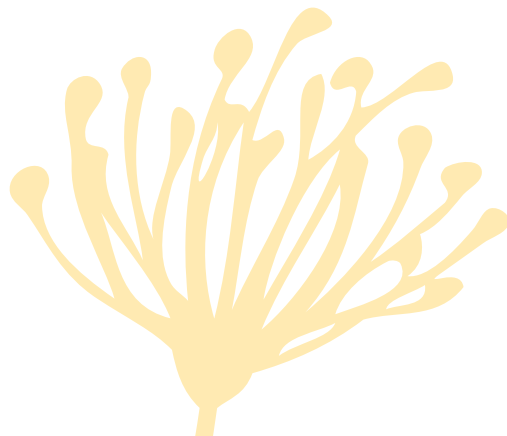
Hazai településeink kimagasló értékei a gyerekeknek kialakított **játszóterek** – őrizzük, védjük ezeket. Gyermkeinket vigyük a helyi közösségbe, hiszen helyi kötődését, identitásának alakítását már itt el lehet kezdeni. Településeinken még számos, évtizedekkel ezelőtt kialakított és felszerelt játszótér van, de sok megújult, korszerű és biztonságos játékkal felszerelt is. Fordítsunk gondot az árnyékolásra, a takaríthatóságra, karbantarthatóságra, a felnőttek találkozóhelyeinek kialakítására, az ivóvízhez való hozzájutás lehetőségére.

A településen élők mozgását, egyéni sporttevékenységét segítik az egyre több helyen kialakított ún. **kültéri fitnessparkok**. Testnevelésünket önállóan is végezhetjük e közösségi gyakorlóeszközökkel. Nemcsak a testünket edzhetjük itt, hanem találkozóhely is lehet fiatalabbaknak, idősebbeknek. Ilyen terek tőlünk nyugatabbra és keletebbre is gyakoriak, s hozzájárulnak ahhoz, hogy az emberek egészségüket megőrizzék, ellenállóképességüket javítsák.

Sportcsarnokok, tornatermek, tanuszodák, különböző sportpályák (focipálya, tenispálya, futópálya, többfunkciós iskolaudvarok, extrém sportpályák stb.) ma is vannak a tájegységben, s ezek a jövőben is épülnek, szépülnek, fejlődnek, számuk várhatóan nőni fog. Fontos figyelni arra, hogy ezek fejlesztése hogyan illik a településképbbe. Soha ne zavarjuk ezekkel a tájképet, a táji értékeket, de beilleszthetjük, elrejtethetjük őket táji környezetünkbe.

A sportcélú épületek, terek gyakran építészeti megoldásaikban is emblemikusak, ahol a kortárs építészet innovatív megoldásai is nagyobb teret kapnak, de nagyon nem mindegy, hogyan illeszkednek a települési környezetbe. Ugyanakkor a sport, az egészség szorosan összekapcsolódik a „zölddel”: a zöldterületek rendezése nem lehet másodlagos. Akár használoként, akár kísérőként, szurkolóként jutunk el ezekre a helyekre, jellemzően tömeget képzünk, mely akár vendéglátóhelyek számára is ígéretes piac. Ezek egyrészt közösségi terek, másrészt kialakításuk, bútorzatuk az utcakép szempontjából is meghatározó.

A tájegységben a lótenyésztésnek, lovaglásnak vannak hagyományai, de sohasem volt meghatározó. Ugyanakkor egyre többen kezdenek foglalkozni idegenforgalmi és életmódfejlesztési szempontból a lótarással ill. lovas turizmussal. Várható, hogy ez a jövőben is egy dinamikus fejlődési terület lesz, így érdemes felkészülni a fejlesztések „befogadására”. A lovas turizmus épületekben, nyomvonalakban, programokban is gondolkodik. Érdemes ezt tájegységi szinten, egységesen kialakítani, akár a nyomvonalak kijelölésével, kitéblázásával, akár az építmények vonzó megjelenésével, a szereplők térségi összefogásával.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Közösségünk fejlesztése megkívánja, hogy kialakítsuk, fejlesszük, korszerűsítsük azokat a helyeket, ahol az emberek együtt töltik idejüket, erősítve ezzel az egymás közötti kapcsolatokat is. Mai világunkban egyre többek számára a **mozgás élménye** fontos, ennek hagyományos és megújuló terei lehetnek településeink találkozóhelyei.

Utcabútorokkal, növénytelepítéssel tegyük vonzóvá és találkozóhelyé tereinket.

Sport- és játszótereink intenzív használata megkívánja, hogy a kialakításnál kiemelt figyelmet fordítsunk a létesítmények **takaríthatóságára, karbantarthatóságára**.

A szabadidőeltöltés, a sporttevékenység, a szabadidő elfoglaltságok hagyományosan a zöldterületekhez kapcsolódnak. Létesítményeinket helyezzük a **növényzettel harmóniába**, formaviláguk, anyaghasználatuk során a települési hagyományokhoz, **utcaképhez** illeszkedjünk.

A kültéri játszó- és sportterek esetében fordítsunk figyelmet az **árnyékolásra, az ivóvízhez jutás kialakítására**.

A sport infrastruktúra lehet a település díszé, építészeti és tájépítészeti megoldásaiban innovatív, formabontó, de ne legyen önálló sziget, **illeszkedjen a települési környezethez**, legalább a szomszédos közterületek megfelelő átmenetének biztosításával.

A gondozott, **ápoltság** **gyepfelületek**, a kevésbé harsány, de nem szükségszerűen **visszafogott színvilág** az eszközöknél, kiegészítő létesítményeknél vonzó karaktert adhat sport- és játszótereink számára.

Életmódunk is hozzájárul ahhoz, hogy rengeteg mindennel terheljük környezetünket: háztartási, mezőgazdasági és egyéb zöldhulladékkal, építési törmelékkel, szennyvízzel. Ezeket ráadásul sokan nem a közösség által is elfogadott gyűjtési, ártalmatlanítási megoldásokkal kezelik, hanem illegális lerakás mellett döntenek, mellyel elszennyezik tájunkat, talajainkat, vizeinket.

Az illegális hulladéklerakás – a környezeti problémákon túl – súlyosan károsítja településeink, tájegységünk arculatát. Fel kell számolni ezeket a helyeket, s technikai, szemléletformálási és adminisztratív-jogi eszközökkel meg kell akadályozni környezetünk elszennyezését.

A kommunális hulladék lerakását az elmúlt években korszerű lerakók kialakításával megoldották, a korábbi lerakók rekultivációja is megtörtént, ill. a közeljövőben megvalósul. A hulladék lerakása nem a tájegységen belül történik, de a hulladékudvarok, átrakó állomások, hulladékgyűjtő-szigetek jelenléte a települések képét is formálja. Egyrészt figyelemfelkeltő és szemléletformáló hatásuk miatt is arculati elemek, másrészt környezetük rendben tartása nem könnyű településüzemeltetési feladat, s könnyen negatívan hathat a településképre.

Településeinken egyre nagyobb feladat a **zöldhulladék kezelése**, elhelyezése. Mivel az életkörülmények jelentősen megváltoztak, a lakóházak környezetében is a kert funkció került előtérbe, a háztáji gazdálkodás visszaszorul. Szintén egyre fontosabb szerepet kap a települések zöldfelületeinek karbantartása, s egyre nagyobb az igény a parkosításra is. A zöldfelületek karbantartása, rendszeres kaszálása esztétikai szempontból is fontos, de az invazív, allergén növények elleni védekezés szempontjából is. Ennek megfelelően egyre nagyobb mennyiségű zöldhulladék keletkezik. A zöldhulladék mezőgazdasághoz kapcsolódó hagyományos felhasználási módjai megszűntek, ezért egyre gyakoribb az illegális lerakás s az égetés. Ez utóbbi jelentős környezetvédelmi problémát okoz a településeken. A zöldhulladék ugyanakkor – megfelelő

komposztálással – hasznos anyaggá válhat, ami akár a házi, akár a települési zöldfelületek gondozása során hasznosítható, adott esetben kiváltva a műtrágya használatot. Ennek érdekében indokolt komposztáló kialakítása. Egyrészt a magánkertekben, másrészt pedig települési szinten, ahol a lakosság is lerakhatja a nagy mennyiségben keletkezett zöldhulladékot. Fontos, hogy ne csak a komposztáló épüljenek meg, de a komposztáláshoz szükséges ismeretek is rendelkezésre álljanak.

A szennyvízkezelés és a csatornázási program jellemzően megvalósult Magyarországon. Gyakran még az időszakosan lakott üdülőterületeket és a ritkábban lakott településrészeket is ellátták csatornahálózattal, ami üzemeltetési gondot is jelent. Ugyanakkor több olyan külterületi ingatlan van, amelyek jelenleg nem rendelkeznek csatornahálózattal, de hasznosításuk miatt jelentős mennyiségű szennyvíz keletkezik rajtuk. Ilyenek lehetnek pl. az üdülőként használt prэшázak, turistaházak, vadászházak. Ezekben a területeken meg kell valósítani a szennyvízkezelés környezetbarát megoldásait, amire alkalmasak lehetnek az egyedi házi szennyvíz elhelyezési kislétesítmények. A szennyvíztisztítók, átemelők általában a települések peremén találhatóak (Fajszy, Hajós, Harta és Kalocsa településeken van szennyvíztisztító). Fásítással ezek megfelelő takarását meg kell oldani.

Télen – különösen kedvezőtlen légköri viszonyok mellett – előfordul, hogy kellemetlen szagú füstfelhő lepi be településeinket. A szilárd tüzelés újbóli terjedése nem kívánatos, különösen ne égezzünk hulladékot.

Ez ellen fel kell lépni településeinken, hiszen amellett, hogy a településről kialakított képet rontja, az egészségre is súlyosan ártalmas.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

A megtermelt **hulladékunk minél nagyobb részét hasznosítsuk** háztartásunkban, településünkön, minél kevésbé okozunk zavart környezetünkben ezek lerakásával, ártalmatlanításával.

A műtárgyaknál a **minél egyszerűbb**, minél kisebb objektumok kialakítására, minél kevesebb földmunkára törekedjünk.

A hulladékgyűjtő szigetek környékének tisztántartása, a zöldfelületek karbantartása kiemelten fontos, ezzel is oldva a településképet zavaró hatást.

Műtárgyaink tájbaillesztésére fordítsunk kiemelt hangsúlyt.

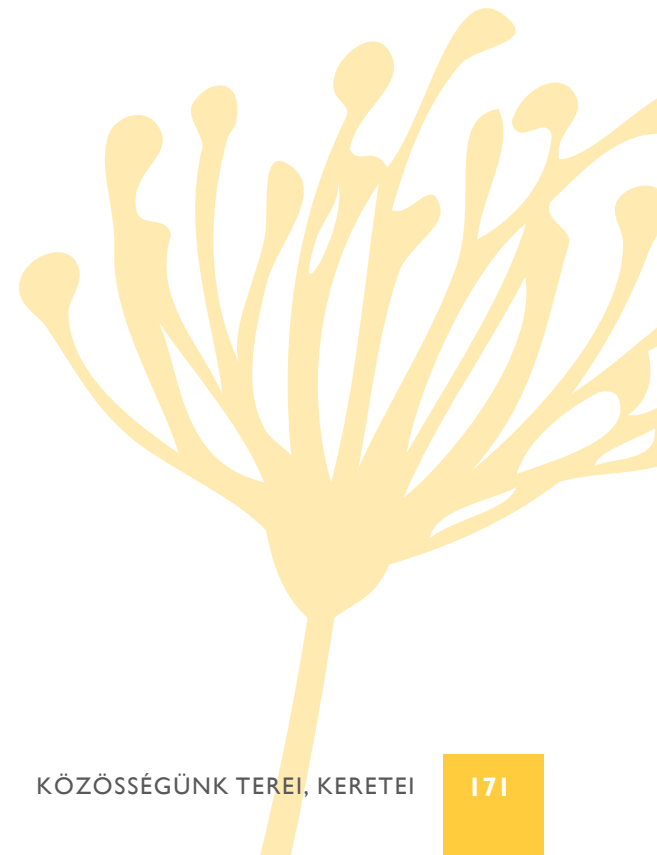
A zöldhulladék **újrahasznosítható** tápanyag, ha levisszük földjeinkről, azzal rontjuk a talaj minőségét. Ne tegyük!

Környezetünk a legfontosabb érték, ennek védelméről gondoskodnunk kell, s **példát kell mutatnunk** szomszédainknak, gyermekeinknek.

A környezetvédelmi infrastruktúra létesítményeinek kialakításakor fordítsunk figyelmet arra, hogy ha nem is szép, de legalább **nem zavaró építményeket, műtárgyakat** létesítsünk.

VEZETÉKEK, OSZLOPOK, TORNYPY

A hírközlési létesítmények és más vonalas, hálózatos infrastrukturális elemek, mint pl. a légvezetékek vagy bázisállomások jellegzetes elemei egy-egy tájnak, így jelentősen befolyásolják annak arculatát. Ezen infrastrukturális elemek szolgáltatásaira, mint a nagysebességű internetre, mobiltelefon-hálózatra, vagy akár villamosenergia ellátásra folyamatos és növekvő lakossági igény jelentkezik, ami szükségessé teszi fejlesztésüket. Ugyanakkor vélt vagy valós egészségügyi hatásai, látképet romboló megjelenésük miatt folyamatos tiltakozás is tapasztalható, ezért fontos, hogy telepítésük esztétikai és egészségügyi szempontból szabályozott legyen. Az egészségügyi szempontokat, biztonságos működtetésük feltételeit országos szintű szabványok és előírások szabályozzák, ugyanakkor az esztétikus, tájba illő megjelenésük a települések és tájegységek számára kiemelkedő fontossággal bír.

A légkábelek településeink képét jelentősen rontják. Fontos feladat lenne, hogy legalább a hagyományos településmag területén ill. az új lakóterületeken az elektromos és hírközlési hálózatok földkábeles kialakításuk legyenek. Törekedjünk a meglévő vezetékek föld alá helyezésére. Ennek kialakítása jelentős forrásokat igényel, első lépésben legalább azt kellene elérni, hogy ne legyenek az utcákban oszloperdők, s a különböző vezetékeket azonos oszlopokon vezessék. A trafóállomásokat lehetőség szerint trafóházban, vagy épülettel egybefoglalva helyezzük el, a homlokzati kialakítást, az ajtót és a szellőzőrácsot szolid színűvel fedjük, s a közvetlen környezetet takaró növényzettel parkosítsuk. A hírközlési létesítményeket, adótornyokat úgy helyezzük el, hogy tájképromboló hatásuk minél kisebb legyen. Ahol más előírás nem tiltja, lehetőség szerint használjuk a meglévő építményeket (pl. templomtorny) az átjátszóállomások telepítésére.

A tájegységhez jobban illene, ha a hírközlési oszlopok anyaghasználatában a fa kerülne előtérbe. Ennek már vannak úttörő példái Magyarországon, sőt, már külföldön is használják a magyar innovációt.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

Az utcafásítás során csökkenteni kell a légyzetékek miatti csonkolást, megfelelő őshonos fajok telepítésével és a **kétoldali oszlopsorok megszüntetésével**. Így állítható helyre a hagyományokhoz illő utcakép.

Közös létesítmények, vezetékek alkalmazásával csökkentjük az oszlopok, tornyok, vezetékek számát.

A szomszédos és érintett **növényzet megfelelő gyakoriságú és minőségű karbantartása** nem mellőzhető.

A települési és táji környezet zavarását csökkenteni kell, a hálózati infrastruktúrák **elrejtendő részeit föld alá kell helyezni**.

Amennyire lehet, igyekezzünk **növényzettel elfedni** az infrastrukturális elemeket.

A település- és tájképet zavaró **létesítmények takarása** a szolgáltatási színvonal fenntartásának biztosításával együtt kell, hogy megvalósuljon.

A tájkép, az utcakép fontos érték, azt a lehető legkisebb mértékben, a **lehető legkevésbé feltűnően zavarjuk meg** az infrastrukturális beavatkozásokkal.

VÍZKORMÁNYZÁS, ZSILIFEK

A tájegység életében s látképében igen fontos szerepet töltenek be a mezőgazdasági termeléshez s az öntözéshez, vízkormányzáshoz kapcsolódó infrastruktúrák: szivattyúk, kútfejek, gépészeti berendezések, mobil locsolórendszerek, s természetesen maguk az öntözőcsatornák. Ezek megfelelő tájbaillesztésére is figyelmet kell fordítani!

33.

34.

35.

36.

TEMETŐK

A halál az élet vége, az élet része, így a temetők is településeink szerves részei évezredek óta. Alakítsunk ki méltó helyet a halottainktól való búcsúzásra. Helyezzünk nagy hangsúlyt a zöldfelületek kialakítására, rendezésére, a sírok gondozására.

A temetőhöz vezető út kialakításánál a szűk fasorok segítik gondolatainkat rendezni, s nemcsak temetéseken, hanem a mindennapi temetőlátogatás során is jobban átvezetnek a nyüzsgő településről a csendbe.

A temetőkapu, a ravatalozó kialakításánál, felújításánál a táji jellegzetességeket vegyük figyelembe, de ne féljünk a kortárs, emblematikus épületektől. A temető-kápolnák évszázadok óta értéket képviselnek, ma is teremthetünk a temetőben is maradandót, amellyel nemcsak a halottak előtt tisztelgünk, de az ittmaradók számára is megteremtjük a méltó búcsú lehetőségét.

A temetőkert kialakításánál helyezzünk nagy hangsúlyt a növényzetre. Egyrészt nagyon fontos, hogy egész évben fenn tudjuk tartani a temetők zöldfelületi jellegét, így a gyepfelületekre és azok karbantartására különös figyelmet fordítsunk. Másrészt, különösen a bejáratok térségében segítsük a tájékozódást. A temetőben is ültessünk lombhullató fákat és cserjéket, az örökzöldek aránya ne legyen meghatározó.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

A temetők képe **településeink öröksége**, a temetőkápolnák, keresztek, kopjafák, kálváriák, emlékművek, régi sírok megőrzése, fenntartása kötelességünk, tiszteletünk legfontosabb kifejezője. Időnkből, pénzünkből, erőnkből is fordítunk erre!

A temetőben **helyezzünk el padokat**, hogy ezzel is segítsük a megállást a sírok, a múlt emlékei és életünk terhei felett.

A megfelelően gondozott temető képe nemcsak atyáink előtt való tisztelgés, hanem gyermekeinknek való példamutatás is értékrendünkről. Kiemelt figyelmet fordítunk a gyepterület karbantartására, a ravatalozó és a kerítések állagmegóvására, a hulladékok elhelyezésére és elszállítására.

Temetőink tájképi elemek is, gyakran átmenetet képeznek a lakott és a beépítetlen területek között. Igyekezzünk fenntartani ezt a **kapocs-szerepet**, s törekedjünk a minél kisebb beépítésre.

A temető zöldterület, a táj része, így tájbaillesztését is a **helyi, őshonos növények** segítségével érhetjük el. Kerüljük az örökzöld fák és cserjék dominanciáját.

A ravatalozó, a kálvária, a temetőkápolna – akár részesül védelemben, akár nem, - **anyagi és szellemi érték**. Egyszerre kell alázatot, méltóságot és emlékeztést nyújtania, Istent és embert összekötnie. Ehhez méltóan kezeljük.

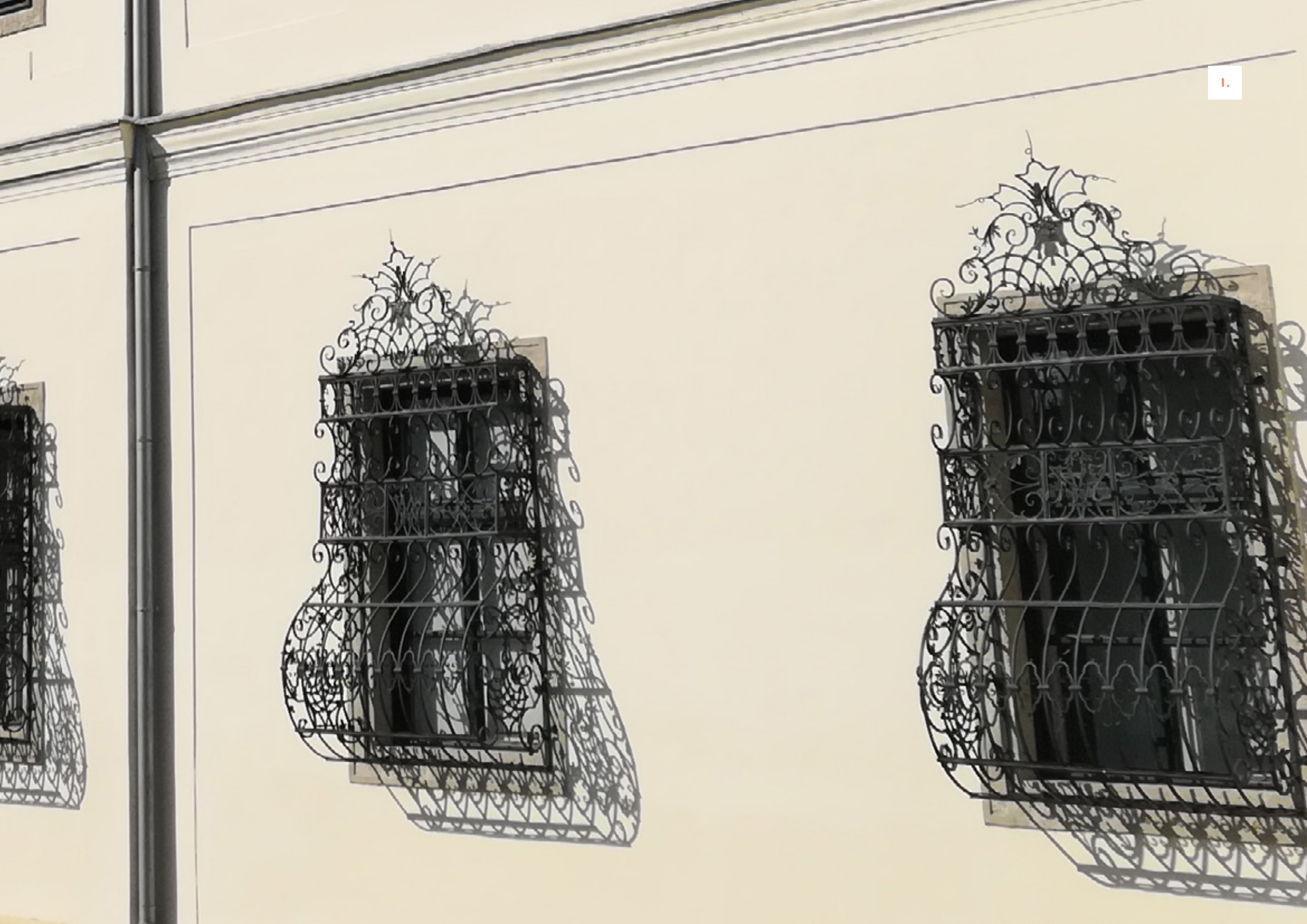
A temetői építmények szín- és anyaghasználatával is kifejezhető a gyász, az életből a halálba való átmenet, ehhez a lelkiiséghez illeszkedjünk.

06.

KÖVETENDŐ

ÚTIRÁNY

Ha tudjuk, hogy kik vagyunk, mit akarunk, milyennek szeretnénk látni magunkat, akkor nincs más hátra, minthogy megvalósítsuk álmainkat. Ahhoz, hogy egy olyan jövőkép alakuljon ki, amit mindannyian szeretnénk, először nézzünk körbe környezetünkben, hogy mit tartunk mi üdvözítő megoldásnak. Melyek azok az elmúlt években, évtizedben épült, megújult példák, melyek nemcsak tetszenek, hanem inspirációt is nyújtanak? Mit érdemes figyelembe venni, mire fontos külön is figyelni a konkrét beruházások esetében?

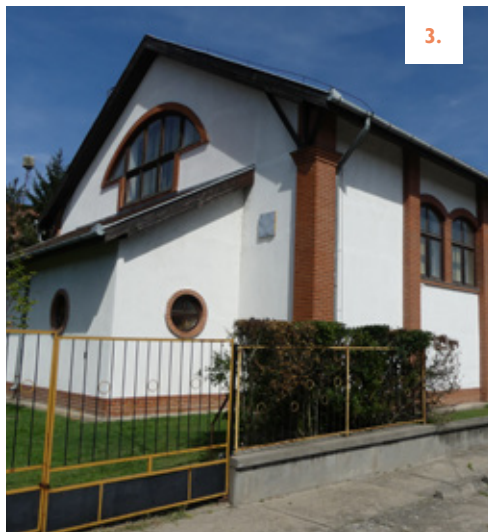
Néhány jó példával mutatjuk be, hogy napjaink beruházásainál hogyan érvényesülnek azok az alapelvek, amelyeket a korábbiakban bemutatunk. Ezeket figyelembe véve a települések, a táj képe is a közösség igényei szerint alakulhat.

Legyünk büszkék az innovatív megoldásokra, a tájba, településképbe illő kortárs épületeinkre, a jól sikerült felújításokra, a funkciókkal megtöltött tereinkre, épületeinkre.

KORTÁRS KÖZÉPÜLETEK

Az új, példamutató építések jelentős része valamilyen közfunkciót ellátó épület, melyek a települések arculatát erősítik, de akár át is formálják.

A kortárs épületek formavilágába, anyaghasználatába is visszahozhatók a tájegységre jellemző vonások, az új és a régi harmonikus egészet alkotóhat.

Az anyaghasználat és a színvilág tekintetében a tájegységre jellemző egyszerű megoldások követendők.

A szomszédos épületekkel, zöldterületekkel egységet alkotó épületek illeszkedjenek a települések képébe, újítsák meg azt, de ne telepedjenek rá.

A közintézményeknél nagy hangsúlyt kell helyezni a funkcionalitásra, s a működtetés költségeinek minimalizására – fontos szerepet kaphatnak a megújuló energiaforrások.

A kortárs közintézmények a települések emblematikus épületei lesznek, tömegében, építészeti részleteiben, díszítettségében is érvényesíteni kell e világítótorony-szerepet.

A nyílászárók formája, kiosztása, mérete meghatározó szerepet tölt be a közintézmények esztétikai képében.

Óvatosan alkalmazzunk olyan építészeti megoldásokat a leglátványosabb építészeti elemeknél (pl. homlokzat, tornác, tető, kerítés stb.) amelyek idegenek a tájegységben megszokottól.

Óvakodjunk a túldíszített, túlbonyolított megoldásoktól, különösen a homlokzat és a tetőszerkezet esetében.

Új épületünk ne legyen idegen test az utcaképben, telepítésében, megjelenésében, színvilágában, a közterületekkel való kapcsolatrendszerében illeszkedjen az utca hangulatához.

Fordítsunk nagy hangsúlyt az energiahatékonyságra, s a kertek, udvarok könnyebb, olcsóbb karbantarthatóságára.

Használjunk tartós, minőségi anyagokat, különösen az utcáról is látszó részeknél.

Az épület színvilágában a világos, fehér vagy pasztellszínek legyenek meghatározók.

Új épületünk megjelenésében lehet formabontó, de a környező épületekkel, köz- és zöldterületekkel való kapcsolatrendszere legyen átgondolt.

A funkcionális jelleg ellenére a gazdasági épületek formai racionalizálása során igyekezzünk nemes arányokat kialakítani, s visszafogott földszíneket használni. A homlokzat és a tetőszerkezet egyszerű formavilága is minőséget eredményez.

A gazdasági épület esetén is a tartós, nemes anyagok alkalmazása és a jó arányok kialakítása révén emblemikus településképi érték teremthető.

Figyeljünk az energiahatékony megoldások kialakítására. A gazdasági épületek körüli (akár többszintű) zöldterületek minőségi kialakítása és karbantartása nemcsak környezetvédelmi, hanem arculatjavító szempontból is fontos.

EMBLEMATIKUS ÉPÜLETEK MEGÚJÍTÁSA

A különleges épületek megújítása sajátos problémákat vet fel, hiszen az épület fizikai felújítása mellett olyan új funkciókat kell létrehozni, amely elősegíti a létesítmény fenntartását, ugyanakkor biztosítani kell az épület és környezetének kölcsönhatását is annak érdekében, hogy ne szigetszerűen helyezkedjen el a településen belül.

A hajósi Érseki Kastély

Az Érseki Kastély megújítása ezen elvek mentén történt meg: a fizikai felújításon túl a kastélyt alkalmassá tették kulturális funkciók ellátására, reprezentatív események befogadására. Az előcsarnokban látogatóközpont és ajándékbolt, a földszinten kávézó-cukrászda, ruhatár, vizesblokkok és turisztikai információs pont került elhelyezésre, s a kert is felfrissült.

Felújításnál úgy állítsuk vissza az épületek hagyományos karakterét, hogy az új funkciók is illeszkedjenek az építészeti környezetbe.

Az épületegyüttes és a kert felújítása/kialakítása során figyelmet kell fordítani a korhű és harmonikus megoldások alkalmazására.

A felújítás során kívülről a hely szellemiségét tükröző, minőségi környezetet hozunk létre.

Az épületfelújítás mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a zöldterületek kialakítására, rekonstrukciójára és rehabilitálására, használatának elősegítésére.

16.

17.

18.

19.

Közüintézményeink a település jelképei, a tájegység legkiemelkedőbb épületei. Ehhez mérten fordítunk nagy gondot külső megjelenésükre, de tegyük lehetővé, hogy a XXI. századi funkcióhoz megfelelően történjen a felújítás.

A megújított intézménnyel együtt a környező közterületeket, zöldfelületeket is újítsuk meg, melyek az épület pompáját is kiemelik.

Őrizzük meg a homlokzati díszeket, a nyílászárók kiosztását. Egyszerű díszekkel, színekkel játékosabbá és magasabb minőségűvé tehetjük a homlokzatot.

Az épületek színvilága a táji hagyományokat kövesse, mind a tető, mind a homlokzat, mind a nyílászárók tekintetében. Vegyük figyelembe, hogy színválasztásunk a település egészére hatást gyakorol.

Fordítunk nagy hangsúlyt az energiahatékonyságra, a megújuló energiák hasznosítására, a környező zöldterületek fenntartására.

FELÚJÍTOTT KERESKEDELMI-SZOLGÁLTATÓ ÉPÜLETEK

A kereskedelmi és szolgáltató épületek fontos közösségi terek, ezek homlokzata a településkép fontos formálója, ügyeljünk ezek megjelenésére (színére, felirataira).

Az egykori épületek a maguk valójában visszaállítva, azon csak kisebb beavatkozásokat téve a település múltját és jelenét kapcsolják össze.

A környezettel, utcaképpel való harmónia fontos, még akkor is, ha a vonzerő növelése éppen a harsánysággal lenne elérhető – ugyanakkor ez lehetséges visszafogott megoldások alkalmazásával is.

Ezen épületek nagyobb látogatottságuk miatt is gyorsabban leromlanak, így fontos, hogy tartós, javítható megoldásokat alkalmazzunk.

A közösségi épületek társadalmilag értéket közvetítenek, összekötnek, ezért ügyeljünk arra, hogy ezt a felújítás során építészeti minőségben is érvényesítsük.

A funkció és a szép látvány együttese a település kincsévé teheti ezen épületeket. Kiemelt figyelmet kell szentelni a cégeknek, a grafikai minőségű feliratoknak.

Kalocsa – Pilvax hotel műemléképülete

A homlokzat, a színvilág, de még a nyitott udvari terek kiképzése is a településkép fontos formálója, ügyeljünk ezek megjelenésére.

Egyszerű, de mai megoldásokkal, hagyományos anyaghasználattal is korszerű épület jöhet létre.

A környezettel való harmónia fontos, a vonzerő növelése nem azon múlik, hogy mennyire bújik meg egy ilyen funkció az utcaképben.

Az anyaghasználat, a megőrzött, de meg is újított formavilág a modern korban is érvényesíti a múlt erejét.

FELÚJÍTOTT NÉPI LAKÓHÁZAK (HAGYOMÁNYOS TELEPÜLÉSMAG)

Őrizzük meg az épületek hagyományos karakterét, amit a színekkel is hangsúlyozhatunk. Ne féljünk használni a fehér színt, őseink is ezt kedvelték! A fehér mindig elegáns!

A felújítások révén őrizzük meg az eredeti karaktert, az anyaghasználat, a színvilág tekintetében a tájegységre jellemző megoldásokat alkalmazzunk.

A felújított nyilászárók szerkezete, kiosztása, mérete; a tornácoszlopok színvilága újszerűségében is hozza vissza a települések egykori hangulatát!

A felújítás során a mives, díszes megoldásokat, részleteket újítsuk meg, ezek teszik igazán értékessé az épületet.

FELÚJÍTOTT POLGÁRHÁZAK (HAGYOMÁNYOS TELEPÜLÉSMAG)

A POLGÁRHÁZAK ENERGIAHATÉKONYSÁGÁNAK JAVÍTÁSA

A települések képét meghatározó, gyakran vakolatdíszes architektúrájú vagy klinkertégla burkolattal ellátott homlokzatú épületeket ne szigeteljünk utólagosan hagyományos szigetelési technológiával, mert ezzel azok építészeti értékét károsítjuk! A korszerűsítés során az építészeti, történeti értéket, az adottságokat és a műszaki lehetőségeket vegyük figyelembe. A felújítás gyakran csak részlegesen, vagy egyedi szerkezetek alkalmazásával, általában nagyobb költség mellett valósítható meg. A belső udvarokban, a fűtött és nem fűtött tereket határoló födémeken azonban a szigetelés ugyanúgy elvégezhető, s jellemzően az épületgépészeti rendszerek energiatakarékos korszerűsítése is megoldható. Konzultáljunk építésszel a leghatékonyabb megoldásokról.

Őrizzük meg az épületek hagyományos karakterét, amelyet a színekkel is hangsúlyozhatunk.

A fűtés, klimatizálás során olyan gépészeti megoldásokat alkalmazunk, amelyek az épületek homlokzatát nem károsítják.

A felújítás során a mives, díszes megoldásokat, részleteket újítsuk meg, ezek teszik igazán értékessé az épületet.

A felújítások révén őrizzük meg az eredeti karaktert, az anyaghasználat, a színvilág tekintetében a tájegységre jellemző megoldásokat alkalmazunk.

FELÚJÍTOTT KOCKAHÁZ (CSALÁDI HÁZAS LAKÓTERÜLET)

A típusházak legnagyobb hibája a monotónián túl, hogy az épületek tájolására nem fordítottak figyelmet. Mindegy, hogy az utca észak-déli, vagy kelet-nyugati irányú, a kockaházaknak mindig két egyforma szobaablaka néz az utca felé. Előnyük viszont, hogy – ha rendszeren megépítették őket – statikailag olyan állapotban vannak, hogy könnyen felújíthatók, az alaprajz pedig az egyszerűségénél fogva, a középfőfal megtartásával jól átalakítható. Az épületek könnyen hőszigetelhetők, az arányaik és díszítőelemeik tönkretétele miatt sem kell aggódni. Szinte minden oldalirányban lehetséges a bővítésük, ennek csak a telekméret és az építési helyre vonatkozó előírások szabnak határt. Ha csak hőszigetelésre és az utcai nyílászárók cseréjére kerül sor, törekedni kell az arányok javítására. A „hármásablak” helyett javasolt két egymáshoz sorolt vagy franciaablak alkalmazása. Az utcai homlokzat vakolatszínézéssel is oldható, de függőleges osztással válasszuk el a színeket, burkolatokat egymástól, a vízszintes megosztás rontja az arányokat. Ha az alaprajz átalakítására is sor kerül, bátrabban alakíthatjuk az utcai homlokzatot (lodzsás beugrás, nagyobb nyílások, a mögöttük elhelyezendő funkció függvényében). Ne alkalmazzunk ragasztott kőburkolatot vagy más tájidegen díszítőelemet. Tetőcserénél használjunk natúr színű égetett agyagcserepet.

A felújítás során őrizzük meg az épület eredeti léptékét, nyílászáróinak kiosztását.

Egyszerű, nyugodt formák jellemezzék a felújítás után is az épületet.

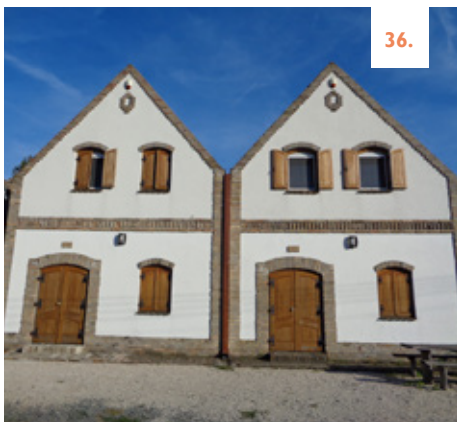
Értékálló, tartós anyagokat használjunk.

Az épület, a kerítés és a kertkapu megjelenése legyen esztétikus, egymáshoz illő. Az alkalmazott színek ne legyenek harsányak.

FELÚJÍTOTT PINCÉK, PRÉSHÁZAK

A pincék, présházak a tradíciók közvetítői. Őrizzük meg forma- és színvilágukat, nyílászáróik jellegzetességeit.

Gazdasági épületekről beszélünk, így a funkció elsődleges, ne bonyolítsuk, ne tegyük észszerűtlenné építményeinket, s a közterületi kapcsolatainkat.

A présházak nem önmagukban léteznek, legyünk tekintettel az utcaképre, a szomszédos épületek megjelenésére.

A présházak, pincék a természetben élnek, így zöldfelületi kapcsolataik kiemelten fontosak. A fa használata (nyílászárók, előtetők, cégerek) hozzátartozik a világhoz.

A pincesorok kimagasló értéket képviselnek, ne használjunk nem ideillő, nem tartós anyagokat. Nyílászáró vagy tetőfedőanyag cseréjénél különösen figyeljünk erre.

A présházak, pincék szépsége egyszerűségükben, formavilágukban és színhasználatukban rejlik, ezeken csak óvatosan változtassunk.

TÁRSASHÁZAK

A nagyobb társasházak felújítása során a homlokzatok színezésével jelentős imázsjavítás érhető el. Mivel Kalocsán számos olyan épület van, amely az átmenő főutak mentén helyezkedik el, akár az egyszerű színezés helyett, akár amellettt olyan megoldások is alkalmazhatók, melyek felhívják a figyelmet a tájegység értékeire, motívumaira. Erre már számos helyen lehet jó példákat találni Magyarországon is. Mindenféleképpen fordítsunk nagy figyelmet arra, hogy ezek a megoldások tartós anyagokkal készüljenek, legyenek időtállóak, mert egy pusztulófélben lévő alkotás, bármilyen szép volt eredetileg, ronthatja a településképet.

Hajósón zöldfalat alakítottak ki, mely nemcsak az épület tájbaillesztését javítja, hanem mikro-klimatikus hatásai is kedvezőek.

Mosonmagyaróváron a város életében fontos szerepet játszó épületek, események jelennek meg izléses festményeken, képeslapokon a fő utak menti házak falain- emelett az egykori szürke falakat színezéssel élénkítik.

Kiskunhalason a halasi csipke jelenik meg az egyik épület homlokzatán.

UTCABÚTOROK

Tájegységi szinten egyáltalán nem, de sokszor még települési szinten is alig beszélhetünk egységes arculatról az utcabútorok esetében. Ezek ne legyenek az arculatot meghatározó, túl karakteres tényezők, de a jól kiválasztott utcabútorok, köztárgyak (padok, világító-berendezések, hulladékgyűjtők, növényládák, buszmegállók, szobrok) kiegészíthetik, erősíthetik a település karakterét, s illeszkednek abba.

FŐBB ÉPÍTŐKÖVEK

A közterületeken elhelyezett utcabútorok stílusa illeszkedjen a közterület arculatához. A természetes anyagokat, formákat részesítsük előnyben, de a korszerűbb anyagok használatánál is igyekezzünk a településképhez illő, akár népies jegyeket alkalmazni.

A közterületi berendezések mérete ne legyen hivalkodó, használjunk egyszerű formákat, figyeljünk a környező beépítés léptékére, a meglévő növényzetre. A tájékoztató felület lehet a járda is, melynek kis elemei megerősítést adnak a turistáknak, hogy a helyes irányban haladnak. Éljük ezzel a lehetőséggel.

Az utcabútorok, irányjelző táblák esetében az anyaghasználatnál, a kialakításnál fordítsunk gondot arra, hogy azok sokáig, jó minőségben díszíthessék köztereinket.

Az utcabútorok esetében csak átgondolt tervezéssel alakítható ki harmonikus kép, mely a környezethez és egymáshoz való illeszkedést is biztosítani tudja.

Az utcabútorok természetközelségét segíti a fa használata, amely illik a tájegység és a települések karakteréhez. A falvakban a buszmegállók, a hirdetőtáblák esetében javasolt az egységes faszerkezet, s a köztéri padok és kukák esetében is jól használható a fa. A városias, modern környezetben ettől eltérő anyaghasználat sem kirívó.

A közterületeken alakítsunk ki padokat, asztalokat, az utcabútorokhoz illő kerékpártárolókat, ezzel is igyekezve visszaadni tereinket a gyalogosoknak, kerékpárosoknak, bátorítani őket az autók letételére.

Kerüljük a magas, kirívó kialakítású, színű berendezéseket. Alkalmazzunk egymással harmonizáló színeket.

48.

REKLÁMOK, CÉGÉREK

Az utcaképhez a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek is ugyanúgy hozzátartoznak, mint az épületek vagy a növényzet, éppen ezért azokat az épület stílusához, az egységes környezethez illeszkedően kell elhelyezni.

A reklámnak cégérnek a figyelem felkeltés a célja, de a jó reklám nem méretével és hivalkodásával, tűnik ki, hanem illeszkedik az adott környezethez. A fényreklám egyszerű legyen, ügyeljünk arra, hogy éjszaka ne zavarja a lakók nyugalma.

49.

50.

KLÍMABERENDEZÉS, NAPELEM, NAPKOLLEKTOR, PARABOLAANTENNA

A napelemek, napkollektorok kihelyezése egyre gyakoribb. Az utcakép védelmében az utcafronttól a lehető legtávolabb, például a hátsókerti tetőfelületen célszerű elhelyezni ezeket, amennyiben az a hatékonyságot nem rontja. Javasolt a paneleket egy tömbben tartani, a lépcsőzés és az ugráló vonalvezetés megbontja a tető egységes, nyugodt látványát. A paneleket ne döntsük meg semmilyen irányban, maradjanak a tetősíkban. Védett, értékes utcakép vagy homlokzat esetén, meggondolandó a kertben, esetleg az udvari kerítésre való telepítésük.

A riasztóberendezések külső megjelenése megbontja a homlokzat látványát. Ne tegyük a főhomlokzat közepére, inkább az oldalhomlokzatra, esetleg egy takart helyre, hiszen a legtöbb esetben a hangjelzés és a biztonsági szolgálathoz való közvetlen kapcsolat a lényeges a riasztás folyamatában. Az utcai homlokzatra ne helyezzünk parabolaantennát, légkondicionáló berendezés külső egységét, s a közművezeteket se közterületről látható módon helyezzük el, mivel ezek megbontják a homlokzat egységét. Ezek kerüljenek a hátsókert felé néző falfelületre.

07.

A KALOCSAI-
SÁRKÖZ JÖVŐJE

A KALOCSAI-SÁRKÖZ ESZTÉTIKAI MEGÚJÍTÁSA A MEGLÉVŐ ÉRTÉKEKRE, HAGYOMÁNYOKRA ALA- POZVA KELL, HOGY MEG- VALÓSULJON.

Országos szinten a Nemzeti Építészeti politika és a Nemzeti Tájstratégia meghatározta azokat a célokat és irányokat, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy élhető, vonzó és fenntartható tájaink, településeink, épületeink legyenek. Ezért sokat kell tenni, nem lehetünk elégedettek a jelenlegi helyzettel. Fontos, hogy ezen az úton a tájegység különböző szereplői összefogjanak. Teremtjük meg az együttműködés felületeit a fejlesztésben résztvevők között: az állam, az állami intézmények (köztük kiemelten a Nemzeti Park Igazgatóság, a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó, a Honvédelmi Minisztérium, a Magyar Közút stb.), a helyi önkormányzatok, a helyi közösségek, civil szervezetek és a lokálpatrióta egyének bevonásával. Az elmúlt évtizedek társadalmi-gazdasági folyamatai egyértelműen azt jelzik előre, hogy a jövőben is a meglévő épületállomány felújítása, helyreállítása, esetleg továbbépítése lesz a hangsúlyos, új építés kevesebb várható.

Az épített környezet gondos ápolása, jókarbantartása és a hagyományok megőrzése fontos feladatunk, amely lelki egészségünkre is hat. Nagyon fontos, hogy a közösség tereivel kiemelten foglalkozunk. Őrizzük meg táji környezetünk természetközelségét.

Legyünk kreatívak, igényesek, hiszen ezt tanítja nekünk atyáink életútja, öröksége.

A PAKSI BERUHÁZÁSOK HATÁSA

A Kalocsai-Sárköz jövőjét alapvetően meghatározza az atomerőmű bővítése, a Paks és Kalocsa közötti híd megépítése, valamint az atomerőmű építéséhez és működtetéséhez a térségbe költöző szakemberek, családok és vállalkozások igényeinek megfelelő beruházások. Ez komoly esély a fejlődésre, mely a települések képére is hatással lehet: új építéseket, felújításokat, területek funkcióváltását, új szolgáltatásokat, munkahelyeket eredményezhet. Erre fel kell készülni, mederbe kell terelni, erős térségi koordináció alapján.

A JÖVŐ LEHETSÉGES FORGATÓKÖNYVEI

A jövőt illetően három út áll előttünk, amelyek nagyon különböző holnapot vetítenek előre:

01

A demográfiai és gazdasági folyamatok következtében is egyre több ház kiürül, az épületek megújulása alacsony szinten marad, régi értékek is elvesznek. A tájhasználatban a nagytáblás szántóföldi művelés válik uralkodóvá, s nő a parlagon hagyott földek aránya.

02

A települések nem terjeszkednek, de a foghíjakon, a lebontott régi házak helyén új lakások jönnek létre, a homlokzatok megújulnak, a köztereket kicsinosítják.

03

Az értékes épületállomány folyamatosan megújul, a közterek éléttelivé lesznek, új lakóterületek létesülnek, a térségbe érkező vállalkozások és a paksi munkahelyek magasabb jövedelmet biztosítanak a munkavállalóknak, amely az építési kedv növekedését hozza maga után. Megnő az igény a szolgáltatások, a vendéglátás és a rekreáció iránt, amely a települések belső tereit és a vízpartokat is átforgalmazza. Ez a turisztikai vonzerőt is növeli, sőt hozzájárul a hagyományos gazdálkodási formák és a táji mozaikosság megőrzéséhez is.

Visszanézve tudatosan majd bennünk, hogy valójában melyik úton járunk, de az utat magunk is építhetjük. **Tegyünk így!**

JÖVŐKÉP

A Kalocsai-Sárköz mozaikos tájképe, tájhasználata a következő évtizedekben is fennmarad, ahol a védett értékek megőrzése mellett a természeti erőforrásokkal való jobb gazdálkodás megnyitja az utat az adottságok, különösen a vízpartok rekreációs és fenntartható turisztikai hasznosításához.

A települések megújuló építészeti öröksége új funkciók, szolgáltatások tere lesz, ezáltal a közösségi kapcsolatok is erősödnek. A meglévő lakás- és középületállomány megújítása során a kényelmi és technológiai szempontok mellett az esztétika és a településképhez való illeszkedés érvényesül. Az új építések a településképfomálóiaként nem tucatszolgálatokkal, hanem egyedi ízzel mutatnak példát.

01

ÉRTÉKTEREMTÉS

Településeinken új utcákat, új lakóterületeket legfeljebb kis területen szükséges kialakítani, ne is erre törekedjünk: az új építéseket a meglévő területeken, legfeljebb a telekszerkezet átalakításával valósítsuk meg.

Új középületek megvalósításánál legyünk innovatívak, alkossunk új minőséget, ezekkel frissítsük a településeink képét!

Zöldítsük településeinket: a parkosítás, a virágok kiültetése, a fasorok kialakítása nemcsak közérzetünket, hanem a ró-lunk mutatott képet is javítja.

02

ÉRTÉKEINK HASZNOSÍTÁSA

A tájegységben meglévő értékeket úgy kell megőrizni, hogy a XXI. században is élhető, lakható, az igényeket kielégítő településeink, portáink, épületeink legyenek!

A települések hagyományos szerkezetét olyan irányba változtassuk, hogy több közösségi tér, zöldterület legyen, akár a települések kaputérsegeiben, akár a településképet ma rontó foghíjakon megteremtve e találkozási helyeket.

A zártkerti területeket, üdülőterületeket, szőlőterületeket, a vízpartokat tegyük élettélivé közösségi infrastruktúrák és szolgáltatások kialakításával, ügyelve arra, hogy a legfontosabb értékek – a csend és a nyugalom – ne szenvedjen csorbát!

03

ÉRTÉKVÉDELEM

A tájegység fontos értéke a beépítetlen területek nagy kiterjedése, ezeket meg kell óvni, a fejlesztéseknek a meglévő területhasználathoz kell illeszkedni, minimalizálni kell az új területek beépítését! Takarékoskodjunk a területekkel: elsősorban a foghíjak, a kevésbé értékes épületek, a barnamezők, a funkcióvesztett területek helyére építsünk!

Az új gazdasági épületek, birtokközpontok, infrastrukturális elemek a lehető legkisebb mértékben zavarják a települések és a táj képét, fordítsunk nagy gondot az épületek védőfásítására, takarására, színhasználatára.

Értékes épített környezetünket újítsuk meg, s töltsük meg élettel!

5.

01

ŐRIZZÜK MEG, ÚJÍTSUK MEG
ÉRTÉKEINKET!

02

HASZNOSÍTSUK
ÉRTÉKEINKET!

03

TEREMTSÜNK ÚJ
ÉRTÉKEKET!

FOLYTASSUK A FELÚJÍTÁSOKAT! ÖSZTÖNÖZZÜK A LAKÓHÁZAK MEGÚJÍTÁSÁT!

A közintézmények és egyházi épületek nagy részét az elmúlt években felújították: megtörtént a fűtőkorszerűsítés, nyílászárócserék (néhol felújítás), utólagos hőszigetelés (mindezeket több esetben a megújuló energiák hasznosítása is kísérte), vakolás, színezés. Több esetben a tetőszerkezet és -héjalás cseréje is megvalósult. A polgárházak és a népi építészeti értékek, a gazdasági melléképületekről viszont csak részben újultak meg. Nem is minden felújítás példaértékű: van, ahol értékek vesztek el, tűntek el.

Még nagyon sok a leromlott állapotú, omladozó homlokzatú, rendezetlen épület, amelyek megújítását nehezíti, hogy sokszor a tulajdonosok nem is élnek itt, vagy forrásaik korlátozottak. Közösségi összefogásra van szükség, hogy legalább a legfontosabb értékeinket megőrizzük, megújítsuk, mert sok épület esetében az utolsó órában vagyunk!

Számos épülettel a tulajdonosok nem tudnak mit kezdeni, nem tudják mire használni. Az épületek alaprajzi szerkezete, tömege, korszerűtlensége, vagy más szempontok miatt sok épület üresen, kihasználatlanul áll, vagy részben, ideiglenesen hasznosított. Különösen igaz ez a gazdasági épületekre. Szakértői támogatással segíteni kell a tulajdonosokat, hogy megtalálják a megfelelő megoldást ezen épületek építészeti és funkcionális megújítására.

A Kalocsai-Sárköz legnagyobb értékei múltjában és tájhasználatában gyökereznek, ennek fenntartható fejlesztése kiemelt feladat a különböző szereplők közös útra terelésével.

A KÖZÖSSÉGITEREK MEGÚJÍ- TÁSA, ÉLETTEL VALÓ MEGTÖL- TÉSE AZ ELSŐDLEGES!

A pályázati támogatások és az összefogás lehetőséget nyújtottak a közterületek rendbetételére is: zöldterületeink rendezett képe, a burkolt felületek megújítása, esetenként köztéri szobrok, emlékművek elhelyezése sokkal vonzóbb tereket eredményezett, mint akár csak egy évtizeddel korábban. Természetesen vannak még teendők, akár nagyobb ívű feladatok is. Nagyon fontos azonban, hogy a karbantartásra, fenntartásra megfelelő hangsúlyt helyezzünk, s használjuk a tereket.

A közlekedési infrastruktúrák is fejlődnek. Noha az útminőség néhol még mindig akadályokat teremt, de a kiépült kerékpárutak, a megújult buszfordulók, buszmegállók, esőbeállók, a gyalogutak információs és irányjelző táblái, a kerékpártárolók, a kialakított, rendezett parkolók sokat javítanak a települések képén, miközben a tájképet is általában pozitívan formálták. Ugyanakkor rengeteg még a teendő: a vasúti infrastruktúra, a hidak, az utak felújítása, a további parkoló kialakítások hatalmas forrásokat igényelnek.

A Kalocsai-Sárköz táji értékeit csak összefogással lehet megőrizni, megújítani, megfelelően hasznosítani. Természetvédelmi, turisztikai téren megindultak azok a kezdeményezések, melyek alapjait megteremthetik, de fontos, hogy ez a folyamat ne rekedjen meg, hanem új és új területekre tudjon kiterjedni.

KÉSZÍTSÜNK ÉRTÉKKATASZTERT ÖRÖKSÉGEINKRŐL, S MUTASSUK BE A LAKÓKNAK ÉS A HOZZÁNK ÉRKEZŐKNEK!

Még a velünk élő értékeket sem ismerjük teljeskörűen. Fedezzük fel, mutassuk be lakosainknak, fiataloknak és időseknek, azokkal a kommunikációs megoldásokkal, melyekkel leghatékonyabban elérünk hozzájuk (tablók, internet, akár applikációk). Képezzük lakóinkat, hogy a hozzánk érkezők figyelmét ők is fel tudják hívni ezekre az értékekre, akár turistaként jönnek, akár házat vásárolnak. Falunapok, szakkörök, vásárok stb. alkalmasak lehetnek arra, hogy akár a lakók is részt vegyenek bemutató tablók, kiállítások létrehozásában. Teremtsünk állandó lehetőséget az értékek bemutatására. Ne csak a műemlékekre, országosan ismert értékekre koncentráljunk, foglalkozunk a részletekkel, apróságokkal, azokat kevesen ismerik.

TALÁLJUNK FUNKCIÓT ÉRTÉKEINKNEK!

Nehéz úgy hosszú távon megőrizni az épített örökség értékeit, ha nem tudjuk valóban kihasználni. Ha nincs funkciója, hamar leromlik. Úgy lehet legjobban megőrizni eleink örökségét, ha megtöltjük élettel, emberekkel. Nem lehet minden épület múzeum, bemutatóhely, nem gondoskodhat mindenről az önkormányzat! Támogassuk a vállalkozókat, hogy vegyenek részt az értékek hasznosításában.

TEGYÜK HOZZÁFÉRHETŐVÉ ÉRTÉKEINKET!

Értékeink hasznosítását, bemutatását sokszor gátolja, hogy nincs kialakítva megfelelő infrastruktúra azok elérésére, körbejárására. Gyalogutak, járdák, kerékpárutak, kiépített buszmegállók, tanösvények létrehozása sokat segíthet az épített és a természeti környezetünk feltárásában. Természetesen ehhez elengedhetetlen a turisztikai infrastruktúra megteremtése is. A vendéglátóhelyek, szálláshelyek, szolgáltatások kiépítése gazdasági hasznot is hozhat. A gazdasági szempontok fontosak, de ezek a beruházások csak lassan tehetőek nyereségessé. A kezdeti időszakban meg kell találni azokat a támogatási lehetőségeket (pénzügyi források, reklámok, rendezvények), amelyekkel a község is hozzá tud járulni a turisztikai beruházások hosszabb távú megmaradásához, fenntartásához, hiszen ez nemcsak a vállalkozónak, hanem az egész településnek nyereség.

SEGÍTSÜK ESZKÖZEINKKEL AZ ÉRTÉKEK MEGŐRZÉSÉT!

A múlt örökségének értő, értékőrző fenntartása, felújítása sokba kerül. Ha nem költünk rá, értékeink elenyésznek, a településkép sérül. Kevesen tartják fontosnak, illetve kevesen tehetik meg, hogy a kézenfekvőbbnek és olcsóbbnak tűnő megoldások helyett – akár többletterhekkkel (pénz, bürokráciai útvesztők, engedélyek, szakemberek keresése) – is felvállalják az értékőrzést. Ha ebben a közösség nem vállal felelősséget, nem leszünk képesek a múlt értékes emlékeinek a megtartására. A műemlékvédelem önmagában nem rendelkezik elegendő eszközzel és csak kevés épületet érint, az önkormányzatok forrásai szűkösek. Az egyedi értékek mellett a településkép javítására is hangsúlyt kell helyezni. Pályázati lehetőségeket kell teremteni, ösztönözni és támogatni a vállalkozókat, magánembereket, a bennük lévő ambíciókat anyagi és adminisztratív eszközökkel segíteni, mely településeink megszépülését eredményezheti. A támogatás nemcsak pénzbeli lehet: adjunk virágpalántákat, facsemetéket, mészfestéket, technikai eszközöket (pl. állványzat), használt anyagokat (pl. téglá, cserép, épületfa, kerítéselem), amivel ki-kit kisebb-nagyobb mértékben segíthetünk.

BÁTORÍTSUK AZ IDŐSEKET, HOGY SE- GÍTSÉK AZ ÖRÖKSÉG FENNTARTÁSÁT, TOVÁBBADÁSÁT!

Az örökséget, a hagyományokat azok ismerik legjobban, akik évtizedek óta velük élnek. Értessük meg velük, hogy fontos szolgálatot tehetnek a településeknek, a fiataloknak azzal, ha szavakban elmondják, fényképekben, képeslapokban összegyűjtik, s megmutatják, valamint erejükhez, tehetségükhöz mérten cselekvően megőrzik elődeink örökségét. A népszokások, népdalok, népművészet, a hagyományos épített örökség elemei, a tájhasználat eltűnőben van, a fiatalok egyre kevesebben művelik, sokszor nem is ismerik. Ismeretterjesztéssel, motíválással ezen változtatni lehet. Tereptsük meg ennek rendszeres alkalmait településeinken!

ISMERTESSÜK MEG GYERMEKEINKET ÉRTÉKEINKKEL, ÖRÖKSÉGEINKKEL!

Településeink jövője a következő generáció kezében van. Világunk azonban soha nem látott sebességgel változik, a generációk közötti különbség egyre szembetűnőbb. A XXI. században nem könnyű felhívni a figyelmet a múltra, a hagyományra, de ha nem foglalkozunk ezzel rendszerszinten, akkor gyermekeinknek ezek már nem fognak többet jelenteni múzeumi tárgyaknál, dokumentumfilm-jeleneteknél. Az óvodáknak, iskoláknak, erdei iskoláknak, egyházi közösségeknek, települési rendezvényeknek fel kell karolnia az ismeretterjesztést, a múltunkkal, örökségeinkkel való együttélés fontosságának hangsúlyozását, s ennek tevőleges megőrzését. Ehhez pedagógiai programokat, tananyagokat, segédanyagokat kell alkotni a térségbeli szakemberek összefogásával (pedagógusok, múzeumpedagógusok, környezeti nevelők stb.).

ŐRIZZÜK MEG A GAZDÁLKODÁSI HAGYOMÁNYOKAT!

A Kalocsai-Sárköz paprika nélkül nem létezhet! Az utóbbi évtizedekben a mezőgazdasági támogatáspolitikai, a munkaerőhiány, a megnövekvő klimatikus és közgazdasági kockázatok, valamint a kitaruló világ oda vezetett, hogy a sárközi emberek folyamatosan elhagyták a zöldségtermesztést. Megszűnnek a nagyobb gazdaságok, eltűnőben vannak a háztáji kertek, s földjeinkről eltűnnek azok a növények, melyek egykor az egész táj képét meghatározták. Ez a Kalocsai-Sárköz tájképének pusztulását, uniformizálódását hozza maga után. A globalizációs tendenciák és az annak révén megteremtett lehetőségek, az üzleti-gazdasági szempontok, de akár a fiatalok jövőfelfogása ezzel gyakran szembemegy. A XXI. század nem a XIX. század, de még csak nem is a XX. Ugyanakkor a kialakult vagy megteremtett imázs pusztulása nemcsak értékvesztést, hanem identitásválságot is eredményez, amit meg kell akadályozni. Akár szociális gazdálkodás, közmunkaprogramok, egyéb megoldások (pl. a gépesítés fokozása) is alkalmasak lehetnek arra, hogy a sárközi hagyományos gazdálkodás, tájhasználat legalább foltokban megmaradjon. Ugyanakkor nemzeti támogatáspolitikai eszközökkel ösztönözni kell a tájegységre jellemző növények (különösen a paprika, a fokhagyma, egyéb zöldségek) termesztését, helyi feldolgozását, értékesítési csatornáinak optimalizálását.

ALKALMAZZUK A XXI. SZÁZADI TECHNOLÓGIAI LEHETŐSÉGEKET!

Már ma is számos olyan digitális lehetőség rendelkezésre áll, amely akár tájegy-ségi szinten is alkalmas lehet arra, hogy ismeretet terjesszünk, eljuttassuk az embereket az értékekhez, vagy értéket teremtsünk. A világítástechnika lehetőséget ad arra, hogy egyes értékeket egyedi alkalmak során vagy rendszeresen bemutassunk, felruházzunk. Applikációk révén tematikus útvonalakra szervezhetünk látogatókat, bemutathatjuk értékeinket. Különleges infrastruktúrák kialakításával, illetve a lehetőségek hasznosításával új célcsoportokat vonzhatunk (pl. elektromos töltési lehetőségek autók, kerékpárok számára; akadálymentes közlekedés kerekesszékeseknek stb.). Használjuk ki a közösségi megosztáson alapuló lehetőségeket, akár a közterületek fenntartásában, használatában (ld. közösségi kertek virágokkal, szőlővel), akár épületek, porták funkcióinak megtalálásában, használatában (ld. szálláshely biztosítás kanapészőrf, lakáscsere tekintetében; közösségi boltok, helyi termék piacok stb.).

HASZNÁLJUK A MARKETING- BEN REJLŐ LEHETŐSÉGEKET!

A Kalocsai-Sárközről ma a paprika, a hagyományőrző csoportok, a néptáncgyűttesek, a kalocsai identitás őrzői jutnak eszünkbe. A Kalocsai-Sárköz azonban ennél több: az épített és táji örökség, a magyar, a tót, a rác és a sváb hagyományok ápolása együttesen van jelen a Duna, a Szelidi-tó és a Kiskunsági Nemzeti Park szomszédságában. Ennek kihasználása rengeteg lehetőséget rejt magában. Kapcsoljuk össze a turisztikai útvonalakat (pl. Magyar Zarándokút, Mária-út, Alföldi Kéktúra, EuroVelo 6 útvonala), rendezvényeket (pl. Kalocsai Paprikafesztivál, Duna-menti Folklórfesztivál, Szelidi nyár, Orbán-napi borünnep), növelve az itt-tartózkodás örömet, bemutatva azt a vonzerőt, mely akár letelepedésre is sarkallhatja az ide látogatókat. Támogassuk a megindult folyamatokat, erősítsük a szabadidőeltöltés és idegenforgalom minőségi fejlesztésével a közösségünket, tegyük sokszínűvé a tájegységről kialakult képet. Ha a helyi emberek boldogabbak, büszkébbek, érdeklődőbbek, azzal a táj- és településkép fejlesztésében maguk is szerepet vállalhatnak, a hagyományok megőrzésében aktívabban részt vehetnek.

MUTASSUNK PÉLDÁT AZ EMBEREKNEK!

Ahhoz, hogy az épített környezetünk, településeink, a minket körülvevő táj használata esztétikailag is a legjobb legyen, fontos a példamutatás. Ebben a legjelentősebb szerepet a helyi önkormányzatok és a különböző állami intézmények, szervezetek tölthetik be – részben a pályázati és támogatási rendszerek révén, részben beruházásaiknál a magas szintű építészeti minőségre való törekvéssel. Új építések, felújítások esetén is a kreatív, fenntartható, költség- és környezettudatos építészeti szemlélet érvényesítésével példaértékű megoldásokat mutathatnak a településen élők számára. Az építészet alakítja a közízlést, formálja a kultúrát, helyet és szellemet teremt, mely a közösség érdeke. Ezekre szükségünk van, álljunk ennek a folyamatnak az élére.

ÉRTÉKET TEREMTÜNK AZZAL IS, HA NEM PAZAROLJUK ÉRTÉKEINKET!

Mai korunk egyik legfontosabb bűvyszava a fenntarthatóság: óvjuk meg a természeti erőforrásokat, védjük meg környezetünket, takarékoskodjunk az energiával és az anyagokkal. A megújuló energiatermelés, az energiahatékonyság javítása, a víztakarékosság, a vízzel és a területtel való átgondolt gazdálkodás ma már minden beruházás alapvető eleme kell legyen. Érvényesítsük ezeket, mert nemcsak környezetünket óvjuk, s tesszük egészségesebbé, de megtakarításainkat másra is fordíthatjuk, s legfőképpen „értékrendet” is mutatunk a környezetünkben élők felé.

FORDÍTSUNK GONDOT TELEPÜLÉSEINK SZÉPÍTÉSÉRE!

Vannak egyszerű, kis költségű beavatkozások, amelyekkel ki-ki tehet a települések, a porták, az előkertek, a patakpartok, a mezsgyék külcsínének a javításáért. Fontos, hogy ez harmóniában történjen a környezetünkkel, a szomszédokkal – ebben akár az önkormányzat is kezdeményező szerepet tölthet be. Jutalmazzuk az élenjárókat, támogassuk a lemaradókat. Ezzel olyan pozitív folyamatot tudunk beindítani, amely a településeink javát szolgálja.

TEGYÜK „OKOSSÁ” TELEPÜLÉSEINKET!

A XXI. századi technológiák, innovációk alkalmazása lehetővé teszi a természeti erőforrások hatékony felhasználását, a magasabb életminőség kialakítását a nagyobb városoktól a kisebb településekig. Az okostelefonok, okosórák, okosmérők korában miért ne lehetnének településeink is okosak, okosabbak. Az innovatív megoldások egyre elérhetőbbek, használjuk őket, hogy hatékonyabban tudjuk szervezni, működtetni településeinket, közterületeinket, épületeinket. abban is, hogy környezettudatosabbak legyünk. Használjuk az új technológiákat épületeink kialakítása, fenntartása során, valamint a közösségi terek élhetőbbé tételéért.

KÉPEZZÜNK IGAZI MESTEREKET, AKIK MINŐSÉGET ALKOTNAK!

Egyre nagyobb gondot okoz a munkaerőhiány, a jó szakemberek rendelkezésre állása, miközben hatalmas a kereslet. Mind a tervezésben, mind a kivitelezésben egyre nehezebb minőségi szakembereket találni. Különös hangsúlyt kell fektetni a környezet iránti érzékenységük és az esztétikai szemléletük fejlesztésére, hiszen leginkább ők tudják befolyásolni az építetők ízlését, elképzeléseit. Igyekezzünk a még ki nem veszett kézműves szakmák megmentésére, hiszen a múlt örökségének helyreállításában ez a tudás nélkülözhetetlen. Ugyanakkor a modern technológiák megfelelő ismerete és alkalmazása is megkerülhetetlen. Mindezt iskolarendszerű és egyéb képzésekben egyaránt alkalmazzunk, hogy biztosítsuk a jövő minőségi építőinek utánpótlását.

AZ ARCULATFORMÁLÁS KULCSTERÜLETEI - A LEGFŐBB BEAVATKOZÁSI PONTOK

A tájegység arculatát néhány különlegesen fontos beavatkozási ponton lehet hatékonyan fejleszteni. Sok településen az utóbbi években már elindult egy megújulási hullám, egyes elemekben már vannak előremutató változások. Ahhoz, hogy ezek valós hatást érjenek el, komplex beavatkozások kellenek: nem csak infrastruktúráként, hanem arculatformáló tényezőként tekintünk e kulcsterületekre. E területeken számos olyan beavatkozási lehetőség van, amely a terek attraktivitását, élhetőségét, használhatóságát javítja. Ezeket minden fejlesztőnek érdemes áttekinteni.

ÜDVÖZLŐPONTOK KIALAKÍTÁSA

Az üdvözlőpontok azok a helyek, helyszínek, ahol a települést elsőként tudatosan észlelhetjük. Ez – az igénybe vett közlekedési eszköztől függően – lehet vasútállomás, buszmegálló vagy buszpályaudvar, de akár a településre bevezető főút is. Az üdvözlőpont azonban többet jelent egy településhatár táblánál. Egy-egy ilyen érkezési-találkozási pont lehetőséget biztosít a települési arculat bemutatására, az első benyomás pozitív befolyásolására.

KÖRFORGALOM

- a körforgalom zöldítése, „virágosítása”, a tájegységre jellemző növények megjelenítése (pl. paprika, fokhagyma, zöldségek)
- a körforgalom közepén elhelyezett, a közlekedés biztonságát nem veszélyeztető tájegységi vagy települési identitáshordozó elem, kispasztika vagy makett

KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉSTEREI, MEGÁLLÓHELYEK

- megfelelő térformálás, világítás
- megfelelő, könnyen tisztítható, karbantartható burkolat
- kellő nagyságú terek, előterek, arculatában harmonikus utcabútorokkal
- időjárástól való védettség kialakítása
- megfelelő zöldfelületi rendszer
- utazási és települési információs létesítmények a korszerűnek megfelelő technológiai megoldások alkalmazásával
- kerékpárok tárolására alkalmas, az időjárástól védett kerékpártárolók
- megfelelő kapacitással rendelkező parkolók, burkolatában a megállóhellyel összhangban

BEVEZETŐ UTAK

- tájegységi és/vagy települési üzenet, szlogen, hitvallás, amellyel az érkező először találkozik
- szobor, installáció elhelyezése, amely az identitás főbb elemeire utal

A közösségi tereket találkozási pontokat tartós jelenlétre kell tervezni. Ezek a közterületek használatukban, kialakításukban mutatnak eltéréseket, de közös bennük, hogy használóikat a közterületeken tartják, így használják is azokat.

A főterek (agórák) olyan közterek, amelyek a települések szerkezetében, mindennapi életében meghatározó, központi szerepkörrel bírnak. A főterek gyakran a jelentősebb igazgatási vagy kulturális funkcióknak is otthont adnak, ezért többfajta elvárásnak kell megfelelniük:

- Mind a településről, mind tágabb térségéből könnyen meg közelíthető, van településképi „arca”, jelentősége
- Van „kapuja”, amely akár díszíthető is
- A térnek, a térképzésnek van dinamikája, van jellegzetes pontja
- A tér az öt övező épületekkel, térfalakkal szerves egységet alkot
- A közterületet „szabad” használni, nincsenek pl. közönség elől elzárt zöldfelületek
- Tevékenységeket, rendezvényeket vonz
- Forgalomcsillapított, elsősorban gyalogos, illetve kerékpáros használatra kialakított; a parkolás alárendelt szerepű
- A gyalogos területeket magas minőségű burkolatokkal alakították ki, amelyeket rendszeresen tisztán tartanak
- Megfelelő minőségű, kialakítású, elhelyezésű (esetleg mobil) utcabútorokkal ellátott
- Igényes, rendszeresen karbantartott zöldfelületi rendszer, amely összhangban van a tér funkciójával, használati módjával
- A tér körül szolgáltatók, vendéglátóhelyek telepednek le
- A teret a helyiek – korcsoporttól függetlenül - rendszeresen látogatják, találkozási pontnak tekintik dentitást hordoz

10

A játszóterek, fitnessparkok, sportpályák a pihenés, a feltöltődés, a rekreáció színterei, ahol a zöldfelületi elemek dominanciája tapasztalható. Mitől lesz „jó” – azaz népszerű – és esztétikus egy-egy ilyen tér?

- Ápolt és gondozott, nagy kiterjedésű, összefüggő növényzet fedi
- Igényes burkolattal kiépített, könnyen tisztán tartható gyalogos sétányok
- Egymással harmonizáló utcabútorok, padok, szemetesek, megfelelő közvilágítás
- Művészeti alkotások (ha van rá mód, helyi vagy térségi művész alkotásai)
- A kerékpáros megközelíthetőség biztosított
- A közelben megfelelő számú parkoló van kialakítva
- Megfelelő információs, tájékoztató rendszerek

Közüintézmények közterei főleg a hivatalok, kulturális- és sportlétesítmények, oktatási intézmények előtti teresedést jelenti, ahol időszakosan nagyobb tömeg gyűlik össze.

- Megfelelő nagyságú gyalogos terekkel rendelkezik
- A közvetlenül az intézmény előtti húzóó terület kizárólag gyalogosan közelíthető meg
- Árnyékos padokkal, pihenőkkel, leülőkkel ellátott
- A tér körül az autós megközelíthetőség mellett fontos a kerékpáros, illetve a közösségi közlekedési kapcsolat is
- Gyalogosan biztonságosan megközelíthető (pl. gyalogátkelőhely, lámpás csomópont, stb.)

11.

TELEPÜLÉSI ZÖLDÍTÉS

- Parkok, út menti fasorok kialakításánál mindig zöldfelületi rendszerekben gondolkodjunk.
- Az úttest melletti zöld sávokba olyan növényeket telepítsünk, amely nem akadályozza a forgalmat (pl. nem lóg be az úrszelvénybe)
- Közlekedésbiztonsági szempontok miatt az útkereszteződéseknél, gyalogátkelőknél legfeljebb 40-50 centi magasra növő, könnyen karbantartható növényeket lehet ültetni.

KERÉKPÁRFORGALMI LÉTESÍTMÉNYEK

- Megszakítás nélküli hálózatot alkosson
- Csak nagy forgalmú vagy nagy sebességű utak mentén érdemes elválasztani a kerékpáros- és autó forgalmat
- A kerékpárosokat és a gyalogosakat lehetőség szerint ne egy felületen vezessük.
- A kerékpározásra legalkalmasabb burkolat felülete döccenőmentes, de jól tapad – alapvetően aszfalt vagy betonburkolat javasolt
- Térkő esetében minél nagyobb elemekből álló, kis illesztési hézagú kialakítás javasolt
- A leszállást megkövetelő akadályokat (magas szegély, lépcső stb.) meg kell szüntetni, másrészt az elsőbbségadási kötelezettségeket a kerékpárosoknak kedvezően kell alakítani.

GYALOGOS SÁVOK, SÉTÁLÓUTCÁK:

- A terület kapujában egyedi tervezésű közlekedési táblákat lehet elhelyezni.
- „Faltól-falig” tartó, egységes arculatú burkolat
- A burkolatoknál az egymással harmonizáló anyagok váltakozó sával ki lehet alakítani különböző funkciójú sávokat, tereket
- Megfelelő árnyékot adó, lombhullató fák telepítése, amelyek nem hullajtanak szúrós vagy csúszós termést
- Szemetesek, világítótestek
- Pihenőhelyek, padok, asztalok elhelyezése.

A GÉPKOCSIK ÁLTAL IGÉNYBEVETT TERÜLETEK

- Parkolás csak az arra kijelölt területen történjen
- A potenciálisan parkolónak használható zöld felületeket sövényvel, fával, esetleg pollerrel védjük a parkoló autóktól.

TÍZ JÓTANÁCS A KALOCSAI-SÁRKÖZ JÖVŐJÉÉRT

01

Vannak értékeink, több is, mint gondolnánk! Figyeljünk rájuk, ismerjük meg, ismertessük meg őket!

02

Vannak közös értékeink, melyeket együtt kell megtartanunk! Felelősek vagyunk környezetünkért, örökségünkért, közösségünkért!

03

Van sárközi identitás, imázs, amit nem veszíthetünk el! Tiszteljük hagyományainkat!

04

A múlt értékeit megőrizve alkossunk újat! Teremtsünk mi is értéket!

05

Rengeteg a kiaknázatlan lehetőség! Használjuk jól értékeinket: a hegyeket, vizeinket, közttereinket, zöldfelületeinket, településeink és a tájegység szerkezetének előnyeit, valamint gazdag természeti és táji környezetünket.

06

A Kalocsai-Sárköz legnagyobb értéke az ember és a táj harmonikus kapcsolata. Ez sokat romlott az elmúlt évtizedekben, nem hagyható, hogy ez a tendencia folytatódjon! Vissza kell találni a háborítatlan együttéléshez!

07

Az elmúlt évtizedekben a települések, a táj képe nem minden esetben változott előnyére. Óvakodjunk a radikális változástól, merítsünk a hagyományokból, de ne zárjuk ki a modern, emberléptékű megoldásokat! Kerüljük a gyorsan avuló, tájidegen divathóbortok követését!

08

Takarékoskodjunk erőforrásainkkal, a földdel, a vízzel, erdőinkkel, gyepterületeinkkel, óvjuk meg a beépítetlen területeket! Találjunk új funkciót használaton kívüli területeinknek, épületeinknek!

09

Bölcsen alkalmazkodjunk változó környezetünkhöz, klímánkhoz! Törekedjünk rendre, sokszínű, mozaikos tájhasználatra, ne terheljük túl a környezetünket! Növeljük a zöldfelületek nagyságát, javítsuk minőségét!

10

Formáljuk gyermekeink lelkét, hogy büszkék legyenek gyökereikre, szülőhelyükre, atyáik örökségére!

KÖNYVESPOLC

BORÍTÓ

1. Kalocsa
2. Bátya
3. Hajós
4. Szelidi-tó

01

1. Szelidi-tó
2. Kalocsa
3. Paprika
4. Kalocsai-Sárköz
5. Kalocsa
6. Szelidi-tó
7. Hajós

02

1. Fajszt
2. Dusnok
3. Kalocsa
(Kalocsai Paprikamúzeum)
4. Ordas
(mapire.eu)
5. Kalocsa
(Kalocsai Paprikamúzeum)
6. Kalocsa
(mapire.eu)
7. Kalocsa
(mapire.eu)
8. Kalocsai-Sárköz
(mapire.eu)
9. Dunapataj és Dunaszentbenedek
(mapire.eu)
10. Dunapataj és Dunaszentbenedek
(mapire.eu)
11. Harta
(fortepan.hu)
12. Szelidi-tó
(fortepan.hu)
13. Szelidi-tó
(fortepan.hu)
14. Hajós
15. Bátya

16. Kalocsai-Sárköz
17. Kalocsai-Sárköz

03

1. Kalocsa
2. Harta
3. Hajós
4. Uszód
5. Fajszt
6. Dunapataj
7. Miske
8. Géderlak
9. Újtelek
10. Hajós
11. Kalocsa
12. Dunapataj
13. Öregcsertő
14. Kalocsa
15. Kalocsa
16. Szakmár
17. Dusnok
18. Bátya
19. Homokmégy
20. Foktő
21. Fajszt
22. Hajós
23. Bátya
24. Miske
25. Dusnok
26. Dusnok
27. Dunapataj
28. Dunaszentbenedek
29. Géderlak
30. Bátya
31. Dunapataj
32. Ordas
33. Uszód
34. Géderlak
35. Hajós
36. Kalocsa
37. Szelidi-tó
38. Fajszt
39. Dusnok
40. Bátya

41. Fajszt
42. Uszód
43. Fajszt
44. Bátya
45. Dunapataj
46. Dunapataj
47. Fajszt
48. Hajós
49. Harta
50. Dusnok
51. Kalocsa
52. Dusnok
53. Ordas
54. Szelidi-tó
55. Kalocsa
56. Kalocsa
57. Kalocsa
58. Öregcsertő
59. Kalocsai-Sárköz
60. Ordas
61. Szelidi-tó
62. Harta
63. Harta-Miklapuszta
64. Kalocsai-Sárköz

04

1. Kalocsa
2. Újtelek
3. Dusnok
4. modell
5. Öregcsertő
6. Szakmár
7. Újtelek
8. Homokmégy
9. Ordas
10. Dusnok
11. Kalocsai-Sárköz
12. Öregcsertő
13. Öregcsertő
14. Uszód
(mepar.hu)
15. Géderlak
(mepar.hu)
16. Harta

- (mepar.hu)
17. Harta
18. Miske
19. Szakmár
20. Dusnok
21. Dunapataj
22. Dunaszentbenedek
23. alaprajzi séma (Istvánfi Gyula)
24. Fajszt
25. Harta
26. Dunapataj
27. Szakmár
28. Miske
29. Kalocsa
30. Géderlak
31. Ordas
32. Dunapataj
33. Bátya
34. Harta
35. Foktő
36. Géderlak
37. Bátya
38. Harta
39. Uszód
40. Ordas
41. Géderlak
42. Dunaszentbenedek
43. Homokmégy
44. Harta
45. Dunapataj
46. Dusnok
47. Kalocsa
48. Homokmégy
49. Hajós
50. Bátya
51. Bátya
52. Kalocsa
53. Dusnok
mepar.hu
54. Dunaszentbenedek
(mepar.hu)
55. modell
56. Dusnok
57. modell
58. Dusnok

59. Dusnok
60. Kalocsa
61. Kalocsa
62. Kalocsa
63. Újtelek
64. Kalocsa
65. Géderlak
66. Kalocsa
67. Bátya
68. Öregcsertő
69. Uszód
70. Homokmégy
71. Dusnok
72. Drágszél
73. Ordas
74. Hajós
75. Dusnok
76. Kalocsai-Sárköz
77. modell
78. modell
79. Kalocsa
80. Kalocsa
81. Dusnok
82. Dusnok
83. Dunaszentbenedek
84. Kalocsa
85. Kalocsa
86. Kalocsa
87. Foktó
88. Foktó
89. Harta
90. Drágszél
91. Fajsz
92. Dusnok
93. Dusnok
94. Szelidi-tó
95. Kalocsa-Meszes
96. Harta
97. Szelidi-tó
98. Szelidi-tó
99. Foktó
100. Dunaszentbenedek
101. Harta
102. Homokmégy
103. Szelidi-tó
104. Hajós
105. Nemesnádudvar
106. Hajós
107. Hajós
108. Hajós
109. Hajós
110. Hajós
111. Hajós
112. Hajós
113. Hajós
114. Hajós
115. Hajós
116. Hajós
117. Hajós
118. Hajós
119. Hajós
120. Hajós
121. Hajós
122. Harta
123. Kalocsai-Sárköz
124. Drágszél
125. Újtelek
126. Dusnok
127. Kalocsa
128. Fajsz
- 05**
1. Kalocsa
2. Bátya
3. Szelidi-tó
4. Kalocsa
5. Dunapataj
6. Kalocsa
7. Dusnok
8. Miske
9. Dusnok
10. Uszód
11. Dusnok
12. Kalocsa
13. Dusnok
14. Fajsz
15. Bátya
16. Fajsz
17. Szakmár
18. Uszód
19. Foktó
20. Mohács
21. Dusnok
22. Kalocsa
23. Foktó
24. Kalocsa
25. Dusnok
26. Dusnok
27. Fajsz
28. Pécsvárad
29. rámpa
30. Fajsz
31. Dusnok
32. Bátya
33. Dusnok
34. Hajós
35. Dusnok
36. Fajsz
37. Dusnok
38. Szakmár
39. Homokmégy
40. Dusnok
- 06**
1. Hajós
2. Fajsz
3. Fajsz
4. Kalocsa
5. Géderlak
6. Kalocsa
7. Kalocsa
8. Dusnok
9. Dusnok
10. Kalocsa
11. Kalocsa
12. Dunaszentbenedek
13. Kalocsa
14. Hajós
15. Hajós
16. Dusnok
17. Dusnok
18. Foktó
19. Dunapataj
20. Harta
21. Ordas
22. Hajós
23. Harta
24. Kalocsa
25. Kalocsa
26. Újtelek
27. Homokmégy
28. Homokmégy
29. Foktó
30. Szakmár
31. Homokmégy
32. Kalocsa
33. Bátya
34. Dusnok
35. Bátya
36. Hajós
37. Hajós
38. Hajós
39. Mosonmagyaróvár
40. Hajós
41. Mosonmagyaróvár
42. Kiskunhalas
43. Uszód
44. Drágszél
45. Fajsz
46. Kalocsa
47. Ordas
48. Kalocsa
49. Kalocsa
50. Harta
51. Kalocsa
- 07**
1. Szelidi-tó
2. Szelidi-tó
3. Dusnok
4. Kalocsa
5. Szelidi-tó
6. Dunapataj
7. Dusnok
8. Harta
9. Kalocsa
10. Dunapataj
11. Uszód
12. Foktó
13. Bátya
14. Szelidi-tó
- 08**
1. Kalocsa
Borító: Hajós

Balogh Mihály - Dr. Kasza Sándor - Bacsa Tibor (1997): Bács-Kiskun megye kézikönyve, CEBA kiadó

Barabás Jenő – Gilyén N. (1987): Magyar népi építészet, Budapest, Műszaki Könyvkiadó

Barabás Jenő (1997): A magyar népi építészet történetének korszakai. (A tájtipusok virágkora. 19. század; Az integrálódás kora. 20. század.) In: Magyar néprajz. IV. kötet, Életmód. Akadémiai Kiadó, Budapest, 304–308

Bárth János (szerk.) (2011): Dusnok története és néprajza, Dusnok Község Önkormányzata

Farkas László (szerk.) (2015): Bács-Kiskun megyei értékek I., Bács-Kiskun megyei Önkormányzat

Fehér Zoltán (2017): Bácsa települése és népi építésze, Kalocsai Múzeumbarátok Köre

Istváni Gyula (2011): A magyar falu építészeti hagyománya

Istváni Gyula (1997): Népi Építészet (Az építészet története, Őskor), Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó

Kincses Krisztina, Pádárné Dr. Török Éva, Takács Ádám (2018): A Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) Rövid Összefoglalója, Földművelésügyi Minisztérium

Kuczay Károly (szerk.) (1999): Szakmár 1299-1999, Szakmár Község Önkormányzata

Máté Zsolt (2007): Történeti Települések Értékvédelme, jegyzet, Budapest, BMGE Építész-mérnöki Kar, Műemlékvédelmi Szakmérnöki Szak

Nebojszki László (2006): A múltörző Sárköz, Természet világa: természettudományi közlöny 137. évf. 10. sz., Tudományos Ismeretterjesztő Társulat

Romsics Imre (2001): Az ezeréves Kalocsa, Honismeret XXIX. évf. 4. szám, Honismereti Szövetség

Romsics Imre (2005): Folyam a Sárközök között. A Kalocsai Sárköz történeti földrajzához, Bajai Honpolgár XVI. évfolyam II. szám, Bajai Honpolgár Alapítvány

Romsics Imre (1998): Homokméggy. Tanulmányok Homokméggy történetéből és néprajzából

Sisa Béla (szerk., 1999): Népi Műemlékek – Nemzeti Örökségünk, Múzeumfalú Baráti Köre, Nyíregyháza-Sóstófürdő

Nemzeti Építészetpolitika (2015), Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes

Államtitkárság, Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft.

Település Arculati Kézikönyvek (2017): Bácsa, Drágszél, Dunapataj, Dunaszentbenedek, Dusnok, Fajsza, Foktő, Géderlak, Hajós, Harta, Homokméggy, Kalocsa, Miske, Ordas, Öregcsertő, Szakmár, Újtelek, Uszód

Településképi rendeletek (2017): Bácsa, Drágszél, Dunapataj, Dunaszentbenedek, Dusnok, Fajsza, Foktő, Géderlak, Harta, Kalocsa, Miske, Ordas, Öregcsertő, Szakmár, Újtelek, Uszód

Készítette

Lechner Tudásközpont megbízásából

a Pro Regio Nonprofit Kft. – Terra Studio Kft. konzorcium

**MEGÉRTI Magyar Energetikai Gazdaságtervező és Értékelő
Tanácsadó Iroda Kft.**

E-mail: megertikft@megerti.hu

Honlap: www.megerti.hu

A KALOCSAI-SÁRKÖZ POLGÁRMESTERI HIVATALAINAK ELÉRHETŐSÉGE:

- Bátya ☰ Kossuth Lajos u. 20.
☎ 78/468-026
- Drágszél ☰ Kossuth Lajos u. 18.
☎ 78/367-031
- Dunapataj ☰ Petőfi S. u. 20.
☎ 78/425-042
- Dunaszentbenedek ☰ Kossuth Lajos u. 57.
☎ 78/416-129
- Dusnok ☰ István király u. 9.
☎ 78/501-705
- Fajsz ☰ Szent István u. 20.
☎ 78/368-014
- Foktő ☰ Kossuth Lajos u. 2.
☎ 78/678-130
- Géderlak ☰ Kossuth Lajos u. 95.
☎ 78/417-058
- Hajós ☰ Rákóczi u. 12.
☎ 78/404-100
- Harta ☰ Templom utca 68.
☎ 78/507-070
- Homokmégy ☰ Kossuth Lajos u. 16.
☎ 78/454-065
- Kalocsa ☰ Szt István király út 35.
☎ 78/601-300
- Miske ☰ Fő utca 18.
☎ 78/367-004
- Ordas ☰ Kossuth Lajos u. 8.
☎ 78/426-785
- Öregcsertő ☰ Kossuth Lajos u. 141.
☎ 78/456-190
- Szadmár ☰ Bajcsy-Zsilinszky u.24.
☎ 78/475-002
- Újtelek ☰ Alkotmány u. 17.
☎ 78/475-718
- Uszód ☰ Árpád u. 9.
☎ 78/418-126

